

**HAASTEEN TIEDOKSIANTO RIKOSASIAN
VASTAAJALLE *DE LEGE FERENDA***

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Vilma Vastamäki
Ohjaaja: Jaakko Markus
6.5.2024

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Haasteen tiedoksianto rikosasian vastaajalle *de lege ferenda*

Tekijä: Vilma Vastamäki

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Prosessioikeus

Työn laji: Tutkielma Laudaturtyö Lisensiaatintyö Kirjallinen työ

Sivumäärä: XIV + 83

Vuosi: kevät 2024

Tiivistelmä:

Tutkimuksessa tarkastellaan sähköisen tiedoksiannon ja puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamista haasteen tiedoksiantoon rikosasian vastaajalle *de lege ferenda*. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä edellytyksin rikosasian haaste voitaisiin antaa vastaajalle tiedoksi puhelimitse tai sähköisenä viestinä hänen oikeusturvaansa vaarantamatta.

Tutkimuksessa suoritetun keinokartoituksen perusteella on selvää, että molemmissa tiedoksiantotavoissa on vahvuutensa ja heikkoutensa. Vastaajan haasteen tiedoksisaantiin liittyvät ongelmat pystyttäisiin minimoimaan parhaiten yhdistämällä puhelintiedoksianto ja sähköinen tiedoksianto yhdeksi tiedoksiantotavaksi. Tiedoksiannon vastaanottajan kontaktoiminen puhelimitse ja haasteasiakirjojen toimittaminen joko reaaliaikaisesti tai puhelun jälkeen sähköisen käyttöliittymän kautta olisi tarkoituksenmukaisin vaihtoehto sekä vastaajan oikeusturvan että tiedoksiannon tapahtumisen jälkikäteisen todistamisen kannalta. Kuvatun kaltaisella sähköisellä tiedoksiannolla olisi vaikutuksia myös haastemiesten työajan tehokkaampaan kohdentamiseen, viranomaistoiminnan tehostumiseen sekä prosessiekonomiaan.

Sähköisen tiedoksiannon käyttämisen edellytyksenä tulisi olla asian ehdottaminen ratkaistavaksi OK 5a.1:n mukaisessa kirjallisessa menettelyssä. Näin tiedoksiantotapa soveltuisi suureen määrään rikosasioita, ja sillä saavutettaisiin uudistuksella tavoiteltavia prosessiekonomisia päämääriä. Vastaajan oikeusturvan vuoksi on välttämätöntä, että tiedoksiantotapaa ei ole mahdollista käyttää erityisen moitittavien rikosten tiedoksiantamiseen. Lisäksi vastaajan tulisi olla nimenomaisesti suostunut kyseisen tiedoksiantotavan käyttämiseen.

Avainsanat: tiedoksianto, rikosprosessioikeus, prosessioikeus, *de lege ferenda*, haastemies

Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

SISÄLLYS

LÄHTEET	V
LYHENTEET	XIII
KUVIOT JA TAULUKOT	XIV
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta.....	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja metodi	3
1.3 Rajaukset ja rakenne	7
2 TIEDOKSIANTO RIKOSPROSESSISSA.....	9
2.1 Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaiset tiedoksiantotavat	9
2.1.1 Haastemiestiedoksianto	9
2.1.2 Postitiedoksianto.....	10
2.1.3 Puhelintiedoksianto.....	11
2.1.4 Sähköinen tiedoksianto.....	13
2.2 Muut tiedoksiantotavat.....	14
2.3 Tiedoksiannon vaikutukset.....	16
2.4 Virhe tiedoksiannossa.....	17
3 RIKOSPROSESSIN TAVOITEPERIAATTEET JA OIKEUDENMUKAINEN OIKEUDENKÄYNTI	20
3.1 Varmuusperiaate	20
3.2 Prosessiekonomian periaate	23
3.3 Tarkoituksenmukaisuusperiaate	25
3.4 Oikeudenmukainen oikeudenkäynti.....	27
4 UUDISTUKSEN TOTEUTTAMISKEINOT	33
4.1 Soveltamisen viitekehys.....	33
4.1.1 Rajauksen tarve.....	33
4.1.2 Rangaistusmaksimi	35

IV

4.1.3 Syyttäjän seuraamuskeinnot.....	38
4.1.4 Nimenomainen suostumus.....	41
4.1.5 Poissaolokäsittely	43
4.1.6 Vastaajan tunnustus.....	47
4.1.7 Tiedoksiantotavasta ilmoittaminen esitutkinnassa.....	49
4.2 Menettelylliset keinot.....	51
4.2.1 Puhelu	51
4.2.2 Videoyhteys	53
4.2.3 Sähköinen käyttöliittymä	54
4.2.4 Puhelun ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmä.....	57
5 KEINOTESTAUS.....	60
5.1 Alustava keinovalinta	60
5.1.1 Menettelyllinen keino	60
5.1.2 Oikeudellinen viitekehys	61
5.2 Uuden tiedoksiantotavan vaikutusten arviointi.....	64
5.2.1 Taloudelliset vaikutukset	64
5.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	66
5.2.3 Ympäristövaikutukset	68
5.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	69
5.2.5 Kokonaisvaikutus	73
6 LOPUKSI	77
6.1 Lopullinen keinovalinta	77
6.2 Lainsäädännölliset muutostarpeet	80
6.3 Tulevaisuuden näkymät ja jatkotutkimuskohteet	81
LIITTEET	83

LÄHTEET

Virallislähteet

HE 16/1990 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta.

HE 82/1995 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 111/1999 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi haastemieslain muuttamisesta.

HE 83/2001 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren hovioikeusmenettelyä koskevien säännösten sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi.

HE 17/2002 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sähköisestä asioinnista viranomais-toiminnassa.

HE 271/2004 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain, oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien rikosasioiden käsittelyä käräjäoikeudessa koskevien säännösten muuttamisesta.

HE 13/2006 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 123/2009 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta.

HE 7/2016 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.

HE 74/2016 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 190/2017 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.

LaVM 1/2006 vp, Hallituksen esitys laeiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain, oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien rikosasioiden käsittelyä käräjäoikeudessa koskevien säännösten muuttamisesta.

LaVL 12/2010 vp, Hallituksen esitys laiksi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta.

- Oikeusministeriö, Säädösehdotusten vaikutusten arviointi. Ohjeet. Oikeusministeriön julkaisu 2007:6.
- Oikeusministeriö, Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö KM 2003:3.
- OM 2009:3, Oikeusministeriön tiedoksiantotyöryhmä, Tiedoksianto oikeudenkäynnissä. Oikeusministeriö 2009.
- OM 12/2017, Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja. Summaaristen riita-asioiden keskittäminen. Oikeusministeriö 2017.
- OM 2023:16, Oikeusministeriön asettama työryhmä, Rikosprosessin sujuvoittaminen: Työryhmän muistio. Oikeusministeriö 2023.
- Sisäministeriö, Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointimenettelyn käsikirja. Sisäministeriön julkaisu 14/2016.
- SOU 2013:17, Brottsmålsprocessen. Betänkande av Straffprocessutredningen.
- Tuomioistuinvirasto, Sähköinen asiointi yleisissä tuomioistuimissa, TIV/360/2024.
- Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66, Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje. Valtioneuvosto 2022.
- Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmän mietintö 1.6.2001, Syyttäjän toimenkuvan kehittäminen. Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja nro 1.
- Ympäristöministeriö, Säädösehdotusten ympäristövaikutusten arviointi, 2019.

Kirjallisuus

- Aarnio, Aulis, Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta, s. 35–56 teoksessa Häyhä, Juha (toim.) Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy 1997.
- Aydemir, Cem, – Ayhan Özsoy, Samed, Environmental impact of printing inks and printing process. *Journal of Graphic Engineering and Design*, 11(2), s. 11–18, 2020.
[<https://doi.org/10.24867/JGED-2020-2-011>]
- de Godzinsky, Virve-Maria, Tietoa uudesta rikosasioiden oikeudenkäynnistä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedoksiantoja 47. Helsinki 2000.
- de Godzinsky, Virve-Maria, Kirjallinen menettely rikosasioissa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen tutkimustiedoksiantoja 102. Helsinki 2010.
- Ervasti, Kaijus – Kallioinen, Hertta, Oikeudenkäyntimenettelyiden ongelmat ja prosessisäännösten soveltaminen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 202. Helsinki 2003.

- Ervo, Laura, Ylimmät prosessiperiaatteet. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osatekijät. Lakimiesliiton kustannus, 1996.
- Ervo, Laura, Oikeudenmukainen oikeudenkäynti. Talentum, 2005.
- Ervo, Laura (toim.), Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuusvaatimus – käsikirja lainkäyttäjille. WSOY 2008.
- Ervo, Laura, Tie totuuteen. Juhlajulkaisu Pekka Viljanen 1952-26/8-2012. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2012.
- Eskola, Jari – Lätti, Johanna – Vastamäki, Jaana, Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas, teoksessa Valli, Raine (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle, s. 27–51. Viides, uudistettu painos. PS-kustannus 2018.
- Frände, Dan, Finsk Straffprocessrätt. Helsingfors 1999.
- Frände, Dan, Erityisiä rikosprosessilajeja, s. 1137–1193 teoksessa Lappalainen, Juha – Frände, Dan – Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Niemi-Kiesiläinen, Johanna – Nylund, Anna – Rautio, Jaakko – Sihto, Juha – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. WSOYpro 2007.
- Helenius, Dan, Rikosjutun käsittely, s. 1047–1106 teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena, Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press 2011.
- Hirvelä, Päivi – Heikkilä, Satu, Right to a Fair Trial: A Practical Guide to the Article 6 Case-Law of the European Court of Human Rights. Intersentia 2021.
- Hirvonen, Ari (toim.), Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen laitoksen julkaisu 17. Helsinki 2011.
- Huovila, Mika, Prosessioikeuden yleiset opit ja prosessilait. Oikeus 36(4), 2007, s. 395–400.
- Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo, Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. Toinen, uudistettu painos. Talentum Media Oy 2008.
- Häyhä, Juha, Sopimus, laki ja vakuutustoiminta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu. A-sarja N:o 208. Helsinki 1996.
- Jokela, Antti, Oikeudenkäynti III. Talentum 2004.

- Jokela, Antti, Prosessioikeus, teoksessa *Encyclopædia Iuridica Fennica IV Rikos- ja prosessioikeus*, s. 414–426. Suomalainen lakimiesyhdistys. Helsinki 1995.
- Jokela, Antti, Rikosprosessioikeus. Viides, uudistettu painos. Alma Talent Oy, 2018.
- Kainulainen, Heini – Honkatukia, Päivi, Tutkijan eettinen vastuu sensitiivisessä tutkimushaastattelussa, teoksessa Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora (toim.), *Empiirinen oikeustutkimus*, s. 115–130. Gaudeamus 2021.
- Keinänen, Anssi – Pajujoja, Jussi, Miten tehdään hyvä laki? Tietosanoma 2022.
- Koulu, Risto, Tiedoksianto ulkomaille, s. 1112–1121 teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, *Prosessioikeus*. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.
- Kivivuori, Janne, Objektivisuus empiirisen tutkimuksen tavoitteena: esimerkkinä kriminologia, teoksessa Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora (toim.), *Empiirinen oikeustutkimus*, s. 52–69. Gaudeamus 2021.
- Lahti, Matti, Syytetyn tunnustus todistelukeinona, s. 99–116. teoksessa Lappalainen, Juha – Ojala, Timo (toim.) *Kirjoituksia todistusoikeudesta*. Helsingin hovioikeus. Helsinki 2006.
- Langer, Máximo, *From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure*. University of California, Los Angeles (UCLA) - School of Law 2005. [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=707261] (26.2.2024).
- Lappalainen, Juha – Hupli, Tuomas, Tuomion käsite, sisältö ja antamismenettely, s. 721–802 teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, *Prosessioikeus*. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.
- Lappalainen, Juha – Rautio, Jaakko, Yleistä todistelusta, s. 591–622 teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, *Prosessioikeus*. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.

- Lappi-Seppälä, Tapio, Rangaistuksen määräämisestä I. Teoria ja yleinen osa. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja n:o 173.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Rikosoikeustutkimus, kriminaalipoliittinen orientaatio – ja metodi, s. 189–218 teoksessa Häyhä, Juha (toim.) Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy 1997.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Seuraamusjärjestelmän pääpiirteet, s. 115–219 teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka, Rikosoikeus. Viides, uudistettu Painos. Alma Talent Oy 2022.
- Launiala, Mika, Prejudikaatti ja prejudikaattinormi. Edilex 2016/18, 9.8.2016. [www.edilex.fi/artikkelit/16683] (6.5.2024).
- Leskinen, Minni, De lege ferenda -tutkimuksesta metodina ja tieteenä. Lakimies 7–8/2022, s. 1158–1185.
- Linna, Tuula, Ulosottorealisoinnista de lege ferenda. Suomalainen lakimiesyhdistys: Akateeminen kirjakauppa, jakaja, 1987.
- Matikkala, Jussi, Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Edita Publishing Oy 2021.
- Markus, Jaakko, *De lege ferenda* -tutkimus prosessi- ja insolvenssioikeudessa. Lakimies 6/2023, s. 895–917.
- Mäkipaakkanen, Mila – Linna, Tuula, Syyttäjän esittämän seuraamuskannanoton merkitys. Edilex 2021/40, 24.6.2021. [www.edilex.fi/artikkelit/23624.pdf]
- Määttä, Tapio – Paso, Mirjami, Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2019.
- Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora, Johdatus oikeuden empiiriseen tutkimiseen, s. 11–33 teoksessa Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora (toim.) Empiirinen oikeustutkimus. Gaudeamus 2021.
- Ruusuvuori, Johanna, Litteroijan muistilista, s. 424–431 teoksessa Ruusuvuori, Johanna – Nikander, Pirjo – Hyvärinen, Matti (toim.), Haastattelun analyysi. Vastapaino 2010.
- Siiki, Marika, Syyttäjän seuraamuskannanoton merkityksestä rikosasian käsittelytavan valintaan, s. 263–276 teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Kankaanrinta, Veera (toim.), Rangaistuksen määrääminen. Helsingin hovioikeus 2013.
- Tala, Jyrki, Lakien vaikutukset. Lakiuudistusten tavoitteet ja niiden toteutuminen lainsäädäntöteoreettisessa tarkastelussa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 177. Helsinki 2001.

- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi. Kolmas, uudistettu painos. Alma Talent 2019.
- Tirkkonen, Tauno, Suomen rikosprosessioikeus I. Toinen, uudistettu painos. WSOY 1969.
- Tolonen, Hannu, Oikeus ja sen tulkinnat, s. 279–295 teoksessa Häyhä, Juha (toim.) Mina metoder. Werner Söderström Lakitieto Oy 1997.
- Tolvanen, Matti, Asianosaisten ja tuomioistuinten roolit todistelussa. Lakimies 7–8/2006, s. 1325–1343.
- Tuomala, Saila, Tunnustuksen oikeellisuuden ja vapaaehtoisuuden varmistaminen tunnustusoikeudenkäynnissä. Suomalainen lakimiesyhdistys 2023.
- Tuominen, Tomi, Kansainvälinen yksityisoikeus Euroopan unionissa. Alma Talent 2024.
- Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: viirikkeitä aloittelevalla tutkijalla. 5. uudistettu painos. PS-kustannus 2018.
- Vedung, Evert (toim.), Utvärdering i politik och förvaltning. Kolmas, uudistettu painos. Studentlitteratur AB 2009.
- Virolainen, Jyrki, Lainkäyttö. Oikeudenkäynnin perusteet ja lainkäyttöelimet siviili- ja rikosprosessissa. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1995.
- Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko, Periaatteet prosessioikeudessa, s. 115–234 teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.
- Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.

Oikeustapaukset

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

- Borisova v. Bulgaria* 56891/00, 21.12.2006.
- Brožicek v. Italia*, 10964/84, 19.12.1989.
- Dallos v. Unkari*, 29082/95, 1.3.2001.
- Goddi v. Italia*, 8966/80, 9.4.1984.
- Gregačević v. Kroatia*, 58331/09, 10.7.2012.

Juha Nuutinen v. Suomi, 45830/99, 24.4.2007.

Leas v. Viro, 59577/08, 6.3.2012.

Leka v. Albania, 60569/09, 5.3.2024.

Mattick v. Saksa (dec.), 62116/00, 31.3.2005.

Mattoccia v. Italia, 23969/94, 25.7.2000.

Somogyi v. Italia, 67972/01, 18.5.2004.

T. v. Italia, 14104/88, 12.10.1992.

Varela Geis v. Espanja, 61005/09, 5.3.2013.

Vaudelle v. Ranska, 35683/97, 30.1.2001.

Korkein oikeus

KKO 2022:51

KKO 2022:40

KKO 2012:76

KKO 2004:79

KKO 2000:107

KKO 1997:162

KKO 1993:19

KKO 1984-II-205

Hovioikeudet

Vaasan HO 27.04.2017 t. 17/116992

Internetlähteet

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. The ECHR and Finland – Facts and figures.

[https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Facts_Figures_Finland_ENG]
(12.2.2024).

Pohjoismaiden ministerineuvoston raportti, Digitalization at the courts, 2022.

[<https://pub.norden.org/temanord2022-518/temanord2022-518.pdf>]
(16.2.2024).

Syyttäjälaitos, Syyttäjälaitos lukuina 2022. [<https://syyttajalaitos.fi/syyttajalaitos-lukuina>]
(20.2.2024).

Syyttäjälaitos, Syyttäjälaitos lukuina 2023. [<https://syyttajalaitos.fi/syyttajalaitos-lukuina>] (14.3.2024).

Tuomioistuinlaitos, Sähköinen asiointi yleisissä tuomioistuimissa. [<https://oikeus.fi/karaja-oikeudet/paijat-hameenkarajaoikeus/fi/index/asiakaspalvelu/sahkoinenasiointiyleisissatuomioistuimissa.html>] (30.3.2024).

Tuomioistuinlaitos, Tuomioistuinkohtaiset työtilastot 2014–2023. [<https://app.powersbi.com/view?r=eyJrIjoiOGE1NDQxN-gtYjI2Yy00Yzk1LWFMMTU0NjNkNzA4ZDMxYTczliwidCI6IjIjMTRkZmE0LWwZmMtNDcyNS05ZjA0LTc2YTQ0M2RIYjA5NSIsImMiOiJh9>] (21.2.2024).

Ympäristöministeriö, Kansainväliset ympäristösopimukset. [<https://ym.fi/kansainvaliset-ymparistosopimukset>] (5.5.2024).

Haastattelut

Viiden käräjäoikeudessa työskentelevän haastemiehen haastattelut, jotka on toteutettu helmikuussa 2024. Haastateltavien henkilöllisyyttä ei paljasteta tutkimuksen yhteydessä. Haastatteluihin viitataan tutkielmassa koodein H1–H5, jossa H edustaa haastemiestä ja numerointi viittaa kuhunkin haastateltavaan. Haastatteluaineisto säilytetään tutkijalla.

LYHENTEET

Asiointilaki	laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003)
DL	delgivningslag (2010:1932)
dlf	de lege ferenda
EIS	yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus, SopS 85–86/1998)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
ETL	esitutkintalaki (805/2011)
HA	haastemieslaki (505/1986)
HE	hallituksen esitys
Huoneenvuokralaki	laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995)
HO	hovioikeus
HOL	laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)
JulkL	laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
KKO	korkein oikeus
KrMS	kriminaalmenetluse seadustik (01.07.2004)
LaVL	lakivaliokunnan lausunto
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
OK	oikeudenkäymiskaari (4/1734)
OM	oikeusministeriö
RB	rättegångsbalken (1942:740)
RL	rikoslaki (39/1889)
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997)
SOU	statens offentliga utredningar
VKS	valtakunnansyyttäjä
VKSV	valtakunnansyyttäjänvirasto
vp	valtiopäivät
YTJulkL	laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007)

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuvio 1. Varmuusperiaatteen ulottuvuudet haasteen tiedoksiannossa.

Kuvio 2. Sähköisen tiedoksiannon ja puhelintiedoksiannon soveltamisala prosessin sujuvuuden ja vastaajan oikeusturvan punninnan jälkeen

Kuvio 3. Lainsäädännön vaikutukset.

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Tässä tutkimuksessa tutkitaan mahdollisuuksia uusien tiedoksiantotapojen käyttämiseen rikosasioiden haasteiden tiedoksiannossa. Tarkoituksena on selvittää puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon soveltuvuutta haasteiden toimittamiseen rikosasioissa sekä selvittää niiden käyttöön liittyviä ongelmia ja vaikutuksia rikosprosessiin.

Tiedoksiannolla tarkoitetaan asiakirjan saattamista vastaanottajan tietoon. Oikeudenkäynnissä tällainen asiakirja voi olla esimerkiksi haaste, lausuma tai kutsu, joka usein sisältää kehotuksen ryhtyä prosessitoimeen.¹ Tällaisen asiakirjan tiedoksi antamiselta edellytetään, että tiedoksiannon tapahtumisesta saadaan riittävät takeet ja että tiedoksiannon tapahtuma-aika on jälkikäteen todennettavissa (todisteellisuuden vaatimus).² Sekä siviili- että rikosasioissa tiedoksiannosta huolehtii pääsääntöisesti tuomioistuin, ellei laissa ole erikseen säädetty mahdollisuudesta antaa tiedoksianto jonkun muun tehtäväksi (OK 11:1.1). Käräjäoikeuksissa tiedoksiannosta huolehtivat pääasiassa haastemiehet, mutta joissain käräjäoikeuksissa myös kärjäsihteerit³ ovat merkittävässä roolissa etenkin rikostiedoksiantojen toimittamisessa.⁴

Oikeudenkäymiskaaren 26 lukuun lisättiin lokakuun 2003 lakiuudistuksessa uusi 28 pykälä, joka mahdollisti ensimmäistä kertaa tiedoksiannon toimittamisen asianosaiselle puhelimitse (*puhelintiedoksianto*). Tätä aiemmin kotimaisessa prosessioikeudessa oli mahdollista antaa asiakirjoja tiedoksi vain haastemiehen kautta tai postin välityksellä.⁵ Puhelintiedoksiantojen käyttöönotto oli osa lakiuudistusta, jonka tarkoituksena oli hovioikeusmenettelyn kehittäminen aiempaa kevyemmäksi ja joutuisammaksi, ja puhelintiedoksiantojen rooli keskittyi nimenomaan pääkäsittelyjen järjestämisen helpottamiseen.⁶ Puhelimitse annettavat tiedoksiannot

---

¹ Lappalainen – Hupli 2021, s. 1107. Oikeudenkäynnin ulkopuolisia, käräjäoikeuksien todisteellisesti tiedoksi antamia asiakirjoja ovat esimerkiksi prosessin ulkopuolelta tulevat varoitukset vuokrasopimuksen purkamisesta sekä testamenttien tiedoksiannot.

² HE 16/1990 vp, s. 7.

³ OK 11:1.2:n mukaan tuomioistuin voi antaa tiedoksiannon toimittamisen joko sen henkilökuntaan kuuluvan tai haastemiehen tehtäväksi. Lain muotoilu on tältä osin hieman harhaanjohtava, sillä haastemiehet kuuluvat nykyisin tuomioistuimen henkilökuntaan. Tuomioistuin voi järjestää tiedoksiantotehtävät parhaaksi katsomallaan tavalla.

⁴ Haastatteluissa tuli esille, että ainakin yhdessä käräjäoikeudessa rikososaston sihteerit yrittävät antaa rikosasian sen vastaajalle tiedoksi ensisijaisesti vastaanottotodistuksella, mikäli tiedoksiannon toimittamiselle on runsaammin aikaa. Mikäli vastaanottotodistus ei palaudu, tiedoksianto siirretään haastemiehen toimitettavaksi. Haastattelut, H1.

⁵ HE 83/2001 vp, s. 9–10 sekä 36–37.

⁶ HE 83/2001 vp, s. 15.

rajoittuivat aluksi vain asianosaisille sekä todistelutarkoituksessa kuultaville annettaviin kutsuihin pääkäsittelyyn (laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 381/2003, 26:28.2).

Hovioikeuden uudesta tiedoksiantomenettelystä saatujen positiivisten kokemusten myötä kustannustehokkaaksi ja varmaksi koetulle puhelintiedoksiantomenettelylle haluttiin antaa vuoden 2010 tiedoksiantoja koskevassa lakiuudistuksessa enemmän painoarvoa ja uudistuksen myötä puhelintiedoksianto otettiin käyttöön yleisenä tiedoksiantotapana kaikissa yleisissä tuomioistuimissa.⁷ Samassa haastemiesten fyysisesti toimittamien tiedoksiantojen toissijaisuutta korostettiin, sillä menettely oli kaikista tuomioistuimen käytössä olevista tavoista selkeästi kallein ja prosessuaalisesti raskain.⁸ Tämän jälkeen puhelintiedoksiantojen käyttöalaa on laajennettu edelleen riita-asioissa. Nykyisin puhelintiedoksiantoa käytetään ensisijaisena tiedoksiantokeinona summaarisissa velkomusasioissa.⁹

Oikeudenkäymiskaaren 11:3.1,3:n mukainen todisteellinen sähköinen tiedoksianto¹⁰ ei tällä hetkellä ole käytössä haasteen tiedoksiantotapana rikosasioissa, sillä nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa sen käytön vain päätösasiakirjojen tiedoksi antamiseen. Kaikissa tutkimusta varten tehdyissä haastatteluissa nousi esille haastemiesten halu kehittää sähköistä tiedoksiantoa sekä riita- että rikosasioissa, ja siinä nähtiin olevan paljon potentiaalia. Myös puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen on ollut esillä sekä tuomioistuinten sisäisissä keskusteluissa että lainsäädännön kehitystyössä, mutta haastatteluissa korostui erityisesti sähköisen tiedoksiannon tarjoamat mahdollisuudet työn sujuvoittamiseen.¹¹

Viimeaikainen tiedoksiantomenettelyä koskeva oikeustieteellinen tutkimus painottuu lähinnä kansainvälisiin näkökohtiin. Sen sijaan kotimaiset tiedoksiannot ja järjestelmän päivittäminen eivät ole saaneet yhtä suurta huomiota. Tässä tutkimuksessa tutkin, mikä olisi paras keino puhelintiedoksiannon tai sähköisen tiedoksiannon käyttöalan laajentamiseksi haasteisiin rikosasioissa sekä lainsäädännöllisesti että käytännön haastamistyötä ajatellen. Keskityn siten lähinnä kotimaisiin prosessioikeudellisiin ongelmiin, joskin otan sähköisen tiedoksiannon osalta

---

⁷ HE 123/2009 vp, s. 1.

⁸ HE 123/2009 vp, s. 1, 8.

⁹ HE 190/2017 vp, s. 22 sekä 29–30.

¹⁰ Esitysteknisistä syistä viitataan todisteelliseen sähköiseen tiedoksiantoon myöhemmin vain sähköisenä tiedoksi-
antona.

¹¹ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 83–85. Haastattelut, H1–H5.

jossain määrin huomioon myös kansainvälisen ja eurooppalaisen viitekehyksen tarvittavassa laajuudessa.

Käytän tässä tutkimuksessa termiä rikosasian vastaaja termin syytetty sijaan. Katson, että vaikka käsittelen suurilta osin vain rikostiedoksiantoa oikeudenkäynnissä, tutkimuksen myöhemmän hyödynnettävyyden ja rikosprosessin yhtenäisyyden vuoksi on tarkoituksenmukaisempaa puhua rikosasian vastaajasta, sillä termi kattaa koko rikosprosessin ja vastaajan asemassa tapahtuvat muutokset paremmin kuin termi syytetty.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja metodi

Tutkimuksen tiedonintressi on praktinen¹² ja sen tarkoituksena on tuottaa oikeuspoliittisia suosituksia lainsäädännön kehittämiseksi.¹³ Tutkimuksen tavoitteena on tarjota sellaisia tutkimustuloksia, joita olisi mahdollista hyödyntää oikeudenkäymiskaaren uudistamisprosessissa tiedoksiantomenettelyn osalta.¹⁴ Tämän tavoitteen saavuttamiseksi käytän tutkimuksessani ajoittain oikeuspoliittiseksikin luonnehdittua *de lege ferenda* -menetelmää, jonka käytön tarkoituksena on arvioida oikeuskehitystä säädettävän lain kannalta.¹⁵ Tämän metodin avulla pyrin oikeuttamaan tarvittavat lainsäädäntömuutokset kartoittamalla ja systematisoimalla rikosasioiden puhelintiedoksiantoon ja sähköiseen tiedoksiantoon liittyvät ongelmat ja keinot niiden välttämiseksi,¹⁶ ja sen jälkeen perustelemalla valitsemani keinot tutkimukseni tavoitteiden mukaisesti.¹⁷ Lähestymistapani on siten ongelma- eikä säännöskeskeinen.¹⁸

Epäkohta, jota pyrin tutkielmallani ja *de lege ferenda* -kannanotoillani muuttamaan, on rikosprosessin jäykkyys ja tehottomuus.¹⁹ Rikosprosessissa on sujuvoittamistarpeita, joita kehittämällä pystyttäisiin takaamaan oikeudenmukaisempi oikeudenkäynti, tehostamaan tuomioistuinten prosessiekonomiaa ja lyhentämään käsittelyaikoja.²⁰ Tavoitteenani on selvittää 1) millä edellytyksin haaste voitaisiin antaa tiedoksi rikosasian vastaajalle puhelimitse tai sähköisenä

---

¹² Hirvonen 2011, s. 34.

¹³ Kolehmainen 2016, s. 107–108.

¹⁴ Ks. lisää *de lege ferenda* -tutkimuksen tutkimustulosten hyödyntämisestä Linna 1987, s. 37–38.

¹⁵ Ks. lisää oikeuspoliittisesta tutkimuksesta Aarnio 1978, s. 55–57, Leskinen 2022, s. 1162–1168 ja Markus 2023, s. 895.

¹⁶ Linna 1987, s. 7–9.

¹⁷ Linna 1987, s. 9.

¹⁸ Linna 1987, s. 9–11.

¹⁹ Markus 2023, s. 914–915. *De lege ferenda* -tutkimuksen tavoitteenasetteluun kuuluu olennaisesti nykyisen oikeustilan muuttamistarve ja tavoitteiden toteutumisen tiellä olevien epäkohtien tunnistaminen.

²⁰ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 12–13.

viestinä ja 2) millä keinoin kyseinen muutos voitaisiin toteuttaa heikentämättä vastaajan oikeusturvaa. Reunaehdoiksi näiden tavoitteiden saavuttamiselle olen asettanut, että valitsemani keinot eivät saa johtaa 1) nykyistä rikosasian haasteen tiedoksiantoa joustamattomampaan ja kalliimpaan prosessiin, 2) oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaarantumiseen ja 3) prosessin tosiasialliseen hidastumiseen käytännössä.²¹ Tavoitteeni ovat kuitenkin joissain määrin ristiriidassa toistensa kanssa, ja tasapainotettuani²² tavoitteitani asettamieni reunaehtojes sallimissa rajoissa, päädyin asettamaan tutkimukseni tavoitteeksi selvittää mahdollisuutta sähköisen tiedoksiannon ja puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamiseen rikosasioissa sekä tiedoksiannon menettelyn tosiasiallisen tehostamisen vastaajan oikeusturvaa *vaarantamatta*. Tämän tavoitteenasetteluni pohjalta olen muodostanut tutkimuskysymyksekseni ”millä edellytyksin haaste voitaisiin antaa rikosasian vastaajalle tiedoksi puhelimitse tai sähköisenä viestinä hänen oikeusturvaansa vaarantamatta?”.

Tavoitteenasetteluni perusteella tutkimustani voidaan luonnehtia tavoitesidotuksi *de lege ferenda* -tutkimukseksi.²³ Tavoitteeseen pääsemisen keinot määräytyvät tutkimukseni sisällä, joista valitsen lopuksi tutkimuksen tavoitetta parhaiten palvelevat ja tavoiterationaalisimmat vaihtoehdot alustaviksi keinoikseni.²⁴ Tavoiterationaalisella tarkoitan tässä yhteydessä sellaista keinoa, joka palvelee parhaiten sekä prosessiekonomisia tavoitteita että turvaa vastaajan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Alustavan keinovalinnan jälkeen suoritan niin kutsutun keinotestauksen²⁵, jossa arvioin valitsemani keinon vaikutuksia. Sen perusteella teen lopullisen keinovalintani, joka tukee parhaiten tutkimukseni tavoitteita.²⁶ Vaikka tavoitteenani on esittää lainsäädäntöehdotuksia *de lege ferenda*, en ota tutkimuksessani sen syvällisemmin kantaa mahdollisen tulevan säädöstekstin teknisiin muotoiluihin, vaan tarkoitukseni on pikemminkin tuottaa sellaisia tutkimustuloksia, joita voitaisiin hyödyntää lainsäädäntöprosessin aikana.²⁷

---

²¹ Markus 2023, s. 902. Reunaehdot asettavat tutkimuksen tavoitteille sen vähimmäistason, jolla niiden tulee toteutua. Ks. lisää reunaehdoista Linna 1987, s. 27–29.

²² Linna 1987, s. 35–36 ja Markus 2023, s. 902.

²³ Linna 1987, s. 20–23.

²⁴ Ks. Lisää *de lege ferenda* -tutkimuksen erityisistä rationaalisuusehdoista Linna 1987, s. 34–35.

²⁵ Markus 2023, s. 915 ja Linna 1987, s. 8–9.

²⁶ Arvioin keinovalintani vaikutuksia oikeusministeriön vaikutusarviointiohjetta mukailien, ja käsittelen keinovalintani taloudellisia vaikutuksia, vaikutuksia viranomaisten toimintaan, ympäristövaikutuksia sekä muita yhteiskunnallisia vaikutuksia. Keinänen – Pajuoja 2022, s. 54.

²⁷ Ks. lisää *de lege ferenda* -tutkimuksen tutkimustulosten hyödyntämisestä Linna 1987, s. 37–38.

Vaikka toteutan tutkimuksen *dlf*-tutkimuksena, käytän kuitenkin myös muita menetelmiä sen rakentamisessa.²⁸ Tutkielmani ensimmäisessä osassa keskityn rikostiedoksiantoja koskevan nykytilan kartoitukseen, rikosprosessioikeudellisten tavoitteiden ja arvoperiaatteiden esittelyyn sekä sähköiseen tiedoksiintoon ja puhelintiedoksiintoon liittyvien oikeusturvaongelmien selvittämiseen. Tämä nykyisen sääntelyn ja oikeustilan jäsentäminen on tarkoituksenmukaisinta selvittää lainopin eli oikeusdogmatiikan avulla.²⁹ Lainoppia käyttämällä pyrin hahmottamaan selkeän kokonaiskuvan rikosasioiden tiedoksiannosta tuomioistuimissa.³⁰ Kyseisen metodin avulla pyrin havainnollistamaan sekä rikosasioiden haasteiden tiedoksiantojen nykytilaa yleisesti että erityisesti sähköisiin tiedoksiintoihin ja puhelintiedoksiintoihin liittyviä ongelmia. Hyödynnän siten pääasiassa teoreettista lainoppia systematisoimalla rikosprosessiin ja tiedoksiintoon liittyvää normistoa, mutta toteutan myös käytännön lainopin tulkintatehtävää asettamalla systemisoimani tiedon osaksi tulkintakokonaisuutta.³¹ Tavoitteenani on tällä tavoin havainnollistaa tiedoksiantoja koskevaa teoreettista toimintaympäristöä ja lopuksi tarkastella oman keinovalintani sopivuutta tähän oikeudelliseen ympäristöön.³² Tutkielman keinovalikoiman kartuttamisessa hyödynnän erityisesti voimassa olevaa rikos- ja prosessioikeudellista sääntelyä ja pyrin etsimään rikostiedoksiannon laajentamisen edellytyksiä näiden oikeudenalojen sisältä. Ulotan tarkasteluni myös siviilioikeuden puolelle, ja tarkastelen joitain siviilioikeudessa jo käytössä olevia tiedoksiantotapoja sekä niiden mahdollista hyödyntämistä rikosprosessissa.

Tiedoksiantotapojen uudistamisen toteuttamiskeinoja kartoittaessani tarkastelen Ruotsissa käytössä olevaa haasteen erityistä tiedoksiantotapaa rikosasioissa, jota olisi mahdollista hyödyntää myös kotimaisessa oikeusjärjestyksessämme oikeudellisen siirrännäisen (*legal transplant*) muodossa.³³ Oikeudellisen siirrännäisen etsiminen Ruotsin lainsäädännöstä on mielekästä, sillä

²⁸ Tutkimuksessa käytettävä metodi on valittava jokaisen käsillä olevan tavoitteen mukaisesti. Metodivalikoiman vaihtelu tutkielman sisällä on sallittua ja myös osin välttämätöntä, jotta on mahdollista saada haluttuja tutkimustuloksia. Ks. lisää metodivalinnan merkityksestä Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 27–28.

²⁹ Linna 1987, s. 66–67 ja Markus 2023, s. 906.

³⁰ Lainoppia on mahdollista käyttää voimassa olevan oikeuden systemisointiin ja tulkintaan. Tutkielmassani lainopin tehtävä on nimenomaan systemisoida oikeusjärjestystä. Ks. lisää lainopin tehtävistä Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 20–21.

³¹ Systemisointi ja tulkinta ovat lainopissa toisistaan riippuvaisia, eikä niitä ole myöskään tarkoituksenmukaista erottaa. Systemisoinnilla on esimerkiksi mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten tarkastelun kohteena olevia oikeusnormeja tulkitaan ja mikä kyseessä olevassa yksittäistapauksessa ylipäätään nähdään oikeudellisena ongelmana. Häyhä 1996, s. 7–9 ja Hirvonen 2011, s. 25. Teoreettisen lainopin avulla on mahdollista jäsentää tutkimuksen kohteena olevan oikeuskysymyksen käsitteistöä ja mahdollistaa sen korkeatasoinen tulkinta. Aarnio 1997, s. 43–44.

³² Lopullisen keinovalintani tulisi olla linjassa systemisoinnin tuloksena tuottamani oikeudellisen toimintaympäristön kanssa. Mikäli keinovalintani olisi jollakin tavalla ristiriidassa tiedoksiantoa koskevien yleisten tavoitteiden ja periaatteiden kanssa, sen soveltuvuuteen uutena tiedoksiantotapana tulisi suhtautua kriittisesti.

³³ Linna 1987, s. 183; Oikeudellisen siirrännäisen määritelmästä on esitetty erilaisia versioita, esimerkiksi Langer puhuu mieluummin oikeudellisesta käännöksestä (*legal translation*). Ks. lisää Langer 2005, s. 5–6.

Suomen ja Ruotsin oikeusjärjestyksissä ja -kulttuureissa on huomattavia yhtäläisyyksiä ja ne muistuttavat olennaisesti toisiaan.³⁴ Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan perehtyä syvällisemmin Ruotsin tiedoksiantoa koskevaan sääntelyyn ja oikeusjärjestykseen tai ymmärtää sen syvimpiä rakenteita, joten tutkielmaa tai käyttämäni metodologia ei siten voida luonnehtia oikeusvertailtavaksi sen varsinaisessa merkityksessä.³⁵ Ruotsin oikeusjärjestyksen tarkastelu on siten tutkimukseni kannalta ainoastaan välinearvoista ja sen tavoitteena on esitellä mahdollisia keinoja lakiuudistuksen toteuttamiseksi.³⁶

Näiden metodien lisäksi hyödynnän tutkielmassani myös empiiristä oikeustutkimusta analysoimalla helmikuussa 2024 keräämäni haastatteluaineistoa. Tutkielmaani varten olen haastatellut viittä haastemiestä eri käräjäoikeuksien tuomiopiireistä saadakseni tietoa mahdollisista eriävistä käytännöistä tuomistuuimissa sekä haastemiesten näkemyksistä oman työnsä kehittämiseksi.³⁷ Kyseiset haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina ja haastatteluaineisto on jälkeensä litteroitu tekstimuotoon.³⁸ Haastemiehet ovat valikoituneet haastateltaviksi pitkän työkokemuksensa ja erityisen asiantuntijuutensa vuoksi, ja lisäksi heidän valinnassaan on otettu huomioon heidän edustamiensa käräjäoikeuksien maantieteelliset sijainnit. Eri tuomiopiireistä saatu tieto auttaa muodostamaan koko maan kattavan yleisen käsityksen rikostiedoksiantoihin liittyvistä ongelmista ja rikosprosessia mahdollisesti sujuvoittavista tekijöistä. Haastatteluaineistoni on luonteeltaan laadullista eli *kvalitatiivista*³⁹, ja hyödynnän sitä selvittääkseni haastemiestyöhön ja tiedoksiantamiseen liittyviä käytännön ongelmia.⁴⁰ Lisäksi pyrin haastattelujen kautta arvioimaan mahdollisen uuden rikosasioiden tiedoksiantotavan taloudellisia, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia.⁴¹ Tästä johtuen aineisto on litteroitu vain siinä laajuudessa, kuin on tarpeellista haastattelussa esiin tulevan asiasisällön selvittämiseksi.⁴² Litteroinnissa on

³⁴ Keinänen – Pajunoja 2022, s. 255 ja Linna 1987, 184–185.

³⁵ Ks. lisää Husa 2013, s. 30–35. Husan mukaan oikeusvertailun kohteena ovat valtioiden tai niihin rinnastettavien oikeusjärjestykset sekä niiden osat, jotka ovat tärkeitä oikeusvertailun tutkimuksen kysymyksenasettelun kannalta. Tiedoksiantamisprosessi on olennainen, mutta kuitenkin niin pieni osa oikeusjärjestystä ja kotimaista rikosprosessioikeutta, että sen vertaaminen muiden maiden vastaaviin ei yletä sitä vertailun pintatasoa syvemmälle, jota oikeusvertailulta tutkimukselta voidaan odottaa. Ks. lisää oikeuden tasoista Tolonen 1997, s. 295.

³⁶ Linna 1987, s. 183.

³⁷ Viiden haastateltavan jälkeen koin aineistoni saturoituneen, eivätkä mahdolliset lisähaastattelut olisi tuottaneet tutkimuskohteestani olennaista uutta tietoa. Ks. lisää tutkimusaineiston saturoitumisesta Nieminen – Lähtenmäki 2021, s. 20.

³⁸ Ks. lisää teemahaastattelusta Hirsjärvi – Hurme 2011, s. 47–48; Eskola – Lähti – Vastamäki 2018, s. 27–30.

³⁹ Laadullinen tutkimus pyrkii tulkitsemaan aineistonsa merkityksiä ja ymmärtämään kohdettaan syvällisemmin. Vrt. kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, jonka tavoitteena on ilmiöiden kuvaaminen ja selittäminen numeerisen tiedon avulla. Nieminen – Lähtenmäki 2021, s. 12–13 ja Kivivuori 2021, s. 63.

⁴⁰ Ks. lisää haastattelun hyödyntämiskeinoista Kainulainen – Honkatukia 2021, s. 115.

⁴¹ Nieminen – Lähtenmäki 2021, s. 11.

⁴² Ks. lisää litteroinnin tarkkuustasosta Ruusuvuori 2010, s. 424–426.

siistitty aineistoa poistamalla sanojen perättäistä toistoa sekä karsimalla sellaisia täytesanoja kuten ”tota”, ”niinku” ja ”että”. Tämä ei ole vaikuttanut haastattelun asiasisältöön. Empiirinen oikeustutkimus on tälle tutkielmalle erityisen olennaista, sillä erityisesti puhelintiedoksiantoihin ja sähköisiin tiedoksiantoihin liittyviä käytännön ongelmia ja epäkohtia olisi lähes mahdollonta selvittää muin metodein.⁴³

1.3 Rajaukset ja rakenne

Keskityn tässä tutkimuksessa vain rikosasioihin ja rikosprosessiin, jonka vuoksi siviiliprosessiin ja hallintoprosessiin liittyvät tiedoksiannot jäävät syvällisemmän tarkasteluni ulkopuolelle.⁴⁴ Näiden sivuamisen tarkoituksena on ainoastaan keinovalikoimani kartuttaminen ja jo käytössä olevien menetelmien hyödyntäminen rikosprosessissa. Tutkimukseni painottuu vahvasti nimenomaan oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaiseen tiedoksiantoon oikeudenkäynnissä, mutta annan jonkin verran huomiota myös ROL 5:1.1:n mukaiselle syyttäjän mahdollisuudelle haastaa vastaaja itse (*syyttäjähaste*) sekä ROL 5:8.3:n mukaiselle ”tien päältä haastamiselle”. Katson, että rikosprosessin sujuvoittamisen kannalta on tarkoituksenmukaisempaa keskittyä juuri tuomioistuimen toimittamaan tiedoksiantoon, sillä suurin osa haasteista annetaan tiedoksi sitä kautta. Mikäli uudistukset kohdistetaan suurempaan asiamassaan, voidaan myös olettaa vaikutusten olevan suurempia verrattuna siihen, että uudistukset koskisivat vain murto-osaa annetuista tiedoksiannoista. Näiden edellä mainittujen tiedoksiantotapojen huomioon ottaminen on kuitenkin mielestäni tutkimuksen kannalta välttämätöntä, sillä tehokkaan ja selkeän rikosprosessin varmistamiseksi rikosasioiden tiedoksiannossa tulee pyrkiä yhtenevyyteen ja toimivaan yhteistyöhön eri viranomaisten välillä. Rikostiedoksiantoa koskevan lainsäädännön uudistaminen pelkästään tuomioistuinta koskevilta osin saattaisi tosiasiasa johtaa vain prosessin monimutkaistumiseen, ja viranomaisten toisistaan eroavat käytännöt saattaisivat asettaa vastaajat eriarvoiseen asemaan toistensa kanssa.

Tutkimukseni koskee kaikkien suomalaisten yleisten tuomioistuinten tiedoksiantomenettelyä oikeusasteesta riippumatta. Oikeusministeriön työryhmän mukaan kaikkien oikeusasteiden tiedoksiantomenettelyssä on tehostamistarpeita ja tiedoksiannon tulisi jatkossakin olla yhtenevää oikeusasteesta riippumatta, joten on luontevaa olla tekemättä eroa niiden välille tässä

---

⁴³ Niemisen ja Lähteenmäen mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on selittää kohdettaan tai kertoa siitä jotain uutta, olennaista tai syvällistä. Nieminen – Lähteenmäki 2021, s. 13.

⁴⁴ Siviiliprosessissa tiedoksianto toimitetaan OK 11 luvun mukaisesti. Hallintoprosessissa tapahtuvista tiedoksiannoista säädetään HOL 9 luvussa.

tutkielmassa.⁴⁵ Lisäksi on huomiotava, että rajat ylittävässä tiedoksiannossa tulee sovellettavaksi kansainvälistä tiedoksiantoa koskevat säädökset.⁴⁶ Tämä tutkimus keskittyy lähinnä kansallisiin rikostiedoksiantoihin, mutta sähköisen tiedoksiannon osalta otan myös tarvittavassa laajuudessa huomioon kansainväliset lähtökohdat.

Tutkielma rakentuu kuudesta pääluvusta, joista toisessa tarkastellaan nykyistä tiedoksiantomenettelyä rikosasioissa ja kolmannessa esitellään oikeudenkäynnille asetetut tavoitteet sekä laatuvaatimukset. Neljännessä luvussa esitellään vaihtoehtoja uudistuksen toteuttamiseksi, ja siinä otetaan huomioon sekä uuden tiedoksiantotavan soveltamisen viitekehys että sen menettelylliset keinot. Viides luku sisältää alustavan keinovalinnan ja keinotestauksen, jossa arvioidaan keinojen vaikutuksia. Viimeisessä luvussa tehdään lopullinen keinovalinta ja esitellään sen aiheuttamat lainsäädännölliset muutostarpeet.

---

⁴⁵ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 84.

⁴⁶ OM työryhmämietintö 2009:3, s. 13.

2 TIEDOKSIANTO RIKOSPROSESSISSA

2.1 Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaiset tiedoksiantotavat

2.1.1 Haastemiestiedoksianto

Haastemiestiedoksiannolla tarkoitetaan OK 11:4.1:n mukaan sellaista tiedoksiantoa, jonka haastemies toimittaa henkilökohtaisesti tiedoksiannon vastaanottajalle. Tiedoksiantotavan ei ole tarkoitus olla ensisijainen⁴⁷, vaan se tulee käytettäväksi, mikäli tiedoksiantoa ei ole saatu toimitetuksi muulla tavalla. Haastemiestiedoksiantoa voidaan käyttää myös silloin, kun voidaan pitää ilmeisenä, että tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi muulla tavalla, tai jos sen käyttämiseen on olemassa jokin muu painava syy (OK 11:4.1). Käytännössä suuri osa rikosasioissa annettavista haasteista annetaan tiedoksi haastemiestiedoksiantona, vaikka se on kaikista rikostiedoksiantotavoista jäykin ja kustannustehottomin vaihtoehto.⁴⁸ Haastettavan tapaaminen henkilökohtaisesti edellyttää haastemieheltä usein liikkumista pois vakituiselta toimipisteeltään, mikä aiheuttaa käräjäoikeuksille huomattavia kilometrikuluja. Kilometrikulujen lisäksi ajamiseen tai muuhun siirtymiseen käytetty aika on pois haastemiehen muihin työtehtäviin käyttämästään ajasta.

Haastemiestiedoksiannon on koettu olevan hankala ja joustamaton, minkä vuoksi lainsäätäjä on järjestelmällisesti etsinyt uusia vaihtoehtoja tiedoksiantomenettelyn tehostamiseksi.⁴⁹ Tiedoksiantoa koskevassa oikeuskehityksessä on vuoden 1993 alioikeusuudistuksesta lähtien siirretty painopistettä pois haastemiestiedoksiannon käyttämisestä erityisesti sen prosessiekonomisen tehottomuuden vuoksi. Tuomioistuimia on sen sijaan ohjattu suosimaan muita tiedoksiantotapoja silloin, kun sellainen mahdollisuus on käytettävissä.⁵⁰ Haastattelussa tuli esille myös haastemiesten työturvallisuuteen liittyvät huolet, sillä haastemiehet liikkuvat yksin. Haastaminen saattaa tapahtua jopa satojen kilometrien päässä käräjäoikeuden toimipaikasta matkapuhelinverkon kuuluvuusalueen ulkopuolella, eikä haastemies ole tällöin lainkaan tavoitettavissa.⁵¹

Haastemiestiedoksiannon jäykkyydestä ja kustannustehottomuudesta huolimatta sitä käytämällä saavutetaan prosessuaalisia etuja, joista tärkeimpänä voidaan pitää varmuutta. Tiedoksiannon todisteellisuuden vaatimuksen voidaan katsoa täyttyvän haastemiestiedoksiannossa

---

⁴⁷ HE 16/1990, s. 3–4 ja HE 123/2009 vp, s. 8.

⁴⁸ HE 123/2009 vp, s. 8–9 ja HE 190/2017 vp, s. 45.

⁴⁹ HE 16/1990, s. 3–4 ja HE 123/2009 vp, s. 1 sekä 8.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Haastattelut, H3.

erittäin hyvin, sillä henkilökohtainen haastaminen mahdollistaa esimerkiksi sen, että vastaanottajan henkilöllisyys voidaan varmistaa luotettavasti. Lisäksi haastemiehen on kasvokkain helpompi arvioida, onko tiedoksiannon vastaanottaja sellaisessa tilassa, että hän varmasti saa haasteen tiedoksi. Lisäksi haastemiestiedoksiannon etuna on mahdollisuus vuorovaikutukseen tiedoksiannon vastaanottajan kanssa. Haastamisen yhteydessä tarjotaan myös usein mahdollisuutta suostua asian käsittelemiseen kirjallisessa menettelyssä (ROL 5a:1) tai suostumusta asian käsittelemiseen vastaajan poissaolosta huolimatta (ROL 8:12). Henkilökohtainen haastaminen antaa vastaajalle paremman mahdollisuuden keskustella näiden erityisten menettelyiden tarkoituksesta ja merkityksestä, kuten myös syyttäjän seuraamuskeinän merkityksestä vastaajan kannalta. Varsinkin suostumus tavallisesta pääkäsittelystä poikkeavaan prosessiin on usein koettu vastaajan kannalta hankalaksi ymmärtää.⁵²

Haasteen henkilökohtainen toimittaminen vastaanottajalle ei OK 11:4.1:n sanamuodosta huolimatta tarkoita sitä, että vastaanottajan tulisi olla haasteessa nimetty vastaaja. Haaste voidaan antaa tiedoksi myös vastaajan valtuuttamalle asiamiehelle (OK 11:16.1). Sama koskee jo viireillä olevia asioita, joihin liittyy uusia tiedoksi annettavia asiakirjoja (OK 11:16.3). Asiamiehen valtuuttaminen ei kuitenkaan ole mahdollista sellaisen rikosasian osalta, josta on säädetty muu tai ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta (OK 11:16.2). Asiamies ei voi myöskään vastaanottaa tiedoksiannosta vastaajan puolesta, mikäli haasteessa velvoitetaan vastaaja saapumaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen tai muuten suorittamaan jotain henkilökohtaisesti (OK 11:16.4).

Tapahtuneesta tiedoksiannosta on OK 11:17:n mukaan laadittava todistus, josta ilmenee tiedoksiannon toimittamisen päivämäärä, paikkakunta sekä vastaanottaja. Tiedoksiannotodistuksella näytetään toteen tiedoksiannon tapahtuminen todistuksessa osoitetulla tavalla (OK 11:25).

2.1.2 Postitiedoksianto

Tuomioistuin voi toimittaa tiedoksiannettavan asiakirjan sen vastaanottajalle myös postitse. Haasteen tiedoksiantamiseen on mahdollista käyttää apuna saanti- tai vastaanottotodistuksia. Silloin kun kyse on muusta asiakirjasta, tiedoksianto voidaan toimittaa vastaanottajalle myös tavallista kirjepostia käyttäen (OK 11:3–3a). Kun kyseessä on tällainen tavallisella kirjeellä tapahtuva tiedoksianto, tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä siitä

---

⁵² De Godzinsky 2010, s. 43.

päivästä, kun asiakirja on annettu postin kuljetettavaksi (OK 11:3a.2). Tämän tiedoksiantotavan etuna on sen kustannustehokkuus ja keveys, mutta sen ei voida katsoa täyttävän sellaista todisteellisuuden vaatimusta, että sitä käyttäen olisi mahdollista antaa tiedoksi merkittäviä oikeusvaikutuksia aiheuttavia asiakirjoja. Rikosasiaa koskevan haasteen voidaan katsoa olevan tällainen merkittäviä oikeusvaikutuksia aikaansaava asiakirja⁵³, joten on ilmeistä, että lainsäätäjä on rajannut sen tiedoksiannon tämän tiedoksiantotavan ulkopuolelle.

Saantitodistusta käytettäessä kirje lähetetään vastaanottajalle, jonka on mahdollista noutaa kirje Postin toimipaikasta. Kirjeen luovutuksen yhteydessä vastaanottajan henkilöllisyys tarkastetaan, ja häneltä pyydetään kirjallinen kuittaus. Postille on ilmoitettava, milloin tiedoksiannon on viimeistään tapahduttava (OK 11:3.2), jonka jälkeen Postin tulee ilmoittaa tuomioistuimelle tiedoksiannon epäonnistumisesta.⁵⁴ Haastattelujen perusteella saantitodistus ei vaikuttaisi olevan käräjäoikeuksissa yhtä suosittu tiedoksiantotapa kuin vastaanottotodistus.⁵⁵

Vastaanottotodistus eroaa saantitodistuksesta siten, että se lähetetään suoraan vastaanottajan kotiosoitteeseen. Tiedoksiannon vastaanottaja allekirjoittaa itse vastaanottotodistuksen ja merkitsee siihen tiedoksisaannin tapahtumisen ajan, paikan ja vastaanottajan (OK 11:17.2). Tämän tiedoksiantotavan osalta on tärkeää huomata, että vastaanottajan henkilöllisyyttä ei tarkisteta tiedoksiannon tapahtumisen yhteydessä, eikä häneen olla missään vaiheessa suorassa kontaktissa. Tiedoksiantotavan on kuitenkin tästä huolimatta katsottu täyttävän todisteellisuuden vaatimuksen, ja vastaanottajan oman kuittauksen on katsottu olevan riittävä todistus tiedoksiannon laillisuudesta.⁵⁶ On kuitenkin mahdollista, että vastaaja ilmoittaisi oikeudenkäynnissä, ettei ole saanut haastetta laillisesti tiedoksi, vaan joku muu olisi täyttänyt vastaanottotodistuksen hänen puolestaan. Tästä johtuen katson, että vastaanottotodistus ei yllä täysin samalle varmuustasolle haastemiestiedoksiannon tai saantitodistuksen kanssa.

2.1.3 Puhelintiedoksianto

Puhelintiedoksianto on kehitetty haastemiestiedoksiannon ja postitse tapahtuvan tiedoksiannon rinnalle joustavammaksi ja joutuisammaksi tiedoksiantotavaksi.⁵⁷ Puhelintiedoksiannossa tiedoksiannettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse. Sen jälkeen tiedoksi

---

⁵³ T. v. Italia (1992), kohta 28.

⁵⁴ HE 16/1990 vp, s. 7.

⁵⁵ Tiedoksiantotavoista kysyttäessä tuli esille vain vastaanottotodistus. Haastattelut, H1–H5.

⁵⁶ HE 16/1990 vp, s. 7.

⁵⁷ HE 123/2009 vp, s. 9.

annettu asiakirja toimitetaan hänelle viivytyksettä joko postitse tai sähköisenä viestinä. Puhelintiedoksiannon käyttämisen edellytyksenä on, että se soveltuu asiakirjan laatuun ja laajuuteen, ja että vastaanottaja epäilyksettä saa puhelimitse tiedon asiakirjasta sekä ymmärtää tiedoksiannon merkityksen (OK 11:3b). Tämän vuoksi tiedoksiannot eivät ole katsottu soveltuvan haasteen tiedoksiantamiseen sen vastaajalle, paitsi OK 5:3:n mukaisissa riidattomissa velkomusasioissa.⁵⁸ Rikosasiat ja laajat riita-asiat jäävät näin ollen nykyisellään puhelintiedoksiannon käyttöalan ulkopuolelle. Tiedoksiannon vastaanottajalle on lain mukaan ilmoitettava, mitä asiaa tiedoksianto koskee, asiaan liittyvät vaatimukset ja velvoitteet perusteineen sekä määräajat, uhat ja muut vastaavat tarpeelliset seikat (OK 11:3b.3).

Lainsäätäjä on katsonut, että puhelintiedoksiannossa pelkästään asiakirjan sisällön ilmoittaminen vastaanottajalle ei ole riittävää, vaan vastaanottajan oikeusturvan kannalta on olennaista, että vastaanottaja saa myös kyseisen asiakirjan haltuunsa viivytyksettä.⁵⁹ Asiakirja voidaan myös jättää toimittamatta, mikäli sen voitaisiin katsoa olevan erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta (OK 11:3b.3).⁶⁰ Samalla on laadittava ja lähetettävä kirjallinen tiedoksiannotodistus, samoin kuin haastemiestiedoksiannon yhteydessä (OK 11:3b.3 ja OK 11:17.1). Todistuksen muotovaatimukset ovat yhtenevät haastemiestiedoksiannon kanssa, ja niillä on sama näyttöarvo tiedoksiannon toteutumisesta.

Kuten edellä on mainittu, puhelintiedoksianto ei sovellu haasteiden tiedoksiantamiseen rikosasioissa, mutta sitä ei ole silti suljettu kokonaan pois kaikkien rikosasioiden tiedoksiannosta. Puhelintiedoksiantona voidaan antaa kutsu istuntoon asianomistajalle ja todistajalle, mutta myös vastaajalle, mikäli hänet on jo aiemmin laillisesti haastettu kyseessä olevassa asiassa (OK 11:3b.2).

Haastattelujen perusteella puhelintiedoksianto on koettu haastemiesten keskuudessa työmäärää helpottavaksi ja työtä sujuvoittavaksi uudistukseksi. Moni ilmaisi, että käräjäoikeudessa vireillä olevien asioiden määrä – ja sitä myötä myös tiedoksi annettavien asiakirjojen määrä – on viime vuosina ollut kasvussa. Mahdollisuus puhelintiedoksiannon käyttämiseen on osaltaan

---

⁵⁸ HE 123/2009, s. 10.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Hallituksen esityksessä tällaisena tilanteena on pidetty esimerkiksi sitä, että kutsu pääkäsittelyyn annetaan tiedoksi kantajan tai asianomistajan avustajalle. Mahdollisia ovat myös tilanteet, joissa tiedoksiannon vastaanottaja ilmaisee, ettei hän halua vastaanottaa kyseistä asiakirjaa. Tällöinkin tiedoksiannon toimittajan tehtäväksi jää pohdita, onko asiakirja laadultaan ja muilta osiltaan sellainen, että sen voi jättää toimittama ilman, että siitä aiheutuu kohtuutonta haittaa vastaajalle. HE 123/2009 vp, s. 19

edesauttanut asiakirjojen tiedoksiantoa niiden vastaanottajille, kun samassa ajassa on ollut mahdollista antaa haasteita enemmän tiedoksi verrattuna haastemiestiedoksiannon käyttämiseen.⁶¹

2.1.4 Sähköinen tiedoksianto

Tiedoksianto on mahdollista toimittaa vastaajalle myös todisteellisena sähköisenä tiedoksi-
tona. (OK 11:3.1,3). Asiointilain 18 §:n mukaan sellainen asiakirja, joka voitaisiin antaa asian-
osaiselle tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan hänen
suostumuksellaan antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä, mutta ei kuitenkaan telekopiona tai
vastaavalla tavalla. Viranomaisen on ilmoitettava asiakirjan olevan asianosaisen tai tämän edus-
tajan noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedos-
tosta, jonne päästökseen asianosaisen on tunnistauduttava tietoturvallisella ja todisteellisella ta-
valla (asiointilaki 18.1–2). Tällaisena tunnistautumiskeinona voidaan pitää esimerkiksi verkko-
pankkitunnusten kautta tapahtuvaa tunnistautumista.⁶² Asiakirja katsotaan tiedoksi annetuksi,
kun se on noudettu viranomaisen osoittamalta yhteydeltä asiointilain 18.1:n mukaisesti. Jos
asiakirjaa ei ole noudettu seitsemän päivän kuluessa viranomaisen ilmoituksesta, tiedoksi-
annossa noudatetaan, mitä siitä muualla laissa säädetään (asiointilaki 18.3).

Oikeudenkäymiskaaren mukainen sähköinen tiedoksianto on lain esitöissä tarkoitettu käytettä-
väksi myös yleisissä tuomioistuimissa, ja nimenomainen maininta todisteellisen sähköisen tie-
doksiannon käyttämisestä on sisällytetty oikeudenkäymiskaaren 11 lukuun. Näin on haluttu
varmistaa todisteellisen sähköisen tiedoksiannon rinnastuminen muihin oikeudenkäynnissä
käytössä oleviin tiedoksiantotapoihin.⁶³ Käytännön tiedoksiantotyössä on kuitenkin aiemmin
ollut hieman epäselvää, mitä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain
(13/2003, asiointilaki) 18 §:ssä tarkoitettulla todisteelliseen sähköiseen tiedoksiantoon soveltu-
valla asiakirjalla on tarkoitettu.⁶⁴ Lain esitöiden mukaan kyse on nimenomaan sellaisen päätös-
asiakirjan sähköisestä tiedoksiannosta, jonka tiedoksianto käynnistää muutoksenhakuajan tai
jonka voimaantulo edellyttää tiedoksi antamista. Hallituksen esityksessä mainitaan kuitenkin
mahdollisuus todisteellisen sähköisen tiedoksiannon käyttämiseen OK 11:16 §:n mukaisen

---

⁶¹ Haastattelut, H4, H5.

⁶² Aiemman lainsäädännön mukaan tunnistautumisessa oli käytettävä vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettua tunnistusvälinettä tai laatuvarmennetta taikka muuta tietoturvallista ja todisteellista tunnistautumistekniikkaa. Vuoden 2016 lakiuudistuksessa vaatimukseksi rajattiin tunnistautumisen tietoturvaluus ja todisteellisuus. HE 74/2016 vp, s. 123–124.

⁶³ HE 190/2017 vp, s. 24 sekä 29.

⁶⁴ Haastattelut, H5 ja HE 190/2017 vp, s. 24.

kutsun tai muun henkilökohtaisen velvoitteen tiedoksiannossa.⁶⁵ Nykyistä lakia tulee lainvalmisteluaineiston pohjalta tulkita siten, että sähköinen tiedoksianto ei ole mahdollista rikosasian haasteen tiedoksiannossa, vaan soveltuu vain tuomioistuimen antamiin ratkaisuihin.⁶⁶

Oikeusministeriön työryhmä on todennut rikosprosessin sujuvoittamista koskevassa muistiossaan, että sähköisen tiedoksiannon käyttäminen edellyttäisi käytännössä asianosaisen etukäteistä suostumusta tiedoksiannon toimittamiseen sähköisesti. Mikäli asianosainen ei ole ilmoittanut prosessiosoitteeseen sähköistä osoitetta, tiedoksiantoa toimittavan on käytännössä aina otettava häneen yhteyttä ensimmäisen kerran jollain muulla tavalla ja pyydyttävä lupaa sähköiseen asiointiin.⁶⁷ Tämä tarkoittaisi sitä, että sähköisestä tiedoksiannosta ei olisi mahdollista saada nykyisen puhelintiedoksiannon kaltaista niin sanotun yhden kontaktin tiedoksiantotapaa. Tästä johtuen sähköisen tiedoksiannon käyttöönottoa pohdittaessa tulisi ottaa huomioon, kuinka paljon kaksinkertainen tavoittelu tosiasiallisesti tehostaisi prosessia.

2.2 Muut tiedoksiantotavat

Tuomioistuin voi poikkeuksellisesti tarpeelliseksi katsomassaan laajuudessa määrätä, että syyttäjä saa nostaa syytteen antamalla haasteen itse tiedoksi, ilman että hänen tulee toimittaa kirjallista haastehakemusta käräjäoikeuden kansliaan. Syyttäjä saa kuitenkin nostaa syytteen itse aina, kun asia on tarkoitus käsitellä kirjallisessa menettelyssä pääkäsittelyä toimittamatta (ROL 5:1.1). Lain esitöiden mukaan tämä niin kutsuttu syyttäjähaste on tarkoitettu käytettäväksi sellaisissa yksinkertaisissa ja selvissä rikosasioissa, joissa on toimitetun esitutkinnan perusteella takeet siitä, että pääkäsittely toteutuu lykkääntymättä.⁶⁸ Lisäksi syyttäjähaste on erityisen toimiva silloin, kun epäillyn myöhemmän haastamisen epäillään olevan vaikeaa tai kun syyteoikeus on vaarassa vanhentua.⁶⁹

Syyttäjähasteen tarkoituksena on niin kutsuttu yhden kosketuksen periaate, jossa rikosasian asianosaiset olisivat tekemisissä vain yhden viranomaisen eli poliisin kanssa. Tavoitteena on antaa haaste vastaajalle tiedoksi nopeasti ja vähäisin kustannuksin. Syyttäjähasteesta on puhuttu myös pikahaasteena, sillä syyttäjä laatii haasteen esitutkinnan päätteeksi, ja poliisi antaa

---

⁶⁵ HE 17/2002 vp, s. 44.

⁶⁶ LaVL 12/2010 vp, s. 3.

⁶⁷ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 86.

⁶⁸ HE 82/1995 vp, s. 22.

⁶⁹ Jokela 2018, s. 332.

haasteen tiedoksi vastaajan ollessa vielä kiinniotettuna.⁷⁰ Tämä mahdollistaa sen, että varsinkin maasta poistumassa olevat ulkomaalaiset saadaan haastettua kuulustelun jälkeen tulkin ollessa vielä paikalla, jolloin prosessin loppuun vieminen on varmempaa, kun vastaajaa ei tarvitse lähteä tavoittelemaan ulkomailta. Lisäksi tulkin kääntäessä haastehakemuksen välttyään haasteen käännättämiseltä myöhemmässä vaiheessa, joka on kalliimpaa ja hitaampaa.⁷¹

Rikosasian haaste on mahdollista antaa tiedoksi myös haastamalla vastaaja ”tien päältä”, jolloin tiedoksi antajana toimii poliisi. Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut mahdollistaa etsintäkuulutettujen henkilöiden tehokkaampi tavoittaminen siten, että poliisilla on mahdollisuus antaa haaste tiedoksi, kun he tapaavat vastaajan työtehtävissään.⁷² Tien päältä haastamisessa vastaajalle annetaan tiedoksi ainoastaan haaste ja sen perusteena oleva seikat, eikä muita siihen liittyviä asiakirjoja. Haastehakemus ja muut asiakirjat on kuitenkin toimitettava vastaajalle postitse viipymättä haastamisen jälkeen. Postiosoitteen puuttuessa vastaajalle on ilmoitettava, minkä tuomioistuimen kansliasta kyseinen aineisto on saatavilla (ROL 5:8.3).

Tämä haastamistapa tulee kuitenkin lain mukaan käytettäväksi vain erityisestä syystä, joka rajaa sen käyttöalaa. Näkemykseni mukaan tämä rikosprosessilaissa mainittu ”erityinen syy” viittaa hankaluuksiin tiedoksiannon toimittamisessa tavanomaista reittiä pitkin. Kun otetaan huomioon poliisin rooli tiedoksiannon toimittajana, katson, että ”erityisellä syyllä” on yhteys myös haastemieslain 5 §:n mukaiseen poliisilta pyydettävään virka-apuun. Haastemieslain uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että haastemiehen tulee itse huolehtia vastaajan tavoittamisesta ja haastamisesta mahdollisimman suurilta osin, mutta HA 5 §:n tilanteissa hänen on mahdollista turvautua poliisin virka-apuun.⁷³ HA 5.1 §:n 4 kohdan mukaan tällainen tilanne on käsillä silloin, kun virka-apu on muutoin tiedoksiantotehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Tällöin tuomioistuin voi asettaa etsintäkuulutuksen vastaajan tavoittamisen tehostamiseksi.

Tien päältä haastaminen ei ole mahdollista asianomistajan käyttäessä ROL 1.14.1:n mukaista toissijaista syyteoikeuttaan, sillä asianomistajan yksin ajaman rikosasian tiedoksianto edellyttää haasteen lisäksi myös haastehakemuksen ja siihen liittyvien asiakirjojen tiedoksiantoa

---

⁷⁰ De Godzinsky 2010, s. 33–34.

⁷¹ De Godzinsky 2010, s. 36–37.

⁷² HE 271/2004, s. 38.

⁷³ HE 7/2016, s. 155.

vastaajalle (ROL 7:6.2). Näin ollen kumpikaan tässä luvussa tarkastelluista muista kuin OK 11 luvun mukaisista tiedoksiantotavoista ei ole käytettävissä asianomistajan yksin ajamissa rikosasioissa. Tämä asettaa tiedoksiantotapojen osalta virallisen syyttäjän ajamat rikosasiat parempaan asemaan suhteessa asianomistajan ajamiin.

2.3 Tiedoksiannon vaikutukset

Haasteen tiedoksianto aloittaa rikosprosessin tuomioistuimessa. Tiedoksiannon onnistuminen on välttämätöntä pääkäsittelyn toteutumiseksi. Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että laillinen haaste luo edellytykset pääkäsittelyn toimittamiselle ja on oikeudenkäynnin ehdoton edellytys.⁷⁴ Korkein oikeus on katsonut ratkaisussaan 2022:51, että rikosprosessissa kaikki prosessinedellytykset ovat lähtökohtaisesti ehdottomia, ja tuomioistuimen on tutkittava omasta aloitteestaan niiden täytyminen. Mikäli vastaajaa ei saada lainmukaisesti haastettua, pääkäsittelyn toimittamiselle ei ole edellytyksiä, ja se joudutaan peruuttamaan (ROL 6:2.1,6).⁷⁵ Peruuttamisen yhteydessä asialle on määrättävä uusi käsittelypäivä. Mikäli puute prosessinedellytyksissä havaitaan vasta pääkäsittelyn aloittamisvaiheessa, on vaarana, että kyseessä olevan rikoksen syyteoikeus on ehtinyt vanhentua. Tällöin oikeus vaatia rangaistusta raukeaa, ja syyte on hylättävä.⁷⁶

Laillinen tiedoksianto katkaisee syyteoikeuden vanhentumisajan (RL 8:3.1).⁷⁷ Mikäli syyte kuitenkin myöhemmin peruutetaan tai se jätetään tutkimatta, syyteoikeuden vanhentumisajan ei katsota katkenneen (RL 8:3.2). Sama koskee myös rikkomusasian käsittelyä, johon sovelletaan sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaista menettelyä. Syyteoikeuden vanhentuminen katkeaa silloin, kun sakkovaatimus, vastustuksenvarainen rikesakkomääräys tai rangaistusvaatimus annetaan rikkomuksesta epäilylle tiedoksi. Vanhentuminen ei kuitenkaan katkea silloin, kun vaatimus peruutetaan, määräystä vastustetaan tai kun joko rikoksesta epäilty tai asianomainen peruuttaa suostumuksensa kyseisen lain mukaisen menettelyn käyttämiseen (RL 8:3.3).

Tiedoksiannolla on siten vastaajan tiedonsaantioikeuden täyttämisen lisäksi myös kaksi tärkeää täysin rikosprosessuaalista funktiota, ja suoria vaikutuksia pääkäsittelyn laillisuuteen sekä

---

⁷⁴ KKO 1997:162.

⁷⁵ Haasteen tiedoksiannon epäonnistuminen on ROL 6:2.1,6:ssa tarkoitettu muu este, jonka vuoksi pääkäsittelyä ei saa aloittaa, ja se on peruutettava. HE 82/1995, s. 79–80.

⁷⁶ KKO 2000:107.

⁷⁷ Sama on todettu useasti korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä mm. KKO 2000:107 ja KKO 2022:51.

rikosvastuun toteutumiseen. Virhe tiedoksiannossa voi poistaa edellytykset koko oikeudenkäynniltä ja vaarantaa oikeusprosessin.

2.4 Virhe tiedoksiannossa

Jos tiedoksianto on toimitettu virheellisesti, ja asianosainen ei sen vuoksi saavu tuomioistuimeen tai anna häneltä pyydettyä kirjallista vastausta asiassa, vaikutukset ovat samat kuin silloin, kun tiedoksiantoa ei olisi annettu lainkaan. Tällöin tiedoksianto on toimitettava uudelleen, jollei sitä voida pitää virheen vähäisyyden vuoksi tarpeettomana (OK 11:18.1). Rikosasiassa tiedoksiannon virheellisyys ei kuitenkaan korjaannu automaattisesti, vaikka vastaaja saapuisi tuomioistuimeen tai käyttäisi puhevaltaansa oikeudenkäynnissä.⁷⁸ Virhe voi koskea joko tiedoksiannon toimittamiseen annetun aikarajan ylittymistä (syyteoikeuden vanhentumisaika) tai tiedoksiannon toimittamistapaa. On mahdollista, että tiedoksiannon toimittaja esimerkiksi laiminlyö ilmoittaa tiedoksiannon yhteydessä laissa säädettyt vaatimukset tai valitsee tiedoksiantotavan, joka ei sovellu haasteen tiedoksiantoon rikosasiassa.

Tapauksessa Vaasan HO 27.04.2017 t. 17/116992 haaste oli annettu sen vastaajalle tiedoksi ensin puhelimitse kärjäsihteerin toimesta 18.3.2015, ja myöhemmin haastemies-tiedoksiantona 28.10.2015. Kärjäoikeus oli tuominnut syytetyn 1.6.2013 tapahtuneesta kotirauhan rikkomisesta, josta tuomittava enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Hovioikeus katsoi siten syyteoikeuden vanhentuneen kahdessa vuodessa, jolloin haaste olisi pitänyt antaa vastaajalle tiedoksi viimeistään 1.6.2015. Koska haastetta ei saa antaa tiedoksi puhelimitse, hovioikeus katsoi tiedoksiannon tapahtuneen vasta 28.10.2015 ja hylkäsi syytteen kotirauhan rikkomisesta.

Kuten hovioikeuden ratkaisun perusteluista ilmenee, asiaan liittyvä yksityisoikeudellinen vaatimus voidaan tutkia, vaikka syyte olisi tiedoksiannon epäonnistumisesta johtuen hylättävä (ROL 3:8 §).⁷⁹

Mikäli tiedoksiannon vastaanottaja väittää, että tiedoksiannossa on tapahtunut virhe, hänen on esitettävä väitteensä asiassa antamassaan vastauksessa tai lausumassa (OK 11:18.2). Toisin kuin

---

⁷⁸ KKO 2022:51.

⁷⁹ Ks. lisää myös KKO 2022:51, jossa korkein oikeus muistutti alempia oikeusasteita rikosoikeudenkäyntilain etusijasta suhteessa oikeudenkäymiskaareen. Vahingonkorvausvaatimuksen vanhentumista arvioidaan velan vanhentumisesta annetun lain säännösten mukaan, eikä rikoslaissa säädetty syyteoikeuden vanhenemisaika vaikuta yksityisoikeudellisen korvausvaatimuksen käsittelyyn.

riita-asiassa, rikosasiassa tällainen väite ei edellytä sen esittäjältä oikea-aikaisuutta. Rikosasiassa tiedoksiannon laillisuus on edellytys rikosasian rangaistusvaatimuksen tutkimiselle, ja siten viran puolesta huomioon otettava ja tutkittava prosessinedellytys. Tästä johtuen rikosasiassa vastaajan ei tarvitse vedota tiedoksiannossa tapahtuneeseen virheeseen oikea-aikaisesti, vaan väite laittomuudesta on mahdollista tehdä myös myöhemmin kuin ensimmäistä kertaa puhevaltaa käytettäessä.⁸⁰

Tiedoksiannon laillisuutta koskevan väitteen johdosta asian käsittelyä tulee lykätä tai asianosaiselle on annettava uusi määräaika kirjallisen vastauksen tai lausuman toimittamiseen tuomioistuimelle. Uutta määräaika ei kuitenkaan tarvitse myöntää, mikäli sitä voidaan tapahtuneen virheen vähäisyyden perusteella pitää tarpeettomana (OK 11:18.2). Lainvalmisteluaineistossa virheen on katsottu olevan vähäinen silloin, kun tiedoksi annettavan asiakirjan tai liitteen jäljennös on ollut virheellinen vain epäolennaiselta osin.⁸¹ Rikosasiassa tällainen epäolennainen virhe voisi olla esimerkiksi epäolennainen kirjoitusvirhe, joka ei vaikuttaisi käsiteltävänä olevaan asiaan miltään osin. Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut vaikuttaa tämän säännöksen avulla siihen, että tuomioistuimen tiedoksiannossa tekemä virhe ei johtaisi asian tutkimatta jättämiseen.⁸²

Korkein oikeus on kuitenkin oikeuskäytännössään omaksunut linjan, jonka mukaan varsinaisessa tiedoksiantomenettelyssä tapahtuneet virheet johtavat käytännössä usein siihen, että tiedoksiantoa ei katsota tapahtuneen. Korkein oikeus on antanut kuusi erillistä ratkaisua, joissa on käsitelty virhettä rikosasian haasteen tiedoksiannossa. Viidessä kuudesta ratkaisusta korkein oikeus on katsonut, ettei tiedoksiantoa ole toimitettu laillisesti siinä olleesta virheestä johtuen. Oikeuskäytäntöä tarkastelemalla voidaan havaita, että korkein oikeus on 1980-luvun puolivälistä alkaen noudattanut johdonmukaista linjaa, jossa vastaajan asemaa tiedoksiannossa on vähitellen vahvistettu nykytasoa vastaavaksi. Ratkaisuista KKO 1984-II-205, KKO 1993:19, KKO 2012:76, KKO 2022:40 ja KKO 2022:51 ilmenee, että haasteen tiedoksiantoon liittyvät epäselvät tilanteet on järjestelmällisesti ratkaistu vastaajan hyväksi. Näin on lisätty tuomioistuimen vastuuta tiedoksiannon onnistumisesta ja sen laillisuuden toteen näyttämisestä. KKO 1997:162 on korkeimman oikeuden ratkaisusta ainoa, joka on ratkaistu vastaajan vahingoksi,

---

⁸⁰ KKO 2022:51. Vrt. kuitenkin siviiliasian oikeudenkäynti, jossa väite tulee esittää oikea-aikaisesti prosessinedellytyksen korjaantumisen uhalla (OK 11:18.2).

⁸¹ HE 16/1990, s. 21.

⁸² HE 16/1990, s. 21.

ja näyttäytyy täten selkeänä poikkeuksena sekä aikaisempaan että myöhempään ratkaisukäytäntöön nähden. Näin ollen kyseisellä ratkaisulla ei liene juurikaan enää merkittävää ennakkopäätösarvoa.⁸³ Vastajaan ja tuomioistuimen asemaa koskeva oikeuskehitys ja myös vallitseva oikeustila on näin ollen suhteellisen selkeä. Muutos tähän tulisi tulkita vastaajan oikeuksien heikentämiseksi.

Somogyi-tapauksessa valittajana toiminut Tamas Somogyi väitti, ettei hän ollut saanut tiedoksi häntä itseään koskevaa haastetta, ja että oikeuteen palautuneessa haasteen saantitodistuksessa ei ollut hänen allekirjoitustaan. Haaste vastaanottotodistukseen oli lähetetty valittajan mukaan väärään osoitteeseen, ja allekirjoituksessa oleva nimi poikkesi hänen nimensä oikeasta kirjoitusasusta. EIT totesi tuomiossaan henkilöä vastaan nostetun haasteen tiedoksiantamisen olevan niin merkittävä oikeustoimi, että sen on vastattava asianmukaisia muoto- ja asiavaatimuksia, jotka ovat omiaan takaamaan syytetyn oikeuksien tehokkaan toteutumisen. Epämääräinen ja epävirallinen tieto asiasta ei siten ole EIT:n mukaan riittävää. EIT katsoi tapauksessa yksimielisesti, että Italia oli rikkonut EIS 6 artiklaa, sillä se ei ollut tutkinut saantitodistuksessa olleen allekirjoituksen oikeellisuutta riittävässä laajuudessa, ja oli siten laiminlyönyt velvollisuutensa järjestää oikeudenmukainen oikeudenkäynti.⁸⁴

EIT jatkoi tällä ratkaisullaan aiemmin omaksumaansa linjaa, jossa se korosti haasteen tiedoksiannon erityistä merkittävyyttä vastaajalle. Haasteen tiedoksianto on oikeudenkäynnissä tärkein vastaajalle annettava tiedoksianto, jolla on erittäin merkittäviä oikeusvaikutuksia.⁸⁵ Tämän vuoksi olisi ongelmallista, mikäli tiedoksiannon epäonnistuminen koituisi vastaajan vahingoksi. Myös korkein oikeus on oikeuskäytännössään asettanut tuomioistuimelle suuren vastuun tiedoksiannon onnistumisesta ja sen laillisuuden jälkikäteisestä selvittämisestä. Rikosasian vastaajalle ei ole asetettu näyttövelvollisuutta siitä, että tiedoksianto ei ole tapahtunut laillisesti, vaan pelkkä väite tällaisesta seikasta on riittävää tuomioistuimen selvitysvelvollisuuden aikaansaamiseksi. Lisäksi rikosasian vastaajan on mahdollista – mutta ei pakollista – toimia aktiivisesti ja edistää häntä koskevan rikosasian tiedoksiannon suorittamista. Hänellä on oikeus saada häntä koskeva asia tiedoksi valmistellakseen omaa puolustustaan, mutta passiivisuus tai tiedoksiannon pakoileminen eivät aiheuta hänelle seuraamuksia.⁸⁶ Mikäli vastaaja on passiivinen,

---

⁸³ Launiala 2016, s. 10–11.

⁸⁴ Somogyi v. Italia (2004), kohdat 10, 68, 71–75.

⁸⁵ T. v. Italia (1992), kohta 28.

⁸⁶ Helenius 2021, s. 1055.

tuomioistuimien haasteen tiedoksiantajana saa enemmän toimivaltuuksia tiedoksiannon suorittamiseksi.⁸⁷

Tiedoksiantomenettelyssä tapahtunut virhe voidaan kuitenkin tietyin edellytyksin korjata muutoksenhakuvaiheessa, mikäli asia tutkitaan muutoksenhakuvaiheessa kokonaisuudessaan uudelleen. Syytetyille tulee tällöin tarjota samanlaiset mahdollisuudet puolustautumiseen ja todisteiden esittämiseen kuin alemmassa oikeusasteessa.⁸⁸ Jotta tiedoksiannon virhe voisi korjaantua kotimaisessa muutoksenhakutuomioistuimessa, tuomioistuimen tulee järjestää asiassa suullinen pääkäsittely ja tutkia koko asia uudelleen, ei vain esimerkiksi lainsoveltamiskysymysten osalta.⁸⁹

3 RIKOSPROSESSIN TAVOITEPERIAATTEET JA OIKEUDENMUKAINEN OIKEUDENKÄYNTI

3.1 Varmuusperiaate

Lainsäädäntöä koskevia muutoksia valmisteltaessa on tärkeää kiinnittää huomiota vallitsevaan oikeustilaan ja siihen oikeudelliseen viitekehykseen, johon uudistukset asettuisivat. Prosessioikeudessa ja oikeudenkäynnissä on välttämätöntä tuntea prosessia ohjaavat tavoiteperiaatteet, jotta tuleva lainsäädäntö edistäisi niiden toteutumista riittävän hyvin. Mikäli prosessiperiaatteet sivuutetaan säädösuudistusten valmistelun yhteydessä, on vaarana, että ehdotetut lakiuudistukset ovat ristiriidassa oikeudenalan johtavien periaatteiden kanssa tehden oikeustilasta epäselvän. Prosessioikeuden tavoiteperiaatteita on oikeuskirjallisuudessa kutsuttu oikeudenkäynnin laatuvaatimuksiksi, joka näkemykseni mukaan jo omalta osaltaan viittaa siihen, että periaatteiden toteutumisen vähimmäistaso on korkea.⁹⁰

Prosessioikeuden tärkeimpänä tavoiteperiaatteena on vakiintuneesti pidetty varmuutta⁹¹, joka liittyy olennaisesti totuuden käsitteeseen. Oikeudenkäynnin ihannetavoitteena on aineellinen totuus eli toisin sanoen se, mitä asiassa on oikeasti tapahtunut.⁹² Tämän taustalla vaikuttaa

---

⁸⁷ Haastemies on esimerkiksi oikeutettu tällaisessa tapauksessa saamaan poliisilta virka-apua (haastemieslaki 5 §).

⁸⁸ Ervo 2005, s. 184 ja Dallos v. Unkari (2001), kohdat 50–52.

⁸⁹ Suullisen pääkäsittelyn järjestäminen edellyttää luonnollisesti sitä, että syytetty ei ole alemmassa oikeusasteessa luopunut oikeudestaan siihen ROL 8:12 §:n mukaisesti.

⁹⁰ Virolainen – Vuorenpää ym. 2021, s. 117.

⁹¹ Virolainen – Vuorenpää ym. 2021, s. 117 sekä 124.

⁹² Tirkkonen 1969, s. 24–25 ja Jonka 1992, s. 14. Vallalla on myös toisenlaisia käsityksiä. Esimerkiksi Tolvasen mukaan oikeudenkäynnissä on mahdollista päästä vain prosessuaaliseen totuuteen, ja siksi aineelliseen oikeuteen pyrkiminen ei voi olla rikosprosessin tavoitteena. Hän korostaakin aineelliseen oikeuteen pääsemisen sijasta

erityisesti rikosvastuun toteuttamisen asema rikosprosessin keskeisenä funktiona.⁹³ Fränden mukaan rikosvastuun toteuttamista on pidettävä jopa rikosprosessin ainoana funktiona, ja prosessi tulisi hänen mukaansa järjestää siten, että rikoksen tehnyttä rangaistaan.⁹⁴ Varmuusperiaatteessa on ensisijaisesti kyse aineellisesta oikeusvarmuudesta eli siitä, että oikeudenkäynnin tulisi mahdollistaa mahdollisimman varmasti aineelliseen totuuden selvittäminen.⁹⁵ Periaate kytkeytyy läheisesti tuomio-oikeellisuuden periaatteeseen, jonka mukaan tuomioistuimen ratkaisun tulisi olla sekä fakta- että normipremissinsä osalta oikea.⁹⁶ Siten varmuusperiaatteen kannalta ihanteellisin oikeudenkäynti ja tuomioistuimen ratkaisu olisivat sellaisia, jotka vastaisivat käsiteltävänä olevan asian tosiasiallista tapahtumainkulkua. Lisäksi sekä oikeudenkäynnin että tuomioistuimen ratkaisun tulisi rakentua oikean normiston varaan. Aineellisen totuuden löytäminen ei kuitenkaan ole oikeusprosessissa mahdollista, vaan oikeudenkäynnin tuloksena on aina prosessuaalinen totuus, eli mikä on tullut asiassa todistetuksi.⁹⁷

Varmuusperiaatteen mukaan oikeudenkäynnin tulee mahdollistaa mahdollisimman varmasti aineellisesti oikeaan ratkaisuun pääseminen. Tältä osin on huomattava, että varmuusperiaate koskee oikeudenkäyntiä kokonaisuudessaan, eikä vain tuomioistuimen pääkäsitelyä. Oikeudenkäynnillä tarkoitetaan koko tuomioistuimessa tapahtuvaa prosessia, joka tulee vireille haastehakemuksen toimittamisella tuomioistuimeen (ROL 5:1.2), ja päättyy lainvoimaiseen tuomioon, lainvoiman saaneeseen tutkimattajättämisspätökseen tai jutun raukeamiseen.⁹⁸ Näin ollen varmuusperiaate ulottuu myös haasteen tiedoksiantomenettelyyn, jonka tulee osaltaan tukea aineellisen totuuden selvittämisen mahdollisuutta. Tätä tukemistehtävää kutsun tässä tutkimuksessani tiedoksiannon varmuudeksi.

Katson tiedoksiannon varmuuden käsittävän henkilöllisen, ajallisen ja asiallisen ulottuvuuden. Henkilöllinen ulottuvuus koskee sitä, että haaste annetaan tiedoksi oikealle henkilölle ja että

---

asianosaisten perusoikeuspunnintaa. Hän on lisäksi esittänyt, että prosessuaalisen totuuden sijaan voitaisiin käyttää myös termiä normatiivinen totuus, joka viittaisi nimenomaan siihen totuuteen, joka on määritelty normien järjestelmän sisällä. Tolvanen 2006 s. 1329 ja Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 25. Toisaalta Ervo on todennut, että pelkkä prosessuaaliseen totuuteen tyytyminen ei ole riittävää, vaan oikeudenmukaisuusvaatimus edellyttää, että prosessissa tulisi aina tavoitella aineellista totuutta. Ervo 1996, s. 55. Tässä tutkimuksessa yhdyin Ervon näkemukseen aineellisen totuuden tavoittelun välttämättömyydestä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksenä.

⁹³ Tolvanen 2001, s. 409.

⁹⁴ Frände 1999, s. 8

⁹⁵ Virolainen – Vuorenperä ym. 2021, s. 117.

⁹⁶ Ervo 2012, s. 2–3 ja Virolainen 1995, s. 104.

⁹⁷ Jonkka 1992, s. 25, Ervo 2012, s. 2–3, Ervo 1996, s. 55, Tolvanen 2001, s. 409 ja Virolainen – Vuorenperä 2021, s. 118.

⁹⁸ Lappalainen – Hupli 2021, s. 721–722.

hänen henkilöisyydestään varmistutaan. Haasteen tiedoksiänto vääälle henkilölle ei saavuta tiedoksi antamisella tavoiteltuja tuloksia. Se tarkoittaa päinvastoin virhettä välttämättömissä prosessinedellytyksissä.⁹⁹ Ajallisella ulottuvuudella viitataan haasteen toimittamisen oikea-aikaisuuteen. Haasteen tiedoksiänto on toteutettu oikea-aikaisesti silloin, kun vastaaja on haastettu istuntoon ennen istunnon toimittamista ja syyteoikeuden voimassa ollessa. Joissain tapauksissa – yleensä vastaajan heikosta tavoitettavuudesta johtuen – tuomioistuim haastaa vastaajan ensin vain katkaistakseen syyteoikeuden vanhentumisajan, ja kutsuu hänet istuntoon vasta myöhemmin, kun istuntopäivä on saatu asetettua.

Asiallinen ulottuvuus on tiedoksiänto varmuutta vahvistavista ulottuvuuksista laajin, ja näkemyseni mukaan se käsittää sekä tiedoksiäntoossa vastaajalle välitettävän tiedon oikeellisuuden että täsmällisyyden. Varmuuden asiällisen ulottuvuuden tehtävänä on varmistaa, että tiedoksiänto vastaanottajalla on kaikki sellainen oleellinen tieto, jolle hän voi rakentaa oman puolustuksensa.¹⁰⁰ Lisäksi asiällisen ulottuvuuden ytimessä on varmistuminen siitä, että vastaaja ymmärtää saamansa tiedoksiänto merkityksen ja siitä seuraavat oikeusvaikutukset. Mikäli tiedoksiäntaja arvioi, ettei vastaanottaja ymmärrä tiedoksiänto merkitystä esimerkiksi heikentyneen terveydentilan vuoksi, hänen on ryhdyttävä sen johdosta asianmukaisiin toimenpiteisiin.¹⁰¹

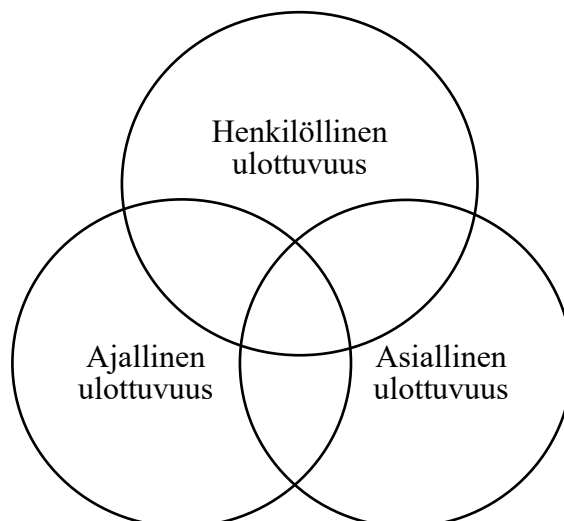
Katson, että nämä kolme ulottuvuutta muodostavat yhdessä tiedoksiänto prosessin varmuuden ytimen, ja niiden keskinäisiä vaikutussuhteita voidaan kuvata kuvion 1 avulla. Ulottuvuudet muodostavat kaikista vahvimman varmuuden tason silloin, kun ne kaikki toteutuvat tiedoksiäntomenettelyssä. Vastaavasti yhden ulottuvuuden heiketessä tai puuttuessa myös varmuuden tason voidaan nähdä heikkenevän. Tiedoksiänto prosessia uudistettaessa tulisikin huolehtia näiden kaikkien ulottuvuuksien mahdollisimman laajasta ja täysimääräisestä toteutumisesta, jotta aineellisen totuuden etsimiselle ja sen myötä oikeudenkäynnin varmuudelle luotaisiin mahdollisimman hyvät edellytykset.

---

⁹⁹ Ks. prosessinedellytyksen puutteen merkityksestä kappale 2.4.

¹⁰⁰ Näin ollen asiällisella ulottuvuudella on vahva kytkös myös kappaleessa 3.2 esiteltäviin syytetyn vähimmäis-oikeuksiin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

¹⁰¹ Vaudelle v. Ranska (2001), kohta 65.

Kuvio 1. Varmuusperiaatteen ulottuvuudet haasteen tiedoksiannossa.

Edellä esitetyistä varmuusperiaatteen ulottuvuuksista ajallinen ja henkilöllinen ulottuvuus liittyvät itse haastamisessa tapahtuneeseen virheeseen, kun taas asialliseen ulottuvuuteen liittyvät uhat aiheutuvat siitä, ettei tiedoksiantoa saada lainkaan toimitettua. Koska vastaajalla ei ole velvollisuutta myötävaikuttaa tiedoksiannon onnistumiseen, hänellä on myös mahdollisuus välttää tiedoksiantoa ilman negatiivisia seuraamuksia.¹⁰² Tämä voi johtaa lopulta asian jäämiseen tuomioistuinkäsittelyn ulkopuolelle, jolloin varmuus ei saa mahdollisuutta toteutua prosessissa.

3.2 Prosessiekonomian periaate

Varmuusperiaatetta täydentävänä – ja sen kanssa osin myös ristiriitaisena – periaatteena toimii prosessiekonomian periaate, jossa yhdistyvät prosessin nopeus sekä halpuus.¹⁰³ Pelkän aineellisen oikeusvarmuuden tavoittelu asian perinpohjaisella selvittämisellä ja aineellisen oikeuden tavoittelulla saattaa olla kustannuksiltaan kallista ja aikaa vievää. Prosessista aiheutuvilla kustannuksilla ei tarkoiteta vain taloudellisia, vaan myös moraalisia kustannuksia. Periaate toimii erityisesti varmuusperiaatetta rajoittavana ja vaikuttaa prosessin lopputulokseen siten, että prosessin aineellista totuutta ei ole hyväksyttävää tavoitella hinnalla millä hyvänsä.¹⁰⁴ Kansallisen oikeusjärjestelmämme haasteena on jo pitkään ollut tuomioistuinten käsittelyaikojen kohtuuton venyminen, josta Suomi on saanut useita langettavia tuomioita EIT:ltä.¹⁰⁵ Vaikka

¹⁰² Helenius 2021, s. 1055.

¹⁰³ Virolainen – Vuorenpää 2021, s. 118–119 ja Ervo 1996 s. 48–49.

¹⁰⁴ Ervo 1996, s. 55–56.

¹⁰⁵ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, kohta The ECHR and Finland – Facts and figures, s. 4 ja Ervo 2008, s. 109.

toimenpiteisiin prosessiekonomian ja erityisesti joutuisuuden edistämiseksi on ryhdytty¹⁰⁶, prosessiekonomian tehostamiseen tulisi edelleen kiinnittää erityistä huomiota ihmisoikeusloukkausten välttämiseksi ja tuomioistuintoiminnan tehostamiseksi.

Prosessiekonomian ytimessä on erityisesti pyrkimys tarpeettomien prosessitoimien karsimiseen, ja tarpeellistenkin toimien suorittamiseen vain niiden välttämättömässä laajuudessa. Lisäksi toimet tulisi suorittaa mahdollisimman joutuisasti ja vähin kustannuksin. Pahimmillaan oikeudenkäynnin kohtuuton venyminen saattaa jopa johtaa siihen, ettei tuomiolla ole enää asianosaisten kannalta merkitystä ajan kulumisen vuoksi (*justice delayed, justice denied*).¹⁰⁷ Joutuisa prosessi vaikuttaa osaltaan myös aineellisen oikeusvarmuuden toteutumiseen, sillä esimerkiksi todistajien muistikuvat tapahtumainkulusta saattavat heiketä ja muuttua ajan myötä.¹⁰⁸

Oikeudenkäynnin joutuisuuden vaatimus saa sisältönsä perustuslain 21.1 §:stä, jonka mukaan joutuisuus oikeudenkäynnissä edellyttää asian käsittelyä ilman aiheetonta viivytystä. Tulkitsemalla tiedoksianto perusoikeusmyönteisesti voidaan siten tulkita oikeudenkäynnin joutuisuuden vaatimuksen edellyttävän, että tuomioistuimen tulee toimittaa tiedoksianto sen vastaanottajalle ilman aiheetonta viivytystä.¹⁰⁹ Tutkimusta varten toteutetuissa haastatteluissa ilmeni, että nykyisin tiedoksi annettavien asiakirjojen määrä on tuomioistuimissa niin suuri, että tietyt asiakirjat jäävät vähemmälle huomiolle toisten haasteiden ollessa lain nojallakin kiireellisempiä.¹¹⁰ Lainsäädäntömuutokset ovat vaikuttaneet työhön esimerkiksi siten, että kiireelliset nuorten ja vangittujen jutut menevät tärkeysjärjestyksessä ensimmäisiksi, ja muiden jo aikaisemmin viereille tulleiden asioiden tiedoksi antaminen saattaa tästä syystä viivästyä.¹¹¹ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tuomioistuimella on hallussaan vastaajalle olennaista tietoa häntä vastaan esitetystä vaatimuksista, mutta jutturuuhkan vuoksi tämä tieto ei liiku heti vastaajalle asti. Mikäli tiedoksiannon joutuisuutta saataisiin parannettua, sillä olisi vaikutuksia myös prosessin

¹⁰⁶ Esimerkkeinä voidaan mainita hyvityslain (laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä, 362/2009) voimaantulo vuonna 2010 sekä mahdollisuus määrätä asia ennakolta kiireelliseksi käsiteltäväksi tuomioistuimessa. HE 233/2008 vp, s. 1 sekä 16–18 ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien, kohta The ECHR and Finland – Facts and figures, s. 5.

¹⁰⁷ Virolainen – Vuorenperä 2021, s. 118–119 ja Virolainen 1995, s. 108–109.

¹⁰⁸ Virolainen 1995, s. 108. Henkilötodistelun luotettavuudesta ja ongelmakohtista ks. erityisesti Väisänen, Tiina - Korkman, Julia: Eräitä todistajan kertomuksen arviointiin liittyviä kipukohtia oikeuspsykologisen tiedon valossa. Defensor Legis 5/2014, s. 721–739.

¹⁰⁹ Perusoikeusmyönteisessä laintulkinnassa erilaisista mahdollisista tulkintavaihtoehdoista valitaan se, joka edistää parhaiten perusoikeuksien toteutumista. Perusoikeusmyönteisen tulkinnan perustana on PL 22 §, joka velvoittaa julkisen vallan turvaamaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Määttä – Paso 2019, s. 42.

¹¹⁰ Etenkin summaaristen velkomusasioiden tiedoksi antamisen koettiin olevan viimesijaista muihin asioihin nähden. Haastattelut, H1.

¹¹¹ Haastattelut, H1.

kokonaisjoutuisuuteen, kun nyt niin sanotusti pohjalle jäävät asiaryhmät – kuten summaariset velkomusasiat – saataisiin tehokkaammin vastaajille ja niiden määrääjat lähtisivät kulumaan aiemmin. Rikosprosessin sujuvoittamisella olisi siten positiivisia vaikutuksia myös siviiliprosessiin, sillä molemmat prosessit vaativat haastemiesten aikaa ja huomiota toteutuakseen.

Joutuisuuden lisäksi prosessiekonomian keskiössä on prosessin halpuus.¹¹² Oikeudenkäynnin halpuusvaatimus on näkemykseni mukaan suurin rajoittava tekijä varmuusperiaatteen täysimääräiselle soveltamiselle. Halpuusvaatimus vaikuttaa rajoittavasti asian selvittämiseen käytettäviin keinoihin, sillä oikeudenkäynnissä jokainen asian selvittämiseksi tehty lisätoimenpide aiheuttaa kustannuksia. Kustannuksia ei aiheudu vain asianosaisten oikeudenkäymiskuluista vaan myös esimerkiksi valitusta menettelytavasta (kirjallinen menettely vai pääkäsittely), asiassa esitetystä todistelusta ja käytetyistä pakkokeinoista. Halpuusvaatimus edellyttääkin, että asiaa käsitellään vain siinä laajuudessa kuin on tarpeen sen selvittämiseksi.

Vaikka halpuusvaatimus rajoittaakin varmuusperiaatetta, se toisaalta edistää joutuisuusvaatimusta. Prosessin pitkittyminen aiheuttaa usein lisäkustannuksia sekä tuomioistuimelle että asianosaisille¹¹³, ja tämän vuoksi asia on tarpeen saada käsitellyksi tehokkaasti ja ilman aiheetonta viivytystä. Katson, että tiedoksiantoprosessissa halpuus edellyttää kustannuksiltaan mahdollisimman huokeiden tiedoksiantotapojen ensisijaisuutta. Mikäli haastaminen olisi toteutettavissa nykyistä halvemmilla tiedoksiantotavoilla, niiden mahdollistamista ja uudistuksesta aiheutuvia kuluja tulisi aktiivisesti selvittää, eikä tyytyä vain käytössä oleviin tiedoksiantotapoihin.

3.3 Tarkoituksenmukaisuusperiaate

Prosessin varmuutta, nopeutta ja halpuutta on aiemmassa oikeuskirjallisuudessa nimitetty varsin ylevästi prosessioikeuden ylimmiksi prosessiperiaatteiksi¹¹⁴. Nämä kolme johtavaa tavoiteperiaatetta muodostavat yhdessä prosessin tarkoituksenmukaisuusperiaatteen, joka pyrkii mahdollisimman tehokkaaseen prosessiin varmuuden, nopeuden ja halpuuden kautta.¹¹⁵ Tarkoituksenmukaisuuden muodostavien periaatteiden ei ole mahdollista tai edes tarkoituksellista toteutua samanaikaisesti täysimääräisinä, vaan niiden yhteensovittaminen edellyttää punnintaa.¹¹⁶ Punninnassa tulee ottaa huomioon kulloinkin kyseessä olevan rikosasian erityispiirteet.

---

¹¹² Virolainen – Vuorenää s. 118–119.

¹¹³ Virolainen 1995, s. 109.

¹¹⁴ Tirkkonen 1969, s. 81.

¹¹⁵ Jokela 1995, s. 420.

¹¹⁶ Virolainen – Vuorenää 2021, s. 119, Virolainen 1995, s. 110 ja Ervo 1996, s. 49.

Prosessin tarkoituksenmukaisuus edellyttää näiden tavoitteiden joustamista toistensa kustannuksella. Vähäisiin ja riidattomiin asioihin ei ole siten tarpeellista käyttää samaa aikaa ja resursseja kuin hankalampiin ja erittäin riitaisiin rikosasioihin¹¹⁷. Esimerkiksi vastaajan tunnustusta kaikilta osin riidattomassa näpistysjutussa ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista lähteä tutkimaan perinpohjaisesti, vaikka ulkoprosessuaalinen asiantila poikkeaisikin vastaajan tunnustamasta syytteen teonkuvauksesta.¹¹⁸ Näin ollen varmuus joutuu joustamaan prosessin taloudellisuuden tieltä, vaikka se onkin lähtökohtaisesti tärkein periaate.¹¹⁹

Tarkoituksenmukaisuutta pidetään yhtenä oikeusprosessin tärkeimmistä tavoitteista sekä riitettä rikosprosessissa¹²⁰, ja eräänlaisena oikeutuksena prosessin järjestämiselle. Rikosprosessissa prosessin tarkoituksenmukaisuus kytkeytyy olennaisesti rikosvastuun toteuttamiseen, jota kutsutaan myös rikosentorjuntafunktioksi.¹²¹ Jotta rikosprosessi olisi mahdollisimman tarkoituksenmukainen, sen tulisi toteuttaa rikosentorjuntafunktiotaan mahdollisimman varmasti, nopeasti ja edullisesti.¹²² Tarkoituksenmukaisuusperiaatteesta onkin puhuttu oikeuskirjallisuudessa myös oikeudenkäynnin tehokkuusperiaatteena¹²³, joka kuvaa sen tehtävää alaperiaatteidensa optimoijana.

Tiedoksiantoprosessin tarkoituksenmukaisuutta on viimeisten vuosikymmenten aikana tarkasteltu useasti prosessilakien uudistamisen yhteydessä, ja lain esitöissä on korostettu prosessiekonomian periaatetta.¹²⁴ Varmuusperiaatteen toteutumista ei ole suoranaisesti heikennetty, mutta nopeuden ja halpuuden etusijaa on painotettu, joka on väistämättä johtanut varmuusperiaatteen painoarvon heikkenemiseen. Yksi suurimmista viimeaikaisista muutoksista on puhelintiedoksiintoon siirtyminen ensisijaisena tiedoksiantokeinona summaarisissa velkomusasioissa. Näkemykseni mukaan tämä uudistus johti tiedoksiannon varmuuden henkilöllisen ja asiallisen ulottuvuuden heikkenemiseen, mutta toisaalta sen ajallinen ulottuvuus vahvistui samassa suhteessa. Puhelimitse tapahtuva vastaanottajan tunnistaminen tarkistetaan kysymyksen, mutta sen ei voida katsoa olevan yhtä varma tunnistuskeino kuin vastaanottajan tapaaminen kasvotusten.

---

¹¹⁷ Jonkka 1992, s. 135–136 ja Virolainen 1995, s. 112.

¹¹⁸ Vaikka vastaajan tunnustuksella ei olekaan muodollista sitovuutta rikosasioiden kaltaisissa indispositiivisissa asioissa, sillä on siitä huolimatta vahva todistusvoima. Lahti 2006, s. 100–101. Ks. lisää vastaajan tunnustuksen merkityksestä rikosasioissa Lahti 2006, s. 107 ss.

¹¹⁹ Virolainen – Vuorenperä 2021, s. 117 sekä 120.

¹²⁰ Tirkkonen 1969, s. 81, Jokela 2018, s. 9 ja Virolainen – Vuorenperä 2021, s. 117.

¹²¹ Jokela 2018, s. 9.

¹²² Tirkkonen 1969, s. 81

¹²³ Virolainen – Vuorenperä 2021, s. 119.

¹²⁴ HE 16/1990, s. 4 sekä 9 ja HE 123/2009, s. 6–7.

Lisäksi haastehakemuksen läpikäynti puhelimitse on vastaanottajan kannalta hankalampaa kuin sen seuraaminen kasvokkain, vaikka laki velvoittaa lähettämään asiakirjan tiedoksiannon vastaanottajalle heti tiedoksiannon tapahduttua (OK 11:3b.3). Toisaalta nopeammin toimitettu haaste tarkoittaa summaarisissa velkomusasioissa sitä, että myös vastauksen määräaika lähtee kulumaan nopeammin, ja mahdollinen yksipuolinen tuomio annetaan nopeammin (OK 5:13). Tämä parantaa asianosaisten pääsyä tuomioistuimeen (*access to court*)¹²⁵ ja toteuttaa PL 21 §:n mukaista viivyttyä viivytettyä vaatimusta tehokkaammin.¹²⁶

3.4 Oikeudenmukainen oikeudenkäynti

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen merkitys on kasvanut Suomessa 1990-luvulta lähtien.¹²⁷ Tähän kehitykseen on vaikuttanut erityisesti Suomen liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen sekä vuoden 1995 perusoikeusuudistus, joiden myötä oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä tuli yksi perusoikeuksista.¹²⁸ Nykyisin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaava perustuslain 21 § pohjautuukin vahvasti Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artiklaan. Tämän tutkimuksen kannalta olennaisimpina EIS 6 artiklan turvaamina oikeuksina voidaan pitää jokaisen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä syytetyn vähimmäisoikeuksia.

Tässä tutkimuksessa nostan yksilön oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (*fair trial*) perinteisten prosessioikeudellisten tavoiteperiaatteiden rinnalle yhdeksi oikeudenkäynnin laatuvaatimuksista.¹²⁹ Ervo on luonnehtinut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusta ”oikeudenkäyntiä koskevaksi yksilönsuojaperiaatteeksi”, joka ilmenee prosessissa esimerkiksi tarkoituksenmukaisuusperiaatteen kautta tarjoten yksilölle oikeusturvaa erityisesti julkista valtaa vastaan.¹³⁰ Hän on myös esittänyt, että rikosprosessin funktiona on rikosvastuun kohdentaminen, joka sisältää sekä perinteisesti rikosprosessin funktioksi mielletyn rikosvastuun toteuttamisen että vastaajan oikeusturvan takaamisen.¹³¹ Tämän perusteella katson, että

¹²⁵ Ks. lisää Virolainen – Pölönen 2003, s. 256–257.

¹²⁶ Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen käsiteltäväksi.

¹²⁷ Huovila 2007, s. 396.

¹²⁸ Huovila 2007, s. 398.

¹²⁹ Virolainen – Vuorenpää ym. 2021, s. 117.

¹³⁰ Ervo 1996, s. 38–39. Samansuuntaisesti myös Jonkka 1992, s. 21.

¹³¹ Rikosprosessin funktioina on joissain yhteyksissä pidetty vain rikosvastuun toteuttamista, mutta katson Ervon ajatuksen rikosvastuun ja rangaistuksen oikeasta objektista olevan perustellumpi prosessin yhteiskunnallisten tavoitteiden valossa. Ervo 2005, s. 106–110 ja Frände 1999, s. 8.

yksilönsuojaperiaatetta toteuttavan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ei tule olla vain prosessia ohjaava vaatimus, vaan myös tavoiteltava itseisarvo, johon prosessissa tulee aktiivisesti pyrkiä.¹³²

EIS 6(3) artiklassa määritellyt syytetyn vähimmäisoikeudet luovat perustan puolustuksen oikeuksien toteutumiselle ja kontradiktoriselle oikeudenkäynnille.¹³³ Syytetyn vähimmäisoikeuksien taustalla vaikuttaa puolustuksen suosimisen periaate (*favor defensionis*), jonka tavoitteena on asettaa rikosprosessin osapuolet tasavertaiseen asemaan toistensa kanssa. Kun rikosasiaa ajaa lainoppinut syyttäjä ja vastaajana on usein maallikko, prosessin osapuolten epäsuhta on ilmeinen.¹³⁴ Syytetyn vähimmäisoikeudet suojaavat rikosasian vastaajaa ja asettavat viranomaisille suuremman vastuun syytteen toteen näyttämisestä ja prosessin onnistumisesta.

Kaikki EIS 6(3) artiklan vähimmäisoikeudet pohjautuvat sen c-alakohtaan, jossa vastaajalle turvataan oikeus puolustautumiseen joko henkilökohtaisesti tai avustajan välityksellä.¹³⁵ Tämän tutkimuksen kannalta tärkeimpänä voidaan pitää artiklan a-alakohtaa, joka takaa syytetyille oikeuden saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä. Kyseinen tiedonsaantioikeus edellyttää, että syytetty saa tosiasiallisesti tiedon häneen kohdistuvista vaatimuksista, jotta voidaan varmistaa hänen mahdollisuutensa valmistautua puolustautumaan oikeudenkäynnissä.¹³⁶ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että vastaajan tiedonsaantioikeudella on tarkoitus taata hänen oikeutensa saada riittävästi aikaa ja edellytykset valmistella omaa puolustustaan.¹³⁷ Riittävää aikaa ja edellytyksiä ei ole määritelty EIS:ssä, mutta EIT:n oikeuskäytännöstä ilmenee, että riittävän ajan arvioinnissa tulee ottaa erityisesti huomioon menettelyn luonne, asian monimutkaisuus sekä prosessin vaihe.¹³⁸ Harkinta on siten aina tapauskohtaista.¹³⁹ Riittäväillä edellytyksillä taasen tarkoitetaan vastaajan oikeutta oikeudenkäyntiavustajan apuun¹⁴⁰ sekä esitutkinta-aineiston saamiseen. Tällä EIS 6(3) artiklan b-alakohdassakin vahvistetulla oikeudella on yhteys EIT:n omaksumaan *knowledge of- ja comment on -ajatteluun*, jonka mukaan asianosaisen tulee saada

¹³² Samansuuntaisesti myös Jonkka 1992, s. 23–24. Jonkan mukaan pelkästään rikosprosessin lopputulos ei ole merkittävä, vaan sillä on myös menettelynä itseisarvoista merkitystä.

¹³³ Ervo 2005, s. 173–174.

¹³⁴ Virolainen – Pölonen 2003, s. 268, Ervo 2005, s. 142 ja Hirvelä – Heikkilä 2021, s. 257.

¹³⁵ Ervo 2005, s. 173.

¹³⁶ Ervo 2005, s. 174–179.

¹³⁷ Hirvelä – Heikkilä 2021, s. 259–260.

¹³⁸ Gregačević v. Kroatia (2012), kohta 51.

¹³⁹ Ks. myös Mattick v. Saksa (dec.) (2005).

¹⁴⁰ Goddi v. Italia (1984), kohta 31 ja Cambell and Fell v. Yhdistynyt kuningaskunta (1984), kohta 99.

tietoonsa koko oikeudenkäyntiaineisto lainsoveltamiskysymykset mukaan lukien, ja hänelle on turvattava prosessissa oikeus aktiiviseen osallistumiseen.¹⁴¹

Jotta tiedonsaantioikeuden voidaan katsoa täyttyneen, vastaajan saaman informaation tulee täyttää sille asetetut yksityiskohtaisuus- ja viivytyksettömyysvaatimukset.¹⁴² *Mattoccia*-tapauksessa EIT linjasi yksityiskohtaisuusvaatimuksen täyttyvän silloin, kun vastaajalle annetaan *riittävät tiedot* häntä vastaan esitettyjen syytteiden laajuuden täydeksi ymmärtämiseksi sekä riittävän puolustuksen valmistelemiseksi. EIT:n mukaan riittävänä tietona pidettävä informaatio on tapauskohtaista, mutta ainakaan syytettä tukevan todistusaineiston tiedoksiantamisen ei katsota olevan välttämätöntä vaatimuksen täyttämiseksi.¹⁴³ Sen sijaan Suomessa kansallinen lainsäädäntö edellyttää todisteiden ja todistusteemojen sisällyttämistä tiedoksi annettavaan haastehakemukseen (ROL 5.3,7). Tiedon riittävyys arvioinnissa tulee ottaa huomioon kyseessä olevan rikosasian laatu ja laajuus sekä viranomaisen mahdollisuudet tarjota vastaajalle tällaisia tietoja. Esimerkiksi sellaisissa pitkään jatkuneissa rikosasioissa, joissa osatekojen määrittäminen on hankalaa, yksityiskohtaisuusvaatimus voi täytyä löyhemmin kriteerein kuin selvissä yksittäisissä teoissa. Tällöin on mahdollista, että tiedoksiantovelvollisuutta toteutetaan prosessin aikana täsmentämällä vastaajan saamaa tietoa sitä mukaa kuin tosiseikasto saadaan selvitettyä.

Riittävyys lisäksi syytetyn saaman informaation tulee olla myös sillä tavoin *oikeasuuntaista*, että syytetty voi rakentaa puolustuksensa siihen pohjautuen.¹⁴⁴ Johtopäätöksenä voidaan siten todeta, että EIT:n mukaan yksityiskohtaisuusvaatimuksen voidaan katsoa täyttyvän silloin, kun vastaajalle ei jää epäilystä siitä, mitä vaatimuksia häntä kohtaan esitetään, ja hän voi rakentaa puolustuksensa näiden saamansa informaation varaan. Syytetyllä on oikeus saada yksityiskohtainen tieto syytteestä myös silloin, kun se muuttuu prosessin aikana.¹⁴⁵ *Juha Nuutinen*-tapauksessa EIT katsoi, että valittaja oli rikoksen luokittelun muuttuessa tuomittu sellaisten seikkojen perusteella, joita vastaan hänellä ei ollut ollut mahdollisuutta puolustautua oikeudenkäynnissä.¹⁴⁶ Rikoksen uudelleenluokittelun voidaan kuitenkin katsoa olevan syytetylle riittävästi

---

¹⁴¹ Ervo 2005, s. 58–62. Ks. myös *Leas v. Viro* (2012), kohta 77.

¹⁴² Hirvelä – Heikkilä 2021, s. 260–261 ja 265.

¹⁴³ *Mattoccia v. Italia* (2000), kohta 60. Hirvelä – Heikkilä 2021, s. 261.

¹⁴⁴ Ervo 2005, s. 180.

¹⁴⁵ *Mattoccia v. Italia* (2000), kohta 61 sekä *Varela Geis v. Espanja* (2013), kohta 54.

¹⁴⁶ *Juha Nuutinen v. Suomi* (2007), kohdat 32–34.

ennakoitavissa, jos se koskee syytteeseen olennaisesti kuuluvaa seikkaa¹⁴⁷ tai uudelleenluokitellun rikoksen tunnusmerkistöstä on keskusteltu oikeudenkäynnin aikana¹⁴⁸.

Tiedonsaantia koskevan viivytyksettömyysvaatimuksen mukaan syytetyllä on oikeus saada edellä kuvatun kaltaiset yksityiskohtaiset tiedot häneen kohdistuvista syytteistä ja niiden perusteista viivytyksettä (EIS 6(3) a-alakohta). EIT ei ole oikeuskäytännössään asettanut tiukkoja rajoja viivytyksettömyyden määritelmälle, vaan todennut yleisesti vaatimuksen täyttyvän silloin, kun syytetylle jää riittävästi aikaa puolustuksensa järjestämiseen.¹⁴⁹ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että haastehakemus sisältöineen tulee antaa syytetylle tiedoksi hyvissä ajoin ennen oikeudenkäyntiä, jolloin vasta pääkäsittelyssä esitetyt vaatimukset eivät täytä viivytyksettömyysvaatimusta.¹⁵⁰ Pelkkä syytteiden tiedoksi antaminen ennen istuntoa ei kuitenkaan itsestään ole riittävää, vaan huomio on syytetyn mahdollisuudessa puolustautua. Tästä oli kyse esimerkiksi *Borisova*-tapauksessa, jossa EIT katsoi, että haastetta ei ollut annettu tiedoksi tarpeeksi ajoissa, kun haasteen tiedoksiantamisen ja oikeuskäsittelyn välinen aika oli vain muutamia tunteja, eikä syytetylle ollut annettu mahdollisuutta ottaa yhteyttä avustajaan.¹⁵¹ Edellä esitetystä voidaan havaita syytetyn oikeuden tiedoksisaantiin kumpuavan hänen oikeudestaan tutustua häntä vastaan esitettyihin syytteisiin ja vaatimuksiin perusteellisesti ja siten, että hänelle jää tosiasiallinen mahdollisuus järjestää puolustuksensa oikeudenkäynnissä. Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon laajentamisen mahdollisuutta tuleekin siten arvioida erityisesti sen osalta, miten ne vaikuttavat syytetyn puolustautumismahdollisuuksiin. Lisäksi on otettava huomioon, onko tällaisia tiedoksiantotapoja käyttäen mahdollista täyttää edellä esitetyt yksityiskohtaisuus- ja viivytyksettömyysvaatimukset.

EIS 6(3) artiklan a-alakohta oikeuttaa syytetyn saamaan tiedon häntä vastaan nostetusta syytteestä ja sen perusteista ymmärtämällään kielellä. Pelkkä kielen ymmärtäminen ei ole riittävää, vaan syytetyn tulee hallita kieli siten, että hän tulee tiedoksiantamisen myötä tosiasiallisesti tietoiseksi syytteen sisällöstä.¹⁵² Viranomaisella on velvollisuus tarjota syytetylle käänös, mikäli osoitetaan, että syytetyllä on puutteellinen kielitaito siinä kielessä, jolla haaste on annettu

---

¹⁴⁷ Ibid, kohta 32.

¹⁴⁸ *Leka v. Albania* (2024), kohdat 77–78.

¹⁴⁹ Hirvelä – Heikkilä 2021, s. 265.

¹⁵⁰ Ervo 2005, s. 181.

¹⁵¹ *Borisova v. Bulgaria* (2006), kohdat 43–45.

¹⁵² Ks. lisää *Brozicek v. Italia* (1989), kohdat 41–42. Tapauksessa Italian viranomaiset olivat katsoneet syytetyn osaavan italiaa, vaikka hän oli ilmoittanut oikeudelle heikosta kielitaidostaan. EIT katsoi, että viranomaisten olisi tullut antaa syytettyä koskeva haaste hänelle tiedoksi sellaisella kielellä, jolla hän olisi voinut ymmärtää häntä vastaan nostetun syytteen perusteineen.

hänelle tiedoksi. Syytetty ei ole velvollinen osoittamaan kielitaitonsa puutteellisuutta, vaan käänнос tulee tarjota, mikäli viranomaisilla on syytä epäillä, että syytetyn kielitaidossa on mahdollisesti puutteita. Haasteasiakirjoja ei ole kuitenkaan tarpeen käännettää kirjallisesti, vaan tapauksesta riippuen myös suullinen tulkkaus saattaa olla riittävää tiedoksiantovelvollisuuden täyttämiseksi.¹⁵³

Esimerkiksi *Kamasinski*-tapauksessa EIT katsoi, että vastaaja oli saanut riittävät tiedot häntä kohtaan esitettyjen vaatimusten luonteesta ja perusteista, kun hänelle oli selvitetty asiaa suullisesti hänen ymmärtämällään kielellä. Kyseessä olevassa tapauksessa EIT katsoi, ettei kirjallisen käännöksen toimittamatta jättäminen estänyt *Kamasinskia* puolustamasta itseään tai vaarantanut hänen oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.¹⁵⁴

Katson, että tällainen suullinen käännos voisi riittää suhteellisen selkeissä ja yksinkertaisissa asioissa. Koska vastaajan on tiedoksiannon myötä tultava tosiasiallisesti tietoiseksi häntä kohtaan esitetystä vaatimuksista, laajemmissa tai monimutkaisemmissa asioissa vastaajalle tulisi toimittaa kirjallinen käännos.¹⁵⁵

EIT on oikeuskäytännössään linjannut, että rikosasiassa tiedoksianto tulee toimittaa joko ”henkilökohtaisesti tai ainakin siten, että vastaaja on tosiasiallisesti ja todisteellisesti saanut tietää haasteesta”.¹⁵⁶ EIT ei ole kuitenkaan asettanut käytettävälle tiedoksiantotavalle mitään tarkkoja muotovaatimuksia, vaan todennut, että tiedoksiantotavan sopivuutta tulee arvioida syytetyn puolustautumisoikeuksien näkökulmasta.¹⁵⁷ Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon käyttöön ottamiselle ei siten ole EIS:n puolesta aiheutuvia esteitä, mikäli niiden käyttäminen ei rajoita vastaajan oikeutta puolustuksensa järjestämiseen. Näiden tiedoksiantotapojen osalta ongelmaksi voi koitua erityisesti vuorovaikutuksellisuuden heikkeneminen ja sen vaikutus vastaajan ymmärrykseen haasteasiakirjojen sisällöstä, jota käsitellään myöhemmin tässä tutkimuksessa.

---

¹⁵³ Hirvelä –Heikkilä 2021, s. 265–266.

¹⁵⁴ *Kamasinski v. Itävalta* (1989), kohta 81.

¹⁵⁵ Tapauksessa KKO 1997:162 oli kyse suullisen haasteen laillisuudesta. Vastaajat olivat syytteessä petoksesta ja kolmesta velallisen epärehellisyydestä, ja he katsoivat, etteivät he olleet saaneet haasteen tiedoksiannon yhteydessä yksityiskohtaista kuvausta niistä seikoista, joihin vaatimus perustui. Vaikka korkein oikeus katsoikin lopulta, että tiedoksianto oli toimitettu laillisesti, huomionarvoista on, että käräjäoikeus oli luonnehtinut kyseessä olevia tekoja tekotavaltaan monimutkaisiksi. Katson, että tällaisissa tekotavaltaan monimutkaisissa rikoksissa vastaajalle tulisi toimittaa myös kirjallinen käännos haasteasiakirjoista.

¹⁵⁶ Ervo 2005, 179.

¹⁵⁷ *Pélissier ja Sassi v. Ranska* (1999), kohdat 53–54.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus ei voi koskaan toteutua prosessissa täydellisesti.¹⁵⁸ Oikeudenmukaisuus ja oikeudenmukainen oikeudenkäynti ovat abstrakteja käsitteitä, jotka saavat sisältönsä yhteiskunnassa vallitsevista arvoista ja käsityksistä. Ne voivat siten tarkoittaa eri asioita eri paikoissa ja eri aikoina. Oikeudenmukaisuus ei myöskään tarkoita samoja asioita eri tapauksissa, vaan se edellyttää kunkin käsillä olevan yksittäistapauksen tarkastelua ja oikeudenmukaisuuden kokonaisarviointia.¹⁵⁹ Vaikka kaikki oikeudenmukaisen oikeudenkäynnit osatekijät toteutuisivat, on mahdollista, ettei oikeudenkäynti ole kokonaisuutena oikeudenmukainen.¹⁶⁰ Samoin puute yhdessä osatekijässä ei välttämättä tarkoita, että prosessi olisi kokonaisuutena epäoikeudenmukainen.¹⁶¹ Mahdollisimman oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin varmistamiseksi on kuitenkin huolehdittava siitä, että kaikki prosessin vaiheet ovat sillä tavoin itsessään oikeudenmukaisia, että esimerkiksi tiettyjen tiedoksiantotapojen käyttäminen ei johda järjestelmällisesti kokonaisuutena arvostellen epäoikeudenmukaiseen prosessiin.

---

¹⁵⁸ Ervo 1996, s. 2.

¹⁵⁹ Ervo 1996, s. 2 ja Virolainen 1994, s. 139.

¹⁶⁰ Virolainen 1995, s. 139.

¹⁶¹ Hirvelä – Heikkilä 2021, s. 259.

4 UUDISTUKSEN TOTEUTTAMISKEINOT

4.1 Soveltamisen viitekehys

4.1.1 Rajauksen tarve

Sähköisen tiedoksiannon ja puhelintiedoksiannon käyttöönottoon liittyy olennaisesti kysymys siitä, milloin nämä erityiset tiedoksiantotavat tulisivat käytettäviksi. Haastattelujen perusteella osa haastemiehistä ei kokenut tiedoksiantotapojen soveltuvuuden rajaamista millään perusteella kovin mielekkääksi, vaan he katsoivat, että kaikki rikosasioita koskevat haasteet asiasta riippumatta voisivat tulla ainakin sähköisen tiedoksiannon soveltamisalan piiriin.¹⁶² Näkemystä perusteltiin erityisesti sillä, että vahvan sähköisen tunnistamisen takana oleva käyttöliittymä yhdistettynä asiasta informoimiseen puhelimitse olisi niin varma tiedoksiantotapa, ettei olisi tarkoituksenmukaista rajata osaa haasteista sen ulkopuolelle.¹⁶³

Tiedoksiantomenettelyä koskevassa lainvalmisteluaineistossa on johdonmukaisesti katsottu, ettei haastehakemusta ole yleensä tarkoituksenmukaista antaa tiedoksi vastaajalle puhelimitse sen suuren merkityksen vuoksi. Poikkeuksena on kuitenkin mainittu tilanteet, jossa haastehakemuksen laajuus ja laatu mahdollistavat puhelintiedoksiannon käyttämisen.¹⁶⁴ Summaaristen velkomusasioiden käsittelyn uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, ”etteivät oikeusturvasyöt muodostaisi estettä puhelintiedoksiannon käyttämiseksi myös muissa yksinkertaisissa asioissa, joissa haastehakemuksen sisältämä vaatimus perusteluineen on selkeällä tavalla ilmoitettavissa suullisesti”.¹⁶⁵ Vaikka oikeudenkäymiskaaren muutosesitys koskikin täältä osin riita-asian oikeudenkäyntiä, on myös aiheellista arvioida, vaikuttaisivatko myös rikosasian haasteen laajuus ja laatu sen tiedoksiantotapaan.

Käräjäoikeuksissa vireille tulevien rikosasioiden joukko on laaja, ja asiat vaihtelevat pienistä omaisuusrikoksista törkeisiin henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin. Näin ollen haastehakemuksetkin eroavat olennaisesti toisistaan ja lievimpien rikosten teonkuvaukset saattavat olla vain parin lauseen pituisia. Haastemiehen olisi mahdollista välittää vastaajalle tällainen vähäinen määrä informaatiota hallituksen esityksen mukaisesti selkeällä tavalla puhelimitse ilman vaaraa siitä, että vastaaja ei ymmärtäisi haastehakemuksen sisältöä. Haastehakemuksen laadulla viitattaneen haasteen asemaan tärkeimpänä vastaajalle annettava tiedoksiantona, jolla

---

¹⁶² Haastattelut, H5.

¹⁶³ *ibid.*

¹⁶⁴ HE 123/2009 vp, s. 10 ja HE 190/2017 vp, s. 22.

¹⁶⁵ HE 190/2017 vp, s. 22.

on erittäin merkittäviä oikeusvaikutuksia¹⁶⁶, mutta näkemykseni mukaan sillä voidaan tarkoittaa myös konkreettisen rikosasian laatua. Yksittäisessä rikosasiassa laadulla voidaan viitata esimerkiksi rikostyyppiin, sen luonteeseen tai teko-olosuhteisiin.¹⁶⁷

Mikäli puhelintiedoksiannon käyttämisen mahdollisuus sidottaisiin haastehakemuksen laajuuteen ja laatuun, ongelmaksi muodostuisi näiden kriteerien määrittely. Mikäli lainsäätäjät jättäisi määritelmän avoimeksi eikä toisaalta myöskään osoittaisi tehtävää muille, jäisi arviointi lopulta haastemiehen tai muun tiedoksiantoa suorittavan tehtäväksi.¹⁶⁸ Tämä lisäisi haastemiesten vastuuta oikean tiedoksiantotavan valitsemisesta ja johtaisi vastaajien kannalta erilaiseen kohteluun haastemiehestä riippuen. Käytännössä tämä saattaisi johtaa siihen, että uusia tiedoksiantomahdollisuuksia ei niiden olemassaolosta huolimatta hyödynnettäisi väärin arvioiden ja negatiivisten seuraamusten pelossa. Jos haastemiehet joutuisivat tekemään rikosasioiden osalta erillistä laajuus- ja laatuarviointia ennen vastaanottajan tavoittelemista, uudistuksilla ei saavutettaisi tuomioistuimen työskentelyn tehostamistavoitetta. Rikoksen laajuuden ja laadun arviointia ei voida jättää myöskään tuomioistuimelle määriteltäväksi. Tuomioistuimien välille saattaisi muodostua alueellisia eroja rikosasioiden laajuuden ja laadun arvioinnissa. Epäyhtenäiset käytännöt luovat tiedoksiantojen vastaanottajien kannalta tarpeettoman oikeusturvariskin ja asettavat heidät eriarvoiseen asemaan heidän maantieteellisen sijaintinsa perusteella.

Selkeän viitekehyksen ja konkreettisten edellytysten asettaminen sähköisen tiedoksiannon ja puhelintiedoksiannon käyttämiselle on merkittävä oikeusturvakysymys.¹⁶⁹ Ervo on pohtiessaan yhteiskunnan intressin vaikutusta aineellisen totuuden periaatteen punnintaan todennut, että konkreettisessa yksittäistapauksessa ”rikoksen törkeys vaikuttaa aineellisen totuuden periaatetta voimistavasti”.¹⁷⁰ Hänen mukaansa jo korkea abstrakti rangaistusarvo saattaa nostaa aineellisen oikeusvarmuuden merkitystä prosessissa, ja ”oikeusturvaintressin painoarvo pääsääntöisesti kasvaa rikoksen törkeysasteen myötä”.¹⁷¹ Näin ollen rikoksen törkeysasteen ja rangaistusarvon kasvaessa myös tiedoksiannon merkitys kasvaa, sillä se luo edellä kappaleessa 3.1 esitetyllä tavalla edellytykset aineellisen oikeuden selvittämiseksi. Tässä yhteydessä korostuu

¹⁶⁶ T. v. Italia (1992), kohta 28.

¹⁶⁷ Sisäministeriön julkaisu 14/2016, s. 32–33.

¹⁶⁸ Haastatteluissa ei koettu mielekkäänä sitä, että tiedoksiantotavan soveltuvuuden arviointi jäisi haastemiehen vastuulle, vaan toivottiin selkeitä sääntöjä ja selkeää oikeustilaa. Haastattelut, H1.

¹⁶⁹ Oikeusministeriön työryhmä on rikosprosessin sujuvoittamista koskevassa muistiossaan todennut reunaehto-
olevan välttämättömiä uusien tiedoksiantotapojen harkinnassa, sillä vastaajan oikeusturva, oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja tietoturva tulee ottaa riittäväällä tavalla huomioon. OM työryhmän muistio 2023:16, s. 83.

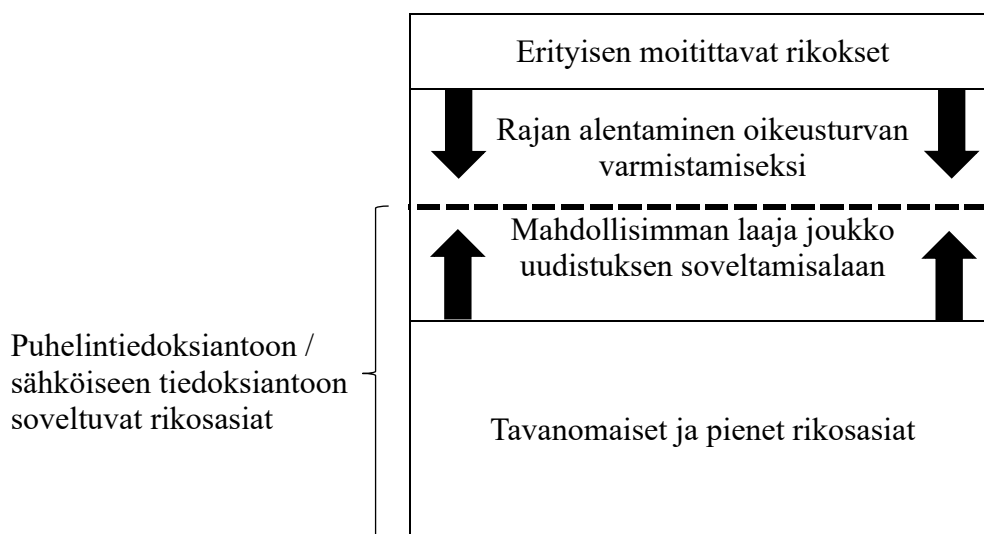
¹⁷⁰ Ervo 1996, s. 76.

¹⁷¹ Ervo 1996, s. 76–77.

myös tiedoksiantajan tehtävä antaa asia tosiasiallisesti tiedoksi vastaajalle, eikä vain varmistaa tiedoksiannon vastaanottaminen. Tiedoksi antamisessa on keskeistä huolehtia siitä, että vastaaja on ymmärtänyt häntä vastaan haastehakemuksessa esitetyt vaatimukset ja tiedoksiannon aiheuttamat oikeusvaikutukset.

Prosessin sujuvuuden ja vastaajan oikeusturvan punninnan tuloksena katson, että rikosasian sähköinen tiedoksianto tai puhelintiedoksianto olisi tarkoituksenmukaisinta sitoa selkeisiin ja laajaa tapauskohtaista harkintaa edellyttämättömiin raameihin, joiden ulkopuolelle jäisivät erityisen moitittavat rikokset. Oikeusturvan toteutumisen turvaamisen vuoksi supistaisin näiden tiedoksiantotapojen käyttöalaa vielä siten, että raja olisi hieman alempana kuin ”erityisessä moitittavuudessa”. Laajentaisin soveltuvien asioiden joukkoa vielä siten, että uudet tiedoksiantotavat vaikuttaisivat mahdollisimman suureen asiamäärään, jotta niistä olisi tosiasiallisesti hyötyä prosessin tehostamisen kannalta (kuvio 2).

Kuvio 2. Sähköisen tiedoksiannon ja puhelintiedoksiannon soveltamisala prosessin sujuvuuden ja vastaajan oikeusturvan punninnan jälkeen. Katkoviivalla on merkitty punninnan tuloksena saavutettu raja ehdotettujen tiedoksiantomenetelmien käyttämiselle.

4.1.2 Rangaistusmaksimi

Rajaa sähköisen tiedoksiannon ja puhelintiedoksiannon käyttämiselle on näkemykseni mukaan rationaalisinta lähteä etsimään rikoslain rangaistusmaksimeista. Rikosoikeudellisesta suhteellisuusperiaatteesta johtuen rikoksen moitittavuus vaikuttaa ankaroitavasti rangaistuksen

kovuuteen.¹⁷² Näin ollen moitittavimmista rikoksista on laissa säädetty ankarampi maksimirangaistus kuin lievemmistä teoista. Siten rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää ja sen rangaistuslajeja tarkastelemalla¹⁷³ on mahdollista löytää hyväksyttävä oikeudellinen viitekehys sähköisen tiedoksiannon ja puhelintiedoksiannon käyttämiselle.

Tarkastelu on mielekkäintä aloittaa sakkorangaistuksesta, joka on lievin seuraamus rikoslaissa rangaistavaksi säädetystä teosta (RL 2–2 c luku).¹⁷⁴ Rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen mukaisesti on pääteltävissä, että teot, joista on rikoslain mukaan tuomittavissa maksimirangaistuksena sakkoa, ovat moitittavuusasteeltaan vähäisempiä verrattuna rikoksiin, joista voidaan vaatia lain mukaan vankeutta. Teon moitittavuuden asteella on näkemykseni mukaan yhtymäkohta haastehakemuksen laatuun ja laajuuteen, joiden voidaan olettaa jäävän tällaisissa teoissa vähäisiksi. Kun otetaan tämän lisäksi huomioon sakkotekojen suhteellisen pieni moitittavuus, on perusteltua pitää tällaisia tekoja ainakin alustavasti soveltuvina sähköiseen tiedoksiantoon tai puhelintiedoksiantoon. Oikeusministeriön työryhmä on rikosprosessin sujuvoittamista koskevassa muistiossaan todennut, että sähköisen tiedoksiannon käyttöalan laajentamista tulisi haasteen tiedoksiannon lisäksi harkita myös sakkomenettelyyn.¹⁷⁵ Tämä tukee näkemystäni sakkoasioiden soveltumisesta uusien tiedoksiantotapojen käyttöalaan. Tiedoksiantotapojen sitominen yksinomaan sakkorangaistuksiin saattaisi kuitenkin johtaa siihen, että uudistuksella ei pystyttäisi vaikuttamaan riittävän suureen asiamäärään, ja sen potentiaali saattaisi siten jäädä osittain käyttämättä. Katsonkin, että sellaiset rikokset, joista voidaan lain mukaan tuomita enintään sakkoa, kuuluvat kuviossa 2 esittämiini tavanomaisiin ja pieniin rikosasioihin.

Koen tässä tutkimuksessa luontevaksi rinnastaa yhdyskuntapalveluksen ja valvontarangaistuksen vankeusrangaistukseen, sillä rikoslaissa ne katsotaan ehdottomalle vankeusrangaistukselle rinnakkaisiksi rangaistuslajeiksi (RL 6:11.1, 6:11a.1), eikä kumpaakaan niistä ole säädetty ankarimmaksi rangaistukseksi mistään rikoksesta. Kun sakkotekojen osalta oli tulkittavissa niiden

---

¹⁷² Kyseessä on relatiivinen näkökulma rikosoikeudelliseen suhteellisuusperiaatteeseen, joka käsittää eri rikosten ja niiden rangaistavuuden välisen keskinäisen suhteen. Rikosoikeudellinen suhteellisuusperiaate voidaan käsittää myös absoluuttisena, jolloin kyse on siitä konkreettisesta tasosta, jolla rikokset rangaistavuutensa vuoksi ovat. Lappi-Seppälä 2022, s. 169–170. Matikkalan mukaan rangaistus osoittaa paheksuntaa rikoksesta, ja moitittavampi teko johtaa suurempaan paheksuntaan eli rangaistukseen. Matikkala puhuu myös retributiivisesta suhteellisuudesta, jonka mukaan rikoksesta määrätään ankaruudeltaan sellainen rangaistus, johon teko antaa aihetta. Matikkala 2021, s. 3 sekä 217–219.

¹⁷³ Ulotan tarkasteluni vain RL 6.1.1:n mukaisiin yleisiin rangaistuslajeihin.

¹⁷⁴ Sakkorangaistuksella viitataan tässä yhteydessä nimenomaan päiväsakkojärjestelmään, enkä kaikkiin mahdollisiin sakkolajeihin. Vaikka poliisin ja syyttäjän sakkomenettelyt ovat kiinteä osa rikosoikeudellista sakkojärjestelmää, ei niiden tarkastelu tässä tutkimuksessa toisi olennaista lisäarvoa.

¹⁷⁵ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 86.

moitittavuuden olevan vähäistä, voidaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtavien tekojen katsoa olevan näin ollen kaikista moitittavimpia. Siten ainakin osan rikoksista on asetettava edellä kuviossa 2 esitettyyn erityisen moitittavien rikosten ryhmään. Katson, että ainakin pidemmät ehdottomat vankeusrangaistukset antavat osviittaa niiden soveltumattomuudesta sähköisesti tai puhelimitse toteutettavaan tiedoksiantomenettelyyn, sillä teon törkeys vaikuttaa vastaajan oikeusturvaintressin painoarvoon sitä vahvistavasti.¹⁷⁶ Ehdoton vankeus on vastaajalle kaikista merkittävin rangaistusmuoto, sillä se puuttuu kaikista eniten hänen itsemääräämis- ja vapausoikeuksiinsa.

Tällaisessa lähestymistavassa ongelmaksi saattaa koitua erityisesti sen määrittelyminen, missä kulkee ”pitkän vankeusrangaistuksen” raja. Tässä voidaan käyttää apuna RL 6:9.1 momentin edellytyksiä ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitsemisesta ehdottoman sijaan. Alle kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus on mahdollista tuomita ehdollisena, jolleivät muut asiasta johtuvat seikat edellytä rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Tämä raja ja sen vaikutus rangaistuslajiin antavat näkemykseni mukaan osviittaa siitä, että kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus on sellainen, jota voidaan käyttää pohjana vankeusrangaistuksen pituutta arvioitaessa. Kahden vuoden rangaistusmaksimia on pidetty sopivana edellytyksenä myös asioiden soveltumiseen käsiteltäväksi kirjallisessa menettelyssä, joka osaltaan puoltaisi tämän rajan käyttämistä.

Teoriassa tiedoksiantotapojen sitominen rikoslain rangaistusmaksimeihin voisi olla toimiva ja varteenotettava tapa, mutta ainakin vankeuden osalta se edellyttäisi ennen kaikkea tarkkaa rajanvetoa siihen, minkä pituinen rangaistus on pitkä eli millainen teko on moitittavuudeltaan suurempi. Käytännössä tämän kaltainen raja voisi kuitenkin koitua ongelmalliseksi, sillä se edellyttäisi rangaistusmaksimin tarkistamista aina ennen asian tiedoksi antamista. Tämä voisi johtaa siihen, että tiedoksiantomenettely ei tosiasiassa tehostuisi, ja kyseiset tiedoksiantotavat saattaisivat jäädä käyttämättä siitä huolimatta, että laki mahdollistaisi niiden hyödyntämisen.¹⁷⁷ Tällöin kuluja aiheutuisi erityisesti käytännössä tehottoman lainsäädännön uudistamisesta ja voimaansaattamisesta, joilla ei kuitenkaan saavutettaisi haluttuja tuloksia.

---

¹⁷⁶ Ervo 1996, s. 76–77.

¹⁷⁷ Haastatteluissa tuli esille se, että tiedoksiantotapa ei saisi olla tiedoksiantajalle monimutkainen tai muuten mahdollisuus voisi jäädä käyttämättä. Haastattelut, H4.

4.1.3 Syyttäjän seuraamuskannanotto

Käytännön haastamisen kannalta rangaistusmaksimia selkeämpi vaihtoehto puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon soveltamisedellytykseksi olisi sen sitominen syyttäjän seuraamuskannanottoon. Vaikka ROL 5:3.1:n 5 kohdan mukaan syyttäjän tulee esittää haastehakemuksessa vastaajaan kohdistuva rangaistusvaatimus, tämä ei silti tarkoita velvollisuutta esittää yksilöityä seuraamuskannanottoa. Seuraamuskannanoton esittäminen on pakollista vain silloin, kun asia on tarkoitus ratkaista 5a:1:n mukaisessa kirjallisessa menettelyssä. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemyksiä yksilöidyn rangaistusvaatimuksen esittämisen puolesta ja sitä vastaan. Toisaalta sekä valtakunnansyyttäjänvirasto että lainsäätäjät ovat argumentoineet vahvasti yksityiskohtaisen seuraamuskannanoton esittämisen puolesta, jonka vuoksi tällä näkemyksellä on takanaan vahvempi institutionaalinen tuki.¹⁷⁸ Vaikka seuraamuskannanoton esittäminen ei olekaan lain mukaan välttämätöntä, Mäkipaakkasen ja Linnan vuonna 2021 toteuttamaan empiiriseen tutkimukseen vastanneista syyttäjistä 90 % vastasi antavansa seuraamuskannanoton ”lähes aina”.¹⁷⁹ Seuraamuskannanoton voidaan todeta siten olevan sillä tavoin laajalti käytössä, että on mielekästä tarkastella uuden tiedoksiantotavan sitomista siihen. Uudemmassa lainvalmisteluaineistossa on lähdetty pitkälti siitä, että syyttäjän tulisi esittää seuraamuskannanottonsa jo haastehakemuksessa, koska sillä on suuri merkitys sekä vastaajan oikeusturvan että tuomioistuimessa valittavan menettelytavan kannalta.¹⁸⁰ Lisäksi seuraamuskannanotolla voidaan katsoa olevan myös jonkinasteinen ohjausvaikutus tuomioistuimen tuomioon.¹⁸¹

Voimassa olevassa lainsäädännössä on jo nykyisellään tiedoksiantoa ohjaavia sääntöjä, jotka ovat sidoksissa syyttäjän seuraamuskannanottoon. Esimerkiksi OK 11:16.2:n mukaan haastetta ei voida antaa tiedoksi vastaajan valtuuttamalle asiamiehelle, jos asia koskee rikosta, josta on säädetty ankarampi rangaistus kuin sakko tai kuusi kuukautta vankeutta. Lisäksi syyttäjän seuraamuskannanotto vaikuttaa rikosprosessissa esimerkiksi valintaan pääkäsittelyn ja kirjallisen menettelyn väliltä (ROL 5a:1.2) sekä asian käsittelymahdollisuuksiin vastaajan poissaolosta huolimatta (ROL 8:12). Vaikka lainkohdissa puhutaankin oikeudenkäynnissä tuomittavasta maksimirangaistuksesta, se tarkoittaa kuitenkin käytännössä asian vireilletulovaiheessa

¹⁷⁸ Siiki 2013, s. 265–266. Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmä on mietinnössään todennut, että syyttäjän tulisi esittää kannanottonsa sekä rangaistuslajista että sen määrästä ”sillä tarkkuudella kuin se on tarpeen rikoksesta epäillyn puolustuksen järjestämiseksi”. VKSV:n työryhmän mietintö 2001, s. 36. Näkemykseni mukaan tämä kehottaa sekä rangaistuslajin että rangaistuksen määrän ilmoittamiseen haastehakemuksessa. Kannanoton tarkkuus on näkemykseni mukaan riippuvainen muista asiaan vaikuttavista olosuhteista. Selvissäkin rikosasioissa tulisi siten esittää edes suuntaa antava enintään- tai vähintäänkannanotto.

¹⁷⁹ Mäkipaakkanen – Linna 2021, s. 11.

¹⁸⁰ Siiki 2013, s. 263, 265–266.

¹⁸¹ Mäkipaakkanen – Linna 2021, s. 7, 38–39.

syyttäjän seuraamuskannanottoa, sillä syyttäjän näkemystä teon moitittavuudesta käytetään pohjana oikeudenkäynnin menettelytavan valinnassa.¹⁸²

Jos tiedoksiantotapojen käyttäminen olisi sidoksissa syyttäjän seuraamuskannanottoon, etuna olisi käytännön haastamisen kannalta selvä oikeustila, kun tiedoksiantoa toimittava saisi helposti selville asian soveltumisen kyseisten tiedoksiantomenettelyjen soveltumiseen katsomalla haastehakemuksesta syyttäjän rangaistusvaatimuksen.¹⁸³ Ongelmaksi saattaisi kuitenkin koitua eri syyttäjien ja syyttäjälueiden epäyhtenäiset käytännöt seuraamuskannanoton esittämisessä. De Godzinsky on vuonna 2010 rikosasioiden kirjallista menettelyä koskevassa tutkimuksessaan havainnut, että hänen tutkimusaineistonaan käyttämissä haastehakemuksissa vain hieman yli puolessa syyttäjä oli esittänyt seuraamuskannanoton vähintään rangaistuslajin ja määrän tarkkuudella.¹⁸⁴ Mäkipaakkasen ja Linnan vuonna 2021 toteuttamassa tutkimuksessa jokaisella syyttäjälueella ilmoitettiin seuraamuskannanotto vähintään rangaistuslajin ja määrän tarkkuudella yli 60 % rikosasioista. Länsi- ja Etelä-Suomessa suosituin vaihtoehto oli tarkan kannanoton esittäminen, kun taas Itä- ja Pohjois-Suomessa käytetään enemmän ns. haarukkamallia, jossa esitetään rangaistuslajin lisäksi rangaistuksen määrä hieman suurpiirteisemmin.¹⁸⁵

Vaikka seuraamuskannanoton käyttöaste on tällä hetkellä korkea, Mäkipaakkasen ja Linnan tutkimuksesta ilmenee, että syyttäjälueiden ja syyttäjien välillä on vaihtelua sekä seuraamuskannanoton esittämisen yleisyydessä että sen tarkkuudessa.¹⁸⁶ Epäyhtenäiset käytännöt johtaisivat siten myös epäyhtenäiseen tiedoksiantokäytäntöön tuomioistuimissa. Pahimmillaan vaihtelua saattaisi esiintyä samanlaisissa asioissa yhden tuomiopiirin sisällä, mikäli samalla alueella toimivilla syyttäjillä olisi toisistaan huomattavasti eroava käytäntö seuraamuskannanottojen ilmaisemisessa. Erittäin ongelmallista olisi, jos osa syyttäjistä jatkaisi nykyistä linjaansa ja jättäisi tarkan tai haarukkamallisen seuraamuskannanoton antamatta massa-asioissa ja lievemmissä teoissa.¹⁸⁷ Tämä saattaisi johtaa siihen, että lain tarjoamia uusia

¹⁸² Huomionarvoista on, että käräjäoikeus päättää menettelytavan nimenomaan syyttäjän näkemyksen *pohjalta*, mutta valinnan tekee kuitenkin aina asiaa käsittelevä tuomari. de Godzinsky 2010, s. 41. Tuomioistuin ei ole lain mukaan ratkaisussaan sidottu syyttäjän esittämään seuraamuskannanottoon, vaan ainoastaan syytteen teonkuvaukseen (ROL 11:3 §). Jokela 2004, s. 390.

¹⁸³ Tämä koettiin haastatteluihissa yksinkertaiseksi ja mielekkääksi, sillä tiedoksiantotavan valinta ei veisi haastemiehiltä enempää aikaa. H2, H3.

¹⁸⁴ Rangaistuslajin ja määrän tarkkuudella esitettyjä enintään- ja vähintäänvaatimuksia oli esitetty 54 %:ssa haastehakemuksista, ja tarkkoja rangaistusvaatimuksia oli esitetty vain 2,9 %:ssa haastehakemuksista. De Godzinsky 2010, s. 40, liitetaulukko 15.

¹⁸⁵ Mäkipaakkanen – Linna 2021, s. 12.

¹⁸⁶ Ibid, s. 11–14.

¹⁸⁷ Ibid, s. 14.

tiedoksiantomahdollisuuksia ei pystyttäisi hyödyntämään tehokkaasti, kun osa lievemmistä teoista jäisi kokonaan uuden tiedoksiantomenettelyn ulkopuolelle vajavaisen seuraamuskannanoton vuoksi. Mikäli seuraamuskannanotokäytäntöä haluttaisiin yhtenäistää, se vaatisi välttämättä lainsäädännöllisiä toimia.

Ongelma poistuisi, mikäli seuraamuskannanotossa olisi merkitsevää vain syyttäjän vaatimus rangaistuslajista. Tällöin voitaisiin kuitenkin törmätä taas rajanveto-ongelmiin sakkotekojen, ehdollisen vankeuden ja ehdottoman vankeuden välillä. Kun otetaan huomioon, että syyttäjillä saattaa olla tapana kirjoittaa rangaistusvaatimuksensa hieman yläkanttiin, pelkkiin sakkotekoihin rajaaminen saattaisi rajata pois tarpeettoman suuren osan tiedoksi annettavista asioista. Lisäksi on huomioitava, että tuomioistuimien voi tuomita vastaajalle myös syyttäjän seuraamuskannanottoa ankaramman rangaistuksen. Tällöin on vastaajan oikeusturvan kannalta jokseenkin ongelmallista, mikäli tuomittava seuraamus muuttuu tuomioistuimen käsittelyssä esimerkiksi siten, että syyttäjän hakemalle ehdolliselle vankeudelle ei olekaan enää edellytyksiä, ja vankeus tuomitaan ehdottomana. Näiden tilanteiden välttämiseksi katson, että pelkkä rangaistuslajiin sitominen ei olisi vastaajan oikeusturvan kannalta tyydyttävää, vaan rangaistuksen määrä on vastaajalle oleellinen tieto hänen rakentaessaan puolustustaan.¹⁸⁸ Tämän vuoksi se tulisi ottaa huomioon myös tiedoksiantovaiheessa siten, että varsinkaan sellaisia rikosasioita, joissa syyttäjän seuraamuskannanotto lähentelee ehdollisen vankeuden tuomitsemisen ylärajaa, ei tulisi antaa tiedoksi poikkeavia tiedoksiantomenetelmiä käyttäen. Tällaisissa asioissa on kohonnut riski siihen, että ehdollinen vankeus muuttuu tuomioistuimessa ehdottomaksi.

Syyttäjän seuraamuskannanoton osalta jokseenkin ongelmallista on myös se, että samasta teosta voidaan eri asianhaarojen vallitessa vaatia ja tuomita erilainen rangaistus. Seuraamuskannanottoon vaikuttaa rikosnimikkeen lisäksi myös esimerkiksi vastaajan ikä, ensikertalaisuus ja samankaltaisiin rikoksiin syyllistyminen aikaisemmin. Siten sellainen yksittäinen teko, josta vastaaja tuomitaan ehdottomaan vankeuteen ei aina ole moitittavampi kuin sellainen teko, josta toinen vastaaja tuomitaan lievempään rangaistukseen. Tiedoksiantotapojen sitominen syyttäjän seuraamuskannanottoon ja erityisesti rangaistuslajin valintaan saattaisi johtaa tilanteeseen, jossa paljon entisyyttä omaavat taparikkolaiset tulisi haastaa henkilökohtaisesti, kun syyttäjä vaatisi kerta toisensa jälkeen kovempia rangaistuksia. Tämä ei myöskään olisi välttämättä tarkoituksenmukaista uudistuksen toivottuja tavoitteita ajatellen.

---

¹⁸⁸ Vastaajalle voi olla suuri merkitys, vaaditaanko pitkää vai lyhyttä ehdotonta vankeusrangaistusta. Kolmen tai yhdeksän vuoden vapaudenmenetyksellä on vastaajan kannalta merkittävä ero.

4.1.4 Nimenomainen suostumus

Todisteellista sähköistä tiedoksiantoa koskevassa lainvalmisteluaineistossa on pidetty tärkeänä sitä, että tiedoksiannon vastaanottaja on antanut suostumuksensa kyseisen tiedoksiantotavan käyttämiseen. Suostumuksen tarpeellisuutta on perusteltu esimerkiksi eri asiointitilanteita koskevien olosuhteiden poikkeamisella ja yhteiskäytössä olevilla laitteilla, joka ei tosin nykypäivänä ehkä olisi yhtä suuri ongelma kuin 2000-luvun alussa.¹⁸⁹ Tätä näkemystä ei ole koettu tarpeelliseksi riitauttaa myöskään myöhemmässä lainsäätämistyössä. Sähköisen tiedoksiannon on katsottu edellyttävän suostumusta sen käyttämiseen myös jatkossa.¹⁹⁰ Suostumukselle ei ole kuitenkaan asetettu tarkkaa määrämuotoa, vaan sen osalta on vain todettu mahdollisuus joko yksittäiseen tai yleisempään suostumukseen.¹⁹¹ Suostumuksen tulisi kuitenkin olla nimenomainen haasteen tiedoksiantoa varten.¹⁹² Näin ollen pelkkää sähköisen järjestelmän käyttöönottoa ei voitaisi nähdä suostumuksena haasteen sähköiseen tiedoksiantoon.

Oikeusministeriön työryhmän mietinnöstä ei ilmene, tarkoitetaanko haasteen tiedoksiantoa koskevalla nimenomaisella suostumuksella yleistä suostumusta haasteiden sähköiseen tiedoksiantamiseen vai tulisiko suostumus antaa erikseen jokaisen haasteen osalta. Mikäli tiedoksianto halutaan toimittaa kokonaan sähköisesti, suostumuksen on oltava etukäteinen, jotta vastaaja ei tarvitse ottaa yhteyttä ensin jollakin muulla tavalla. Tämä on toteutettavissa siten, että vastaaja ilmoittaa prosessiosoitteeseen sähköisen osoitteensa.¹⁹³ Katson, että pelkkää sähköisen prosessiosoitteen ilmoittaminen ei kuitenkaan ole vastaajan oikeusturvan kannalta riittävää, sillä vastaajan olosuhteet voivat muuttua olennaisesti lyhyessäkin ajassa. Esimerkiksi vastaajan elämänhallintaan liittyvien ongelmien vuoksi hänellä ei välttämättä ole mahdollisuutta sähköisten järjestelmien käyttämiseen, vaikka hän olisikin joskus antanut prosessiosoitteeseen sähköisen osoitteen. Toinen esimerkki on tietoteknisten valmiuksien heikentyminen esimerkiksi ikääntymisen myötä. Tällöin vastaajan tavoittaminen ei ole tehokkainta – tai joissain tapauksissa edes mahdollista – sähköistä kanavaa käyttäen. Täten katson, että prosessiosoitteen muuttaminen ja siten annettu yleinen suostumus voisi tulla paremmin kysymykseen muissa kuin rikosasioita koskevien haasteiden tiedoksiannoissa niiden erityisen merkittävyyden ja vastaajan korostetun oikeusturvaintressin vuoksi.

---

¹⁸⁹ HE 17/2002 vp, s. 44–45.

¹⁹⁰ HE 190/2017 vp s. 23, LaVM 3/2018 vp s. 14 ja OM työryhmän muistio 2023:16, s. 86.

¹⁹¹ HE 17/2002, s. 45.

¹⁹² OM työryhmän muistio 2023:16, s. 86.

¹⁹³ Ibid.

Näkemykseni mukaan olisi sekä vastaajan oikeusturvan että tiedoksiannon tuloksellisuuden kannalta tarkoituksenmukaisempaa, että sähköiseltä tiedoksiannolta edellytettäisiin nimenomaista suostumusta kulloinkin kyseessä olevaan yksittäiseen rikosasiaan. Näin voitaisiin varmistua siitä, että vastaajan tietotekniset valmiudet ovat riittävät, ja että hänellä on myös tosiasiallinen mahdollisuus saada tiedoksianto käytössään olevan järjestelmän avulla. Tällainen suostumus olisi mahdollista antaa joko haastemiehen ottaessa yhteyttä vastaajaan muulla kuin sähköisellä tavalla tai vaihtoehtoisesti sähköisen tiedoksiannon vastaanottamisen yhteydessä. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että käytössä oleva sähköinen järjestelmä ilmoittaisi vastaajalle tiedoksiannosta aiheutuvat oikeusvaikutukset ja pyytäisi ennen tiedoksiantoasiakirjojen avaamista käyttäjää hyväksymään tiedoksiannon vastaanottamisen.

Myös puhelintiedoksianto edellyttää vastaajan nimenomaista suostumusta sen toimittamiseen.¹⁹⁴ Myöskään tällaiselle suostumukselle ei ole asetettu tarkkoja muotovaatimuksia, vaan asiaa koskevassa hallituksen esityksessä on vain todettu, että suostumusta tulisi tiedustella puhelun aluksi.¹⁹⁵ Kyseisen tiedoksiantotavan käyttämiseen ei siten tarvittaisi vastaanottajan etukäteistä suostumusta, vaan suostumus voidaan selvittää tiedoksiannon toimittamisen välittömässä yhteydessä. Katson, että puhelintiedoksiannon toimittaminen edellyttäisi vastaajan nimenomaista suostumusta myös rikosasioissa, sillä sitä koskeva haaste on usein asiakirjana monimutkaisempi ja oikeusvaikutuksiltaan merkittävämpi kuin haaste riidattomassa velkomusasiassa. Vastaajalla tulisi olla mahdollisuus valita tiedoksiantotavoista sellainen, jolla hän saa asian parhaiten tiedoksi ja kokee itse ymmärtävänsä asian merkityksen. Katsonkin, että tiedoksiannon vastaanottajalla tulee olla mahdollisuus kieltäytyä puhelintiedoksiannon toimittamisesta, mikäli hän kokee, että tiedoksiantotapa ei anna hänelle täysipainoista mahdollisuutta vastata häntä vastaan esitettyihin vaatimuksiin. Tällaisen väitteen esittäminen tulisi katsoa riittäväksi tiedoksiantotavan vaihtamiseen, vaikka kyseessä olisikin selvä ja riidaton rikosasia. Katson, että haastehakemuksen sisällön ymmärtämisessä ja mahdollisuudessa puolustautua on kyse tiedoksiannon vastaanottajan subjektiivisesta näkemyksestä. Tiedoksiantaja ei voi siten yksipuolisesti päättää, että tiedoksi annettava rikosasia on sellainen, että vastaajan tulee se puhelimitse ymmärtää.

---

¹⁹⁴ HE 123/2009, s. 18 ja OM työryhmämietintö 2009:3, s. 33.

¹⁹⁵ HE 123/2009, s. 18.

Suostumuksen pyytämistä tulisi edeltää vastaajan tunnistaminen kysymyksiin, jotta voitaisiin varmistua hänen henkilöllisyydestään. Tämän jälkeen haastemies tai muu tiedoksiantoa suorittava voisi parhaaksi katsomallaan tavalla selvittää asiakkaan halukkuuden puhelintiedoksiannon käyttämiseen. Olennaista on, että tiedoksiannon vastaanottajan tulisi ymmärtää sen tarkoitus.¹⁹⁶ Suostumuksen todistaminen voisi kuitenkin koitua ongelmalliseksi, sillä tuomioistuimella on näyttötaakka suostumuksen olemassaolosta, mikäli vastaaja esittää oikeudenkäynnissä väitteen sen puuttumisesta.¹⁹⁷ Mikäli katsotaan, ettei tiedoksiantajan laatima todistus tiedoksiannon tapahtumisesta ole riittävää, ainoa mahdollisuus suostumuksen olemassaolon osoittamiseksi olisi puhelun kuunteleminen jälkikäteen. Tämä edellyttäisi kaikkien puheluiden tallentamista, joka loisi omanlaisiaan haasteita.¹⁹⁸ Kun tuomioistuimelle on asetettu vastuu tiedoksiannon onnistumisesta ja sen toteen näyttämisestä, tehokkaan suostumuksen jälkikäteisen tarkistamiskeinon puuttuminen voisi johtaa lisääntyneisiin prosessiväitteisiin tiedoksiannon epäonnistumisesta, mikäli väitteiden tiedettäisiin yleisesti menestyvän.

Yhteenvedona, sähköisen tiedoksiannon toimittaminen edellyttäisi tiedoksiannon vastaanottajalta sekä sähköisen osoitteen ilmoittamista prosessiosoitteeksi että tiettyä, yksittäistä rikosasiaa koskevan nimenomaisen suostumuksen tiedoksiannon vastaanottamiseen sähköisesti. Puhelintiedoksiannon osalta ei edellytettäisi etukäteistä suostumusta, sillä suostumus on mahdollista tiedustella suorassa vuorovaikutustilanteessa, eikä prosessin sujuvuus muutenkaan edellytä etukäteisen suostumuksen pyytämistä. Sähköinen tiedoksianto ja siihen käytettävä järjestelmä mahdollistavat huomattavasti varmemmin tiedoksiantotapoihin vaadittavan suostumuksen dokumentoinnin ja jälkikäteisen kontrollin.

4.1.5 Poissaolokäsittely

Rikosprosessioikeudessa lähtökohtana on, että vastaajan tuomitseminen rangaistukseen edellyttää hänen henkilökohtaista läsnäoloaan tai oikeudenkäyntiasiamiehen edustusta pääkäsittelyssä (ROL 8:3). Tuomioistuin voi kuitenkin katsoa, ettei vastaajan läsnäolo ole tarpeen asian käsittelemiseksi (ROL 8:1.1).¹⁹⁹ Mikäli vastaaja halutaan saada henkilökohtaisesti paikalle

¹⁹⁶ OM työryhmämietintö 2009:3, s. 33.

¹⁹⁷ KKO 2022:51.

¹⁹⁸ Tällaisia haasteita voisivat olla esimerkiksi sovellustekniset ongelmat, tallentamisesta aiheutuneet kulut, tallentuvien puheluiden säilöntä ja arkistointi sekä säilytysajan pituus.

¹⁹⁹ Tämä säännös on tarkoitettu poikkeukseksi vastaajan velvoittamisesta saapumaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen. Lähtökohtaisesti rikoksen selvittäminen edellyttää aina vastaajan läsnäoloa, sillä hän tietää käsiteltävänä olevasta asiasta parhaiten. Hallituksen esityksen mukaan vastaaja ei kuitenkaan olisi velvollinen saapumaan pääkäsittelyyn, mikäli riitainen asia koskisi vain lainsoveltamiskysymystä tai sellaista seikkaa, josta asianomistaja ei voi tietää mitään. HE 82/1995, s. 110. Tämän säännöksen merkitys on kuitenkin käytännössä pienentynyt, koska

asian käsittelyä varten, tuomioistuimen on mahdollista asettaa uhkasakko vastaajan henkilökohtaisen läsnäolovelvoitteen tehosteeksi tai määrätä hänet tuotavaksi tuomioistuimeen (ROL 8:4–5 ja ROL 8:8.2). Vastaaja voi myös tehokkaasti luopua oikeudestaan osallistua käsittelyyn ja antaa suostumuksen asian käsittelyyn ilman hänen läsnäoloaan (ROL 8:12).²⁰⁰ Ilman vastaajan läsnäoloa käsitellään myös kirjallisessa menettelyssä ratkaistavat asiat, jolloin pääkäsittelyä ei lainkaan toimiteta (ROL 5a:1). Saatuaan haasteen tiedoksi vastaaja voi tiettyjen edellytysten täytyessä joko antaa suostumuksensa kirjalliseen menettelyyn tai pääkäsittelyn toimittamiseen ilman hänen läsnäoloaan.²⁰¹

Silloin, kun vastaaja on antanut suostumuksensa pääkäsittelyn toimittamiseen ilman hänen läsnäoloaan, hänet voidaan tuomita maksimissaan yhdeksän kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen (ROL 8:12). Lisäksi edellytyksenä on, että hänelle on asetettu läsnäolovelvollisuus kyseiseen istuntoon, ja että hänen läsnäolonsa asian selvittämiseksi ei ole tarpeen. Lain esitöissä on annettu läsnäolon tarpeettomuudesta esimerkkeinä tilanteet, joissa vastaaja on tunnustanut teon tai rikokselle on vakiintunut normaalirangaistus eivätkä vastaajan kannanotot juurikaan vaikuttaisi muihinkaan pääkäsittelyssä käsiteltäviin asioihin.²⁰²

Suostumukselliseen poissaolokäsittelyyn soveltuvat lähtökohtaisesti kaikki rikosasiat niiden maksimirangaistuksesta tai törkeysasteesta huolimatta. Ainoana rajoituksena on, että kyseisessä menettelyssä ei voida tuomita ankarampaa rangaistusta kuin yhdeksän kuukautta vankeutta. Näin ollen poissaolokäsittelyssä voidaan ratkaista myös sellaisia asioita, joista olisi rikoslain mukaan mahdollista tuomita pitkiäkin ehdottomia vankeusrangaistuksia. Tässä voitaisiin jälleen törmätä oikeusturvaongelmiin, sillä vastaajan oikeusturvaintressi on korostuneempi moitittavammissa rikoksissa.

---

tuomioistuimilla on nykyisin tapana haastaa vastaaja joko suoraan poissaolokäsittelyyn tai saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti. Helenius 2021, s. 1070.

²⁰⁰ Toinen mahdollinen poissaolokäsittely on ROL 8:11:n mukainen asian käsittely vastaajan poissaolosta huolimatta. En ole kuitenkaan valinnut sitä käsiteltäväksi keinokartoituksessa, sillä se ei käsitykseni mukaan toisi keinokartoitukselle lisäarvoa tai muista keinoista poikkeavaa näkökulmaa. Kyseisen poissaolokäsittelyn edellytyksenä on, että henkilö on haastettu tuomioistuimeen henkilökohtaisesti, mutta jäänyt saapumatta. Lisäksi tuomioistuimen on tullut katsoa, että vastaajan läsnäolo ei ole tarpeen asian selvittämiseksi. Vastaaja voidaan tällöin tuomita enintään kolmen kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen. Kun nämä edellytykset eivät olennaisesti poikkea ROL 8:12:n edellytyksistä muuten kuin suostumuksen ja tuomittavan maksimirangaistuksen osalta, katson, että on tarkoituksenmukaisempaa käsitellä vain jälkimmäistä.

²⁰¹ Jokela 2018, s. 505–507 ja 516–520.

²⁰² HE 82/1995, s. 114.

Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon sitomisessa poissaolokäsittelyyn voisi osoitautua ongelmalliseksi se, että tuomioistuimen tarjotessa vastaajalle mahdollisuutta ROL 8:12 mukaiseen poissaolokäsittelyyn vastaaja ei ole vielä sitovasti suostunut mihinkään. Kyse on ainoastaan tuomioistuimen omasta tulkinnasta siitä, että vastaajan läsnäolo ei ole välttämätöntä asian käsittelemiseksi. Vastaaja saattaa kuitenkin itse kokea asian riittäväksi tai muuten selvitystä vailla olevaksi, vaikka tuomioistuin tarjoaisikin asiassa mahdollisuutta poissaolokäsittelyyn. Vastaaja voi siten jättää myös suostumatta kyseiseen menettelyyn, vaikka hänelle tarjotaisiin sitä tiedoksiannon yhteydessä. Tällöin olisi mahdollista, että haaste annettaisiin vastaajalle tiedoksi normaalista poikkeavia tiedoksiantomenetelmiä käyttäen, vaikka vastaaja ei olisi ilmaissut haluavansa myötävaikuttaa asian selvittämiseen.²⁰³ Kaikista ongelmallisinta poissaolokäsittelyn hyödyntämisen osalta on nimenomaan se, ettei sille ole asetettu muita kuin vastaajasta riippumattomia edellytyksiä. Silloin tiedoksiantotapojen käyttäminen tulisi sitoa itse poissaolokäsittelyn tarjoamiseen, eikä sen mahdollistaviin edellytyksiin.

Vuodesta 2006 lähtien rikosasioita on ollut mahdollista käsitellä suullisen pääkäsittelyn sijaan myös kirjallisessa menettelyssä.²⁰⁴ ROL 5a:1.1:n mukaan kirjallinen menettely voi tulla kyseeseen vain silloin, kun mistään syyttäjän syytteessä tarkoittamasta yksittäisestä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Lisäksi syyttäjän seuraamuskannanotto ei saa ylittää yhdeksää kuukautta vankeutta. Tekoaikana täysi-ikäisen vastaajan on tunnustettava syytteenkuvauksen mukainen teko ja ilmoitettava nimenomaisella ilmoituksella luopuvansa oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuvansa asian käsittelemiseen kirjallisessa menettelyssä. Myös asianomistajan on ilmoitettava haluttomuutensa pääkäsittelyn toimittamiseen, ja pääkäsittelyn on oltava asian selvitettyyn tilaan nähden myös kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta, jotta menettelyyn voidaan ryhtyä (ROL 5a:1.2).

Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon sitominen kirjalliseen menettelyyn saattaisi uhata vastaajan oikeusturvaa ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Kuten EIT:n oikeuskäytännöstä voidaan havaita, haasteen tiedoksianto on rikosasian vastaajalle erittäin merkittävä oikeustoimi, joka luo edellytykset oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle.²⁰⁵ Kirjallisessa menettelyssä voidaan käsitellä kaikki sellaiset rikokset, joista on säädetty

---

²⁰³ Tietysti vastaaja voisi tässäkin tapauksessa pidättäytyä antamasta suostumusta puhelintiedoksiannon tai sähköisen tiedoksiannon käyttämiseen.

²⁰⁴ Jokela 2018, s. 516.

²⁰⁵ Somogyi v. Italia (2004), kohta 75, T. v. Italia (1992), kohta 28.

maksimirangaistukseksi kaksi vuotta vankeutta, joten menettelyn soveltamisalaan kuuluisivat lähes kaikki rikoslaissa rangaistavaksi säädettyjen tekojen lievät ja tavalliset muodot, sekä osa törkeistä tekemuodoista.²⁰⁶ Tiedoksiantojen osalta tämä tarkoittaisi sitä, että suuri osa haasteista voitaisiin antaa vastaajalle tiedoksi puhelimitse tai sähköisesti, eikä rikoslajilla tai rikoksen laadulla olisi asiassa merkitystä. Kun otetaan huomioon se, että vastaajan oikeusturvaintressi kasvaa rikoksen törkeysasteen myötä,²⁰⁷ oikeusturvan kannalta on hieman arveluttavaa, että osa rikosten törkeistä tekemuodoista soveltuisi kevyemmän kaltaiseen tiedoksiantomenettelyyn.²⁰⁸

Toisaalta kirjallinen menettely edellyttää aina, että vastaaja on tunnustanut kyseessä olevan teon, joka antaa osviittaa vastaajan hyväksyvistä asennoitumisesta rikoksen selvittämistä kohtaan ja halusta myötävaikuttaa asian käsittelyyn. Tiedoksiantovaiheessa vastaaja ei ole vielä tutustunut syyttäjän laatimaan haastehakemukseen, jolloin hän ei ole vielä voinut myöntää syytteen teonkuvauksen mukaista tekoa. Sen sijaan hänen on ollut mahdollista tunnustaa teko esitutkinnassa.²⁰⁹ Vastaajan halukkuus yhteistyöhön tulisi ottaa tiedoksiannossa huomioon prosessin sujuvuudenkin kannalta, sillä yhteistyöhaluista vastaajaa ei liene mielekäästä kohdella yhtä jäykästi kuin tiedoksiantoa pakoilevaa tai passiivista vastaajaa.

Selkeänä etuna kirjallisen menettelyn osalta on, että tiedoksiantotapojen sitominen siihen vaikuttaisi huomattavaan osaan rikosasioita. Vuonna 2022 syyttäjä esitti yhteensä 19 443 rikosasiaa käsiteltäväksi kirjallisessa menettelyssä, joka oli 37,79 % kaikista syyttäjän tuona vuonna laatimista haastehakemuksista.²¹⁰ Vuonna 2023 luku oli hieman pienempi. Kirjalliseen menettelyyn ehdotettiin 18 805 asiaa, joka oli 34,58 % kaikista vuoden haastehakemuksista.²¹¹ Vaikka tämä ei täysin vastaa sitä, kuinka suurta osaa asioista on tarjottu kirjalliseen menettelyyn, voidaan tilastosta silti päätellä, että uudet tiedoksiantotavat tulisivat laajasti käyttöön rikosasioiden tiedoksiannossa, sillä ne soveltuisivat huomattavaan määrään juttuja.

Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon kytkeminen ROL 8:12:n mukaiseen poissaolokäsittelyyn tai kirjalliseen menettelyyn olisi lainsäädännöllisesti selkeä ratkaisu, jolla

---

²⁰⁶ Jokela 2018, s. 518.

²⁰⁷ Ervo 1996, s. 76–77.

²⁰⁸ Esimerkiksi törkeä vammantuottamus (RL 21:9), törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen (23:2) ja törkeä kotirauhan rikkominen (RL 24:2).

²⁰⁹ Teon tunnustamisella tarkoitan tässä yhteydessä väitetyt menettelyn tunnustamista enkä menettelyyn soveltuvan rikosnimikkeen tunnustamista. Ks. lisää luku 4.1.6.

²¹⁰ Syyttäjälaitos, kohta Syyttäjälaitos lukuina 2022 (20.2.2024).

²¹¹ Syyttäjälaitos, kohta Syyttäjälaitos lukuina 2023 (14.3.2024).

vältettäisiin uusien monimutkaisten rakenteiden syntyminen. Lisäksi käytännön haastemiestyö helpottuisi, sillä haastemiehen olisi mahdollista tehdä päätös käytettävästä tiedoksiantotavasta vain sillä perusteella, että tiedoksiantoasiakirjojen mukana olisi ROL 8:12:n mukainen suostumuslomake tai kirjallisen menettelyn lomake, jossa vastaaja suostuu kyseisen menettelyn toimittamiseen ja luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn.

4.1.6 Vastaajan tunnustus

Vastaajan tunnustuksella on rikosprosessissa suuri rooli²¹², sillä se määrittää pitkälti oikeudenkäynnin kohteena olevan teon riitaiset ja riidattomat seikat. Tunnustukselle annetaan rikosprosessissa suuri näyttöarvo varsinkin lievemmissä rikosasioissa²¹³, ja se voi toimia RL 6:6 3 kohdan mukaisena lieventämisperusteena. Myös kirjallinen menettely vaatii toteutuakseen, että vastaaja on tunnustanut syytteessä tarkoitetun teon (OK 5a:1.1 2 kohta). Vastaajan tunnustus osoittaa hänen yhteistyöhalukkuutensa sekä halunsa myötävaikuttaa asian selvittämiseen. Siten onkin mielekäästä tutkia, mikäli mahdollisuus puhelintiedoksiannon tai sähköisen tiedoksiannon käyttämiseen voitaisiin sitoa vastaajan tunnustukseen. Tiedoksiantovaiheessa vastaajalla ei ole ollut mahdollisuutta tunnustaa syyteenkuvauksen mukaista tekoa tuomioistuimessa. Syytteen sisältö ilmenee vasta vastaajalle tiedoksi annettavasta haastehakemuksesta. Tästä johtuen tiedoksiantomenettelyyn vaikuttaisi vastaajan nimenomaan esitutkinnassa antama tunnustus.²¹⁴

Esitutkinnassa rikoksesta epäillyllä on oikeus saada tieto rikoksesta, josta häntä epäillään sekä rikosepäilyä koskevista muutoksista (ETL 4:16.1:n 4 kohta). Epäillyllä on siten jo esitutkintavaiheessa mahdollisuus tunnustaa rikos, josta hän on epäiltynä. On kuitenkin mahdollista, että syyttäjän syyteharkinnan jälkeen nostama syyte poikkeaa siitä, mitä vastaaja on esitutkinnassa tunnustanut. Tämä lienee kuitenkin harvinaisempaa lievempien rikosten osalta, joissa ei ole prosessiekonomian vuoksi tarpeen kyseenalaistaa tunnustuksen oikeellisuutta.²¹⁵ Vakavammissa rikoksissa ei kuitenkaan tule luottaa pelkästään vastaajan tunnustukseen, vaan sen tueksi on saatava riittävä näyttö.²¹⁶ Mikäli syyttäjä katsoo syyteharkinnassa, ettei vastaajan esitutkinnassa antama tunnustus kata syytteen teonkuvauksen mukaista tekoa, asia saapuu

²¹² Vastaajan tunnustus ei ole kuitenkaan rikosasiassa oikeudellisesti sitova prosessin indispositiivisen luonteen vuoksi. Lahti 2006, s. 100–101 ja Lappalainen – Rautio 2021, s. 603.

²¹³ Tuomala 2023, s. 123–124.

²¹⁴ Tällainen tunnustus otetaan huomioon oikeudenkäynnissä vapaan todistusharkinnan mukaisesti, eikä sen merkitys tule arvioitavaksi OK 17:5:n tarkoittamalla tavalla. Lahti 2006, s. 111–112.

²¹⁵ Tunnustukselle on oikeuskäytännössä vakiintuneesti annettu hyvin vahva todistusvoima. Lappalainen – Rautio 2021, s. 607.

²¹⁶ Lahti 2006, s. 101 ja Lappalainen – Rautio 2021, s. 607.

tuomioistuimeen riitaisena, tunnustamattomana asiana. Esitutkinta-aineisto ei ole julkista, joten tiedoksianto toimittavalla ei ole siihen pääsyä (JulKL 24.1 §:n 3 kohta). Näin ollen haastehakemuksen tiedoksiantajalla ei ole mahdollisuutta tietää, onko vastaaja tunnustanut teon esitukinnassa, jos asia on tullut vireille syyttäjän mukaan riitaisena.²¹⁷ Tämän vuoksi esitukinnassa annettua tunnustusta ei voisi sitoa uusien tiedoksiantotapojen käyttämiseen, vaan asiassa pitäisi tulla sovellettavaksi syyttäjän näkemys siitä, onko vastaaja tunnustanut syytteen teonkuvauksen mukaisen teon.

Kirjallisen menettelyn osalta lainvalmisteluaineistoaineistossa on katsottu, että teon tunnustamiseen riittäisi pelkkä syytteen teonkuvauksen myöntäminen. Erimielisyydellä teon oikeudellisesta arvioinnista ei siten ole asiassa merkitystä.²¹⁸ Fränden mukaan tunnustuksen on katettava koko syyttäjän esittämä historiallinen tapahtumainkulku, johon kuuluu syytteen teonkuvauksen lisäksi myös teon tahallisuuden tai tekijän huolimattomuuden tunnustaminen. Vastajan tunnustuksena ei siten ole pidettävä tapahtumainkulun osittaista tunnustamista ja esimerkiksi lievemmän tekemuodot tunnusmerkistön myöntämistä, eikä myöskään tunnustamisen yhteydessä esitettyä väitettä jonkin anteeksiantoperusteen käsillä olosta.²¹⁹ Tunnustuksen kohteena on siten jokin asianosaiselle epäedullinen tosiseikka, jonka hän myöntää todeksi kokonaisuudessaan.²²⁰

Käytännön haastamisen osalta saattaisi koitua hankalaksi se, että haastemiehen tulisi selvittää, onko vastaaja ilmoittanut esitukinnassa menetelleensä syytteen teonkuvauksessa kuvatulla tavalla. Tämä on suhteellisen yksinkertaista silloin, kun haasteasiakirjojen mukana on kirjalliseen menettelyyn suostumisen lomake tai kun lyhyessä haastehakemuksessa on kirjattu vastajan tunnustus esitukinnassa riidattomasta seikasta. Ongelmia aiheuttaisivat kuitenkin pitkät ja monta syytekohtaa sisältävät haastehakemukset, joissa kaikkien syytteiden teonkuvausten tulisi olla tunnustettuja, jotta asia soveltuisi puhelintiedoksiantoon tai sähköiseen tiedoksiantoon. Tunnustuksen selvittäminen kaikkien syytekohtien osalta ei saavuttaisi sellaista prosessuaalista tehokkuutta, jota uudistuksella tavoitellaan. Lisäksi se lisäisi vaaraa virheiden tapahtumisesta, kun monikohtaisessa syytteessä saattaisi jäädä inhimillisen erheen vuoksi tarkastamatta vastajan tunnustus kaikkien syytekohtien osalta.

---

²¹⁷ Vaikka haastemiehillä olisikin pääsy esitutkinta-aineistoon, tämä menettelytapa tuskin tulisi siltikään harkittavaksi, sillä olisi prosessiekonomian periaatteen vastaista alkaa selvittämään esitutkinta-aineistosta vastajan tunnustusta.

²¹⁸ HE 241/2004, s. 42–43.

²¹⁹ Frände 2007, s. 1143.

²²⁰ Tuomala 2023, s. 121–122.

Uusien tiedoksiantotapojen sitominen pelkästään vastaajan esitutkinnassa antamaan tunnustukseen olisi oikeusturvan kannalta arveluttavaa. Asiassa törmättäisiin jälleen jo aiemmissa luvuissa käsiteltyihin ongelmiin rajanvedosta eri rangaistusseuraamusten välillä sekä varsinkin törkeisiin rikoksiin liittyvästä vastaajan oikeusturvaintressin korostuneesta painoarvosta. Vastaajan oikeusturvan vuoksi olisi arveluttavaa, jos tiedoksiantotapa voitaisiin valita ainoastaan sen perusteella, että hän on esitutkinnassa myöntänyt syytteen teonkuvauksen mukaisen menettelyn, sillä edes tuomioistuimen pääkäsittelyssä vastaajan rikosasiassa antama tunnustus ei ole oikeudellisesti sitova.²²¹ Lisäksi ongelmaksi saattaisivat koitua väärät tunnustukset, jotka ovat uhka sekä vastaajan oikeusturvalle että rikosvastuun tehokkaalle toteutumiselle, sillä rangaistuksen objekti ei tällaisissa tapauksissa ole oikea. Tuomala on väitöskirjassaan jaotellut väärien tunnustusten taustasyitä, jotka liittyvät itse tekoon ja teonhetkisiin olosuhteisiin, mutta myös tunnustajan persoonaan, henkilökohtaisiin olosuhteisiin ja prosessin aikana koettuun painostukseen.²²² Syynä väärän tunnustuksen antamiseen saattaa siten olla esimerkiksi oikean tekijän suojeleminen, painostava poliisikuulustelu, pelko ankarammasta rangaistuksesta tai usko siitä, että on todellisuudessa syyllistynyt kyseessä olevaan rikokseen.²²³ Väärien tunnustusten olemassa olon mahdollisuuden ja niistä aiheutuvien merkittävien oikeusturvaongelmien vuoksi tiedoksiantotavan valintaa ei olisi mahdollista sitoa ainakaan ainoastaan vastaajan tunnustukseen. Tunnustus saattaisi kuitenkin olla varteenotettava keino uusien tiedoksiantotapojen käyttämiseksi, mikäli se yhdistettäisiin jonkin sellaisen keinon kanssa, joka rajaisi moitittavimmat teot sen käyttöalan ulkopuolelle.

4.1.7 Tiedoksiantotavasta ilmoittaminen esitutkinnassa

Ruotsissa rikosasia voidaan antaa tiedoksi syytetyille joko tavallisena tiedoksiantona (*vanlig delgivning*) tai haastemiestiedoksiantona (*stämningmannadelgivning*).²²⁴ Sen sijaan muita tiedoksiantolain (*delgivningslag* 2010:1932, DL) 2 §:ssä mainittuja tiedoksiantotapoja kuten suullista tiedoksiantoa (*muntlig delgivning*) ja yksinkertaistettua tiedoksiantoa (*förenklad delgivning*) ei ole mahdollista käyttää haasteen tiedoksiannossa (DL 20 ja 24 §). Toisin kuin kotimaisessa lainsäädännössä, Ruotsissa tiedoksiantotapa on kytketty tiedoksiannon aiheuttamiin oikeusvaikutuksiin, eikä niinkään jaotteluun riita- ja rikosasioiden välillä. Suullisen ja

²²¹ Lahti 2006, s. 101 ja Lappalainen – Rautio 2021, s. 607.

²²² Tuomala 2023, s. 145–144.

²²³ Ibid, s. 147–154.

²²⁴ SOU 2013:17, s. 376.

yksinkertaistetun tiedoksiantotavan käyttämisen estää rikosasian haasteen tiedoksiannossa kielto siitä, että kyseisiä tapoja ei voi käyttää menettelyn aloittavan asiakirjan tiedoksiantamiseen. (DL 20 ja 24 §).

Vuoden 2011 tiedoksiantolain uudistuksessa säädettiin poikkeus DL 24 §:n pääsääntöön, joka mahdollisti ensimmäistä kertaa yksinkertaistetun tiedoksiantomenettelyn käyttämisen rikosasioissa.²²⁵ Nykyisin haasteen antaminen yksinkertaista tiedoksiantomenettelyä käyttäen on mahdollista silloin, kun asiakirjat lähetetään syytetylle kuuden viikon sisällä siitä, kun hän on joko henkilökohtaisesti tai kuva- ja videoyhteyden kautta vastaanottanut laissa tarkoitettulta viranomaiselta tiedon siitä, että kyseistä tiedoksiantotapaa voidaan käyttää (Rättegångsbalken (1942:740, RB) 33 kap 6 §).

Tällainen erityisestä tiedoksiantotavasta ilmoittaminen voisi tulla sovellettavaksi myös Suomessa puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon osalta. Kun tavallisesta poikkeavasta tiedoksiantotavasta ilmoitettaisiin jo esitutkintavaiheessa, vastaaja olisi siitä tietoinen ja osaisi varautua kyseisen tiedoksiantotavan käyttämiseen. Tämä saattaisi ilmetä esimerkiksi vastaajan korostuneena valmiutena olemaan tavoitettavissa, mikäli hän haluaisi edistää asiansa selvittämistä. Toisaalta tämä saattaisi myös johtaa joidenkin vastaajien osalta tiedoksiannon aktiivisempaan välttelyyn.²²⁶

Tämä tiedoksiantotapa edellyttäisi entistä tiiviimpää yhteistyötä käräjäoikeuksien ja poliisin välillä, mikä olisi myös rikosprosessin kokonaissujuvuuden kannalta myönteinen asia. Toisaalta rikosprosessin yhden osan sujuvoittaminen ei saa tapahtua muiden prosessitoimijoiden kustannuksella lisäten työkuormaa prosessin toisessa vaiheessa. Vaikka tiedoksiantotavasta ilmoittaminen esitutkinnassa olisikin nopea toimenpide, eikä ainakaan näennäisesti vaatisi poliisilta suurta panostusta tai resursseja, on huomioitava, että tällaiset pienetkin muutokset prosessissa saattavat kätkeä taakseen paljon hallinnollista työtä, josta aiheutuu tosiasiaa suuria menoeriä.

Tämäkään keino ei sopisi yksinään uusien tiedoksiantotapojen käyttämisen edellytykseksi, sillä se ei myöskään rajaisi rikosasioita niiden moitittavuuden tai rangaistusseuraamuksen

---

²²⁵ SOU 2013:17, s. 375–377.

²²⁶ Toisaalta nyt hankalasti tavoitettavat tai tiedoksiantoa välttelevät vastaajat olisivat todennäköisesti vaikeasti tavoitettavia myös jatkossa. Heidän tavoittamisensa puhelimitse tai sähköisiä välineitä käyttäen ei välttämättä olisi sen helpompaa jatkossa kuin nytkään. Haastattelut, H1, H2

perusteella. Johonkin muuhun keinoon yhdistettynä olisi mahdollista, että osa muiden edellytystensä puolesta puhelintiedoksiantoon tai sähköiseen tiedoksiantoon soveltuvista rikosasioista jäisi tosiasiasa näiden menettelyiden ulkopuolelle. Vastajan vastahakoisuudesta tai poliisin inhimillisestä virheestä tai unohduksesta johtuen tiedoksiantotavoista ilmoittaminen saattaisi jäädä toteuttamatta, jolloin asiaa ei voisi antaa tiedoksi kyseisillä tavoilla. Sen vuoksi olisikin perustellumpaa sitoa puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon käyttäminen sellaiseen rakenteeseen, joka olisi mahdollisimman riippumaton muiden prosessitoimijoiden toiminnasta.

4.2 Menettelylliset keinot

4.2.1 Puhelu

Esitettyjen tiedoksiantotapojen käyttöönotto vaatisi niiden soveltamisen oikeudellisen viitekehysten lisäksi myös sääntelyä menettelyllisistä keinoista, joiden avulla tiedoksianto voitaisiin toteuttaa. Puhelintiedoksianto rikosasioissa olisi mahdollista toteuttaa joko tavallisena puheluna tai videoyhteydellä. Tällainen menettelytapa on tällä hetkellä mahdollista vain summaarisia velkomusasioita koskevissa haasteissa (OK 11:3b). Myös rikosasioissa on mahdollista käyttää puhelintiedoksiantoa silloin, kun on kyse asianosaisen, todistajan tai asiantuntijan kutsumisesta tuomioistuimeen (OK 17:41.2, OK 26:28). Puhelintiedoksiannosta saadut kokemukset ovat olleet positiivisia, eikä tiedoksiantotavan käyttämisessä ole ilmennyt oikeusturvaongelmia. Hallituksen esityksessä on katsottu, ettei puhelintiedoksianto eroa varmuutensa kannalta haastemiestiedoksiannosta.²²⁷ Kyseisessä hallituksen esityksessä lienee kyse sellaisesta varmuudesta, jonka käsitän luvussa 3.1 esitetyllä tavalla varmuuden henkilölliseksi ulottuvuudeksi. Varmuusperiaatteen ulottuvuuksiin peilaten puhelintiedoksianto on varmuuden ajallisen ulottuvuuden kannalta jopa haastemiestiedoksiantoa mielekkäämpi tiedoksiantotapa varsinkin silloin, jos vastaajalle annetaan asiassa tarpeeksi pitkä vastausaika, jotta hänellä on riittävästi aikaa perehtyä häntä koskeviin asiakirjoihin.²²⁸ Sen sijaan varmuuden asiallinen ulottuvuus on puhelintiedoksiannossa haastemiestiedoksiantoa heikompi.

Asiallisen ulottuvuuden kannalta ongelmallisinta lienee se, että haasteasiakirjat saattavat olla maallikoille hyvin monimutkaisia ja vaikeaselkoisia. Tämä johtunee osaksi siitä, että syytteen teonkuvaus kuuluu syytesidonnaisuuden piiriin, jolloin syyttäjän on kirjoitettava

---

²²⁷ HE 123/2009, s. 8–9.

²²⁸ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 85.

teonkuvauksensa siten, että se kattaa vastaajan menettelyn (ROL 11:3). Tämä luo oivat lähtökohdat oikeudelliselle ”kapulakielelle”, joka on kaukana asian kansankielisestä kuvailusta. Kun vastaajaan ollaan yhteydessä vain puhelimitse ilman, että vastaaja pystyy itse samalla tutustumaan tiedoksi annettaviin asiakirjoihin, vastaajan saattaa olla erittäin hankalaa ymmärtää tiedoksiannon sisältöä ja merkitystä. Vaikka haasteasiakirjat toimitettaisiin vastaajalle välittömästi tiedoksiannon toimittamisen jälkeen, suora vuorovaikutusyhteys on tässä vaiheessa katkennut, ja vastaajalla saattaa olla suuri kynnys ottaa uudelleen yhteyttä haasteen tiedoksiantajaan.²²⁹

Yhtenä tärkeänä erityisryhmänä on otettava huomioon suomea tai ruotsia taitamattomat henkilöt, jotka ovat oikeutettuja tulkkaukseen.²³⁰ Vaikka tuomioistuimilla on käytössään puhelintulkkauksen mahdollistava tulkkau palvelu²³¹, sekä oikeudellisesti että kielellisesti monimutkaisten haasteasiakirjojen tiedoksi antaminen puhelintulkkauksen avulla ei ole välttämättä tiedoksiantajan tai vastaanottajan kannalta mielekäs toimintatapa. Puhelussa vastaajan ei ole mahdollista seurata asiakirjoja samaan aikaan, vaan hän joutuu luottamaan ainoastaan tulkin käännökseen. Tiedoksiannon seuraaminen on erityisen hankalaa silloin, kun vastaaja on ulkomaalainen, eikä suomalainen rikosprosessi ole hänelle entuudestaan tuttu. Tällöin on olemassa korostunut riski siihen, että vastaaja ei tosiasiallisesti saisi asiaa tiedoksi, eikä ymmärtäisi täysin tiedoksiannon merkitystä. Tällaisten tilanteiden välttämiseksi tulisi olla käytettävissä myös jokin toinen tiedoksiantotapa, joka ottaisi paremmin huomioon sellaiset vastaanottajat, jotka ovat vieraskielisiä tai eivät tunne suomalaista rikosprosessia.

Vaikka puhelintiedoksiannosta on saatu käytännössä erittäin hyviä kokemuksia ja se on toiminnut sekä tiedoksiantoa ja sitä kautta kokonaisprosessia sujuvoittavana tekijänä, puhelintiedoksiannon laajentamisesta saattaisi koitua tuomioistuimelle ja prosessille myös haitallisia vaikutuksia. Oikeuskäytännössä tiedoksiannon epäonnistumisen on systemaattisesti katsottu koituvan tuomioistuimen vahingoksi.²³² Jo pelkkä tiedoksiannon vastaanottajan väite siitä, että tiedoksiantoa ei ole tapahtunut, synnyttää tuomioistuimelle velvollisuuden osoittaa tiedoksiannon tapahtuneen.²³³ Tiedoksiannon tapahtuminen on mahdollista tarkistaa tiedoksiannon toimittamisen jälkeen laaditusta tiedoksiantotodistuksesta, joskin se todistaa vain, että vastaajaan on

---

²²⁹ Vastaajan oikeusturvan vuoksi puhelintiedoksiannossa tulisi jatkossakin toimittaa haasteasiakirjat tiedoksiannon vastaanottajalle puhelun jälkeen ilman aiheetonta viivytyttä. HE 123/2009, s. 10.

²³⁰ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 85.

²³¹ Haastattelut, H1.

²³² KKO 1984-II-205, KKO 1993:19, KKO 2012:76, KKO 2022:40 ja KKO 2022:51.

²³³ KKO 2022:51.

oltu yhteydessä. Tämän lisäksi on mahdollista pyytää esimerkiksi lokitiedot operaattorilta, joista on mahdollista selvittää esimerkiksi puhelun aika ja kesto.²³⁴ Kumpikaan näistä ei kuitenkaan todista haasteen tiedoksiannon tosiasiallista tapahtumista.²³⁵ Koska oikeuskäytännössä vakiintuneen linjan mukaisesti tiedoksiannon toimittamiseen liittyvät epäselvyydet on katsottu koituvan tuomioistuimen vahingoksi, poikkeaminen tästä linjasta tulisi tulkita vastaajan oikeusturvaa heikentäväksi. Tämän vuoksi olisi todennäköistä, että haasteen tiedoksiannon toimittamiseen liittyvät prosessivaiheet menestyisivät, mikäli tiedoksiannon toteutumista ei pystyttäisi jälkikäteen todentamaan riittävällä varmuudella.

4.2.2 Videoyhteys

Oikeusministeriön työryhmä on rikosprosessin sujuvoittamista koskevassa muistiossaan maininnut älypuhelinien tarjoamat mahdollisuudet tiedoksiannon kehittämisessä. Työryhmän mukaan nykyaikaiset laitteet tarjoaisivat mahdollisuuden myös videopuhelun käyttämiseen puhelintiedoksiannossa vastaajan oikeusturvan takaajana.²³⁶ Videopuhelu mahdollistaisi puhelintiedoksiannon kaltaisen suoran vuorovaikutusyhteyden, mutta lisäksi sen avulla olisi mahdollisuus tiedoksiannon vastaanottajan varmempaan tunnistamiseen. Lisäksi tiedoksiantajan olisi myös mahdollista arvioida paremmin tiedoksiannon vastaanottajan kykyä ymmärtää tiedoksiannon sisältö ja merkitys, sekä tehdä tarvittaessa päätös jonkin muun tiedoksiantotavan käyttämisestä.

Työryhmä nosti esiin myös videoyhteydellä toteutettavaan tiedoksiantoon liittyviä ongelmia.²³⁷ Videopuhelun osalta suurimmaksi riskiksi näen siihen liittyvät sovellustekniset kysymykset ja niiden vaikutuksen tiedoksiannon vastaanottajan tietoturvaan. Tiedoksianto vaatisi ensinnäkin asianosaisilla yleisesti käytössä olevan sovelluksen, joka mahdollistaisi videopuhelun tiedoksiantajan ja tiedoksiannon vastaanottajan välillä. Mikäli tämä sovellus ei olisi jo yleisesti käytössä, se edellyttäisi tiedoksiantoa toimittavalta ensin kontaktin ottamista vastaajaan muulla tavalla kuin videoyhteyden välityksellä, ja vastaaja tulisi saada lataamaan kyseinen sovellus tiedoksiannon vastaanottamista varten. Lisäksi sovelluksen tulisi olla sillä tavalla tietoturvallinen, että sen välityksellä olisi mahdollista luovuttaa asianosaisjulkista tietoa. Mikäli tällainen sovellus saataisiin käyttöön tuomioistuimissa siten, että myös tiedoksiannon vastaanottaja suostuisi

---

²³⁴ Haastattelut, H1

²³⁵ Tällaisen todisteen todistusarvo lienee kuitenkin korkea.

²³⁶ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 84–85.

²³⁷ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 85.

lataamaan sen, oman ongelmansa aiheuttaisivat vielä yhteensopivuusongelmat eri laitteistojen kanssa. Kaikilla ei ole välttämättä käytössään sellaista teknologiaa, joka mahdollistaisi kyseisen sovelluksen käyttämisen.

Sovelluksen toimivuuteen ja yhteensopivuuteen liittyvät ongelmat olisivat vaaraksi vastaajan oikeusturvalle, mikäli hän ei tietoteknisten ongelmien, kuten verkkoyhteyden heikon laadun vuoksi, saisi asiaa tiedoksi EIS 6(3) a-alakohdan edellyttämällä tarkkuudella. Vastaajan käytettävissä olevat laitteet ja maantieteellinen sijainti vaikuttavat suuresti siihen, millainen internetyhteys hänellä on käytettävissään. Mikäli verkkoyhteys olisikin hyvä, vastaajan laitteiden kunto voi johtaa epäselvyyksiin ja väärinymmärryksiin tiedoksiantotilanteessa esimerkiksi silloin, jos hänen puhelimensa kaiutin ei toimi kunnolla. Yhteys- ja laiteongelmat voivat aiheuttaa molemmille osapuolille myös ylimääräistä ja kaksinkertaista työtä, mikäli vastaajaan ollaan ensin yhteydessä muulla tavalla, pyydetään lataamaan sovellus ja lopuksi tiedoksiantoa ei voida kuitenkaan toimittaa.

Reaaliaikaisen videoyhteyden muodostaminen edellyttäisi, että sekä tiedoksiannon vastaanottajilla että tiedoksiantajilla olisi käytössään videoyhteyden mahdollistavaa tekniikkaa, joka ei ole kaikille itsestäänselvyys. Vaikka älypuhelin ja muiden älylaitteiden käyttö on useimmille arkipäivää, kaikilla väestöryhmillä ei välttämättä ole samanlaisia mahdollisuuksia videopuhelun mahdollistavien laitteiden käyttämiseen. Tämä voi johtua esimerkiksi vastaajan taloudellisesta tilanteesta, elämänhallintaan liittyvistä ongelmista tai hänen terveydentilastaan. Videopuhelu tiedoksiantokeinona ei välttämättä olisi kaikkein käytännöllisin eikä sillä saavutettaisi tehokkaasti suurta määrää vastaajia, joka on uudistuksen tavoite. Videopuheluna toimitetusta tiedoksiannosta ei myöskään jäisi varmempaa tai jälkikäteen todistettavampaa jälkeä kuin puhelintiedoksiannonkaan toimittamisesta.

4.2.3 Sähköinen käyttöliittymä

Sähköistä tiedoksiantoa järjestettäessä vartenotettavia menettelyllisiä vaihtoehtoja ovat sähköposti ja sähköinen käyttöliittymä. Haastemiesten sähköiselle tiedoksiannolle asettamien toiminnallisten vaatimusten ja toiveiden vuoksi on tarkoituksenmukaisempaa keskittyä sähköpostin sijaan sähköiseen käyttöliittymään tiedoksiannon toteuttamiskeinona.²³⁸

---

²³⁸ Myös summaaristen riita-asioiden keskittämistä koskevassa oikeusministeriön mietinnössä sähköisen asioinnin kanavaksi kaavailtiin sähköistä asiointitiliä pelkän sähköpostin sijaan. OM 12/2017, s. 51–53.

Haastatteluissa ilmeni halukkuus ensisijaisesti sellaisen sähköisen käyttöliittymän käyttöön- otolle, joka mahdollistaisi tiedoksiannon sujuvan toimittamisen ja sen tilan seuraamisen. Haas- temiehet pitivät tärkeänä, että heillä on käyttöliittymän kautta mahdollisuus seurata tiedoksian- non onnistumista, jotta he voivat ajoissa siirtyä tavoittelemaan vastaajaa toisen tiedoksiantota- van avulla, mikäli hän ei itse kirjaudu järjestelmään ja kuittaa tiedoksiantoa. Haastatteluissa nousi esiin myös toive siitä, että tällainen käyttöliittymä keskustelisi tehokkaasti tuomioistui- missa jo käytössä olevien järjestelmien²³⁹ kanssa.²⁴⁰ Tämä mahdollistaisi paremmin myös pa- perittoman työskentelyn, kun tiedoksiantoasiakirjoja ei tarvitsisi tulostaa. Paperittoman työ- kentelyn mahdollistamisella on edelleen vaikutuksia työajan tehokkaampaan kohdistumi- seen.²⁴¹ Paperitonta työskentelyä edistäisi myös mahdollisuus antaa suostumus kirjalliseen me- nettelyyn tai ROL 8:12:n mukaiseen poissaolokäsittelyyn sähköisessä muodossa. Katson, että tämä on sähköiseltä käyttöliittymältä vaadittava ehdoton edellytys, sillä osaksi sähköinen ja osaksi paperinen menettely vain monimutkaistaisi prosessia sekä tuomioistuimen että vastaajan osalta.

Sähköinen tiedoksianto mahdollistaisi tiedoksiannon henkilöllisen varmuuden laajan toteutu- misen, sillä sähköisen käyttöliittymän avulla tiedoksiannon vastaanottajan henkilöllisyys olisi mahdollista varmistaa todisteellisen tunnistautumisen avulla. Mikäli vastaaja esittäisi prosessi- väitteen siitä, että joku muu on kirjautunut palveluun hänen tunnuksillaan, kyseessä olisi rikos- asia. Tämä todennäköisesti nostaisi kynnystä prosessiväitteiden tekemiseen. Lisäksi sähköinen tiedoksianto mahdollistaisi parhaiten tiedoksiannon tapahtumisen jälkikäteisen selvittämisen. Sähköisestä käyttöliittymästä olisi mahdollista saada kuittaus ja todistus siitä, että tiedoksian- non vastaanottaja on avannut haasteasiakirjat sisältävän tiedoston, ja hänellä on ollut mahdol- lisuus tutustua niihin. Tietysti tässä vaiheessa vastaajan olisi mahdollista väittää tiedoksiannon epäonnistuneen tietoteknisistä syistä. Kuittausjärjestelmän ja sähköisen alustan tulisikin mo- lempien olla käyttöön otettaessa valmiita ja luotettavia järjestelmiä, jotta tällaisilta tilanteilta vältyttäisiin.

---

²³⁹ Tätä tutkimusta tehdessä käräjäoikeudet ovat ottaneet AIPA-järjestelmän käyttöön. Ks. Tuomioistuinviraston ohje TIV/360/2024. Haastatteluissa viitattiin eritoten tähän järjestelmään, vaikka se ei ollut haastattelujen toteut- tamisaikaan vielä laaja-alaisesti käytössä.

²⁴⁰ Haastattelut, H1, H2.

²⁴¹ Haastattelut, H1, H3. Haastemiesten mukaan työaika kuluu nykyään itse tiedoksi antamisen lisäksi myös asia- kirjojen tulostamiseen, nitomiseen ja järjestämiseen. Kun kyse on useista kymmenistä asioista per haastemies, paperityöhön saattaa kulua kuukausittain huomattava määrä haastemiehen aikaa. Haastattelut, H1.

Suurin ongelma sähköisessä tiedoksiannossa on tiedoksiantotapahtuman vuorovaikutuksellisuuden puute. Haasteasiakirjojen monimutkaisuuden vuoksi olisi erittäin tärkeää, että tiedoksiannossa olisi avoin keskusteluyhteys asian tiedoksiantajan kanssa, jolta vastaaja voisi kysyä selvennystä joko haasteasiakirjoihin tai yleisemmin prosessin etenemiseen liittyen. Tällaisessa tapauksessa olisi kyse nimenomaan ja ainoastaan asiakirjojen välittämisestä tiedoksiannon vastaanottajalle, ei niinkään niiden tiedoksi antamisesta. Todisteellinen sähköinen tiedoksianto täyttäisikin siten hieman yllättäen enemminkin todisteellisuuden vaatimuksen, eikä niinkään tiedoksiannon vaatimusta. Muiden kuin suomen- tai ruotsinkielisten osalta uhkana saattaisi olla, että vuorovaikutuksellisuuden puutteen vuoksi jäisi havaitsematta heidän tulkkaus- tai asiakirjojen käännytstarpeensa. Tämä olisi erittäin huolestuttavaa heidän oikeusturvansa kannalta.

Tehokkaan sähköisen käyttöliittymän osalta nousi esiin erityisesti oikeushallinnon sähköisten asiointipalvelujen (asiointi.oikeus.fi) kehittäminen sekä Suomi.fi -alustan hyödyntäminen. Osa haastemiehistä oli sitä mieltä, että tuomioistuinten tulisi saada oma sähköinen asiointikanava, jossa olisi mahdollista asioida laajemminkin sähköisesti tuomisituimen kanssa. Tähän tarkoitukseen sopivin olisi jo olemassa olevan oikeushallinnon sähköisten asiointipalvelujen portaali, jossa on esimerkiksi mahdollista laittaa vireille summaarinen velkomusasia.²⁴² Osa haastemiehistä piti tehokkaimpana Suomi.fi -alustan valjastamista tiedoksiannon tarpeisiin ja koki, että kaikkien viranomaisten yhteinen kanava saavuttaisi kansalaiset parhaiten, joskaan palvelu ei heidän mukaansa ole vielä yleisesti kovin laajassa käytössä. Sähköisen tiedoksiannon järjestämiseen voitaisiin hakea inspiraatiota muista oikeusjärjestelmistä. Esimerkiksi Tanskassa kansalaiset ovat velvoitettuja käyttämään e-boks -sähköpostijärjestelmää, joka mahdollistaa sekä asianosaisten että tuomioistuimen prosessitoimien suorittamisen sähköisesti.²⁴³ Tämä voisi kuitenkin ainakin rikosasioissa koitua ongelmalliseksi, sillä kaikilla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta käyttää sähköisiä järjestelmiä asiakirjojen vastaanottamiseksi. Tämän vuoksi järjestelmän käytön tulee näkemykseni mukaan olla täysin vapaaehtoista, ja sen käyttäminen on myös pystyttävä lopettamaan tehokkaasti.

Mallia sähköisen tiedoksiannon järjestämiseen voitaisiin hakea myös Virosta, joka on tuomioistuintyöskentelyssä ansioitunut digitalisaation edelläkävijä.²⁴⁴ Viron rikosprosessilain (kriminaalmenetluse seadustik 01.07.2004, KrMS) mukaan kirjallinen haaste on mahdollista antaa

---

²⁴² Haastattelut, H3.

²⁴³ Pohjoismaiden ministerineuvoston raportti, Digitalization at the courts, 2022 s. 11.

²⁴⁴ Pohjoismaiden ministerineuvoston raportti, Digitalization at the courts, 2022 s. 13.

tiedoksi sähköisesti käyttäen sitä sähköpostia, jonka vastaaja on ilmoittanut viranomaiselle tai julkaissut henkilökohtaisella nettisivustollaan. Sähköisessä haasteessa ilmoitetaan vastaajan velvollisuudesta kuitata tiedoksianto vastaanotetuksi, mutta mikäli tällaista kuittausta ei lähetetä, tiedoksiantajan on siirryttävä käyttämään toista tiedoksiantotapaa (KrMS 165 §, (1), (4)). Haaste voidaan antaa tiedoksi myös E-File -järjestelmän kautta, jolloin vastaajalle on sähköpostitse ilmoitettava haasteasiakirjojen saatavilla olosta kyseisessä järjestelmässä. Tiedoksianto voidaan tässä tapauksessa katsoa lain mukaan toimitetuksi silloin, kun vastaanottaja avaa asiakirjan tietojärjestelmässä. Tiedoksianto katsotaan onnistuneeksi myös silloin, kun vastaanottaja vahvistaa asiakirjojen vastaanottamisen tietojärjestelmässä avaamalla niitä, jos asiakirjat avaa sellainen toinen henkilö, jolle vastaanottaja on mahdollistanut pääsyn tietojärjestelmässä oleviin asiakirjoihin.

Jätän syvällisemmän sähköiseen tiedoksiantoon soveltuvan alustan pohdinnan ja oikeusmuotoilliset kysymykset tämän tutkimukseni ulkopuolelle, sillä en koe niiden tuovan juurikaan lisäarvoa oman tutkimuskysymykseni käsittelyyn. Huomautan kuitenkin, että käyttöliittymässä tulisi olla mahdollista antaa edellä kappaleessa 4.1.4 tarkoitettu nimenomainen suostumus kulloinkin kyseessä olevan haasteen tiedoksiantoon, että myös laajemmin muut asiat huomioon ottaen suostumus sähköisen osoitteen käyttämiseksi yleisenä prosessiosoitteena. Käyttöliittymän tulisi lisäksi olla käyttäjäystävällinen, saavutettava sekä sellainen, ettei se edellytä käyttäjältä tietoteknistä erityisosaamista.

4.2.4 Puhelun ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmä

Tutkimusta varten toteutetuissa haastatteluissa tuli esiin ajatus sähköisesti toteutettavasta tiedoksiannosta, johon liittyisi vastaajan kontaktoiminen puhelimitse ja ilmoittaminen haasteen saatavilla olemisesta sähköisessä käyttöliittymässä. Haastemiehen tai muun tiedoksiantoa toimittavan olisi puhelimitse mahdollista varmistaa vastaajan henkilöllisyys kysymyksiin riittävällä tarkkuudella, jonka jälkeen vastaajan tulisi itse kirjautua vahvaa tunnistautumista edellyttävään sähköiseen käyttöliittymään tai muuhun asiointijärjestelmään. Asiakirjoihin tutustumisen jälkeen tiedoksiannon vastaanottajan olisi mahdollista olla yhteydessä tiedoksiantajaan ja kysyä lisätietoja asiaan liittyen.²⁴⁵ Haastemiehet puhuivat haastatteluissa puhelinsoiton ja

---

²⁴⁵ Haastattelut, H1, H2, H5. Katson, että tiedoksiantajan tulisi vastaajaa lähestyessään asettaa kynns yhteydenottoon erittäin matalalle, jotta vastaaja kehtaisi soittaa takaisin, mikäli hänellä olisi asiassa jotain kysyttävää. Näin turvataisiin vastaajan tiedoksisaantioikeuden toteutuminen, mutta myös välttyttäisiin prosessiväitteiltä siitä, että vastaaja ei olisi ymmärtänyt tiedoksiannon sisältöä tai merkitystä.

sähköisen asiakirjan toimittamisesta ajallisesti peräkkäin. En kuitenkaan näkisi estettä sille, että nämä toimenpiteet tapahtuisivat samanaikaisesti ja tiedoksiantaja voisi jo puhelun aikana sekä toimittaa asiakirjat vastaajan saataville että pyytää vastaajaa tutustumaan niihin. Tällä tavoin vuorovaikutuksellisuus ei kärsisi yhtä paljon, kun keskusteluyhteys tiedoksiantajan ja tiedoksiannon vastaanottajan välillä pysyisi keskeytyksettä auki. Tämä voisi myös osaltaan madaltaa vastaajan kynnystä pyytää tiedoksiantajaa selventämään haastehakemuksen sisältöä.

Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmä olisi etenkin tiedoksiannon varmuuden kannalta perustelluin. Kun vastaajan henkilöllisyys varmistettaisiin prosessissa ensin tiedoksi antajan toimesta ja sen jälkeen edellytettäisiin asiointilain 18.2 §:n mukaista todisteellista ja tietoturvallista tunnistautumista, prosessiväitteet tiedoksiannon toimittamisesta väärälle henkilölle jäisivät harvinaisiksi ja niiden paikkansapitävyys olisi helposti todennettavissa.²⁴⁶ Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmä olisi myös tiedoksiannon asiallisen varmuuden kannalta toimiva menettelytapa, sillä vastaajan olisi mahdollista päästä itse rauhassa tutustumaan haasteasiakirjoihin, ja hän voisi tarvittaessa olla yhteydessä tiedoksiantajaan, mikäli hän kokisi tarvitsevansa apua haasteen ymmärtämisessä. Haastemiehillä olisi tässä suhteessa myös itsellään harkintavaltaa arvioida, onko tiedoksiannettava asia sellainen, jonka tiedoksiannon vastaanottajan voitaisiin olettaa ymmärtävän.²⁴⁷ Tämän lisäksi myös tiedoksiannon ajallinen ulottuvuus toteutuisi tehokkaasti prosessiekonomian tehostumisen myötä.

Koska vastaajalla on tiedonsaantioikeus häneen kohdistuvien syytteiden sisällöstä ja perusteista (EIS 6(3) a-alakohta), viranomaisen on varmistettava tämän oikeuden riittävä toteutuminen. EIT:n oikeuskäytännön mukaan viranomaisen on aktiivisesti saatettava vastaajaa koskeva rikosasia hänen tietoonsa niin, että vastaaja tulee tosiasiallisesti tietoiseksi häntä kohtaan esitetyistä vaatimuksista ja syytteistä.²⁴⁸ Haasteasiakirjojen tiedoksianto ei toteudu pelkästään haasteasiakirjojen noutamisella sähköisestä järjestelmästä. Tiedoksiantajan olisi siksi lisäksi haasteasiakirjojen toimittamista edeltävässä tai sen aikaisessa puhelinkeskustelussa selvitettävä asiaa vastaajalle sillä tarkkuudella, että vastaaja ymmärtää, mistä teosta on kyse. Vastaajalle voidaan esimerkiksi kertoa hänen asemastaan vastaajana sekä asiassa kyseenä oleva rikos tai

---

²⁴⁶ Käytännössä tällaisen väitteen esittäminen sähköisen tiedoksiannon yhteydessä tarkoittaisi, että kyseessä olisi kolmannen henkilön toimesta tapahtunut identiteettivarkaus (RL 38:9a §).

²⁴⁷ Arvioinnissa on erityisesti hyötyä haastemiesten paikallistuntemuksesta.

²⁴⁸ *Mattoccia v. Italia* (v. 2000), kohta 65 ja *Hirvelä – Heikkilä* 2021, s. 264–265.

rikosnimike²⁴⁹. Tämä velvollisuus olisi erityisen tärkeä silloin, kun asiakirjoihin perehtyminen tapahtuisi vasta puhelun päätyttyä, sillä suoran vuorovaikutusyhteyden katkettua kynnyks uudelelleen soittamiseen ja avun pyytämiseen on suurempi.

---

²⁴⁹ Tällaiset oikeudenkäyntiä koskevat perustiedot ovat YTJulkL 4 §:n mukaan julkisia, eikä haasteasiakirjojen asianosaisjulkisuus estäisi näiden tietojen luovuttamista. Lainkohdan mukaan tieto asian yksilöidystä laadusta on julkinen. Hallituksen esityksen mukaan yksilöidyllä laadulla voidaan tarkoittaa esimerkiksi käsiteltävänä olevaa rikosta tai rikosnimikettä. HE 13/2006 vp, s. 30–32.

5 KEINOTESTAUS

5.1 Alustava keinovalinta

5.1.1 Menettelyllinen keino

Edellisessä luvussa tekemäni keinovalinnaksi perusteella pidän potentiaalisimpina menettelyllisinä keinoina a) puhelintiedoksiantoa b) sähköistä tiedoksiantoa ja c) näiden kahden yhdistelmää. Videoyhteyden kautta toteutettu tiedoksianto ei kuitenkaan varmuutensa tai käytettävyytensä osalta eroaisi olennaisesti puhelintiedoksiannosta. Vaikka osa haastettavista onkin haastemiehille jo ennestään tuttuja, varsinkin suuremmilla paikkakunnilla on täysin mahdollista, että haastemiehet pystyisivät aina yhdistämään haastettavan nimen ja kasvot toisiinsa. Tämän vuoksi varsinkaan tiedoksiannon varmuuden henkilöllinen ulottuvuus ei vahvistuisi huomattavasti puhelintiedoksiantoon verrattuna. Kun otetaan huomioon lisäksi videoyhteyden muodostamiseen liittyvät sovellustekniset ongelmat ja tietoturvaohjelmat, havaitaan kyseisen tiedoksiantotavan hyötyjen jäävän siitä aiheutuvien haittojen varjoon.

Puhelintiedoksianto valikoitui alustavaksi keinovalinnaksi erityisesti sen keveyden, kustannustehokkuuden ja yksinkertaisuuden vuoksi. Puhelintiedoksianto on sekä tiedoksiantajille että tiedoksiantojen vastaanottajille tuttu tiedoksiantotapa, joka on ollut jo pitkään käytössä tuomioistuimissa. Lisäksi se ei ole aiheuttanut oikeusturvaongelmia siviiliasioiden tiedoksiannossa, ja menettely on ylipäättään koettu toimivaksi.²⁵⁰ Sähköisen tiedoksiannon puolesta puhuvat tiedoksiannon henkilöllisen varmuuden vahvistuminen sekä sen tapahtumisen jälkikäteisen kontrollin paraneminen. Toisaalta puhtaasti sähköisessä tiedoksiannossa vuorovaikutuksellisuus tiedoksiantajan ja tiedoksiannon vastaanottajan välillä olisi olematonta.

Edellä esitetyn vuoksi tiedoksiantomenetelmien uudistamisessa ei ole tarkoituksenmukaista jummittua tiukasti vain joko / tai -ajatteluun puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon laajentamisen osalta. Sen sijaan näiden tiedoksiantotapojen yhdistämisellä olisi mahdollista toteuttaa parhaiten sekä prosessin tarkoituksenmukaisuutta että yksilön oikeussuojaperiaatetta. Molempiin tiedoksiantotapoihin liittyy omat vahvuutensa ja heikkoutensa, ja ne yhdistämällä olisi mahdollista sekä toimittaa tiedoksianto tehokkaammin ja varmemmin että torjua kumpaankin tiedoksiantotapaan yksinään liittyviä riskejä. Toisaalta kahden päällekkäisen tiedoksiantomenetelmän käyttäminen saattaisi monimutkaistaa prosessia tarpeettomasti.

---

²⁵⁰ ²⁵⁰ HE 190/2017 vp, s. 22.

5.1.2 Oikeudellinen viitekehys

Uuteen tiedoksiantotapaan sovellettavan oikeudellisen viitekehyyksen osalta on todettava, että suurimpana haasteena on sellaisen keinon löytäminen, joka asettuisi ongelmattomasti nykyiseen prosessilainsäädännölliseen kokonaisuuteen, ei aiheuttaisi suuria alueellisia eroavaisuuksia ja olisi käytännön haastamisen kannalta tehokas vaihtoehto. Lähes kaikissa esitellyissä keinoissa ongelmana on joko se, että tiedoksiantotapa soveltuisi liian moitittaviin tekoihin tai että tiedoksiantotapa ei sovellu tarpeeksi suureen asiamäärään. Näiden molempien edellytysten täytyessä ongelmana on vuorostaan joko suuret alueelliset erot ja yksilöiden kohtelevainen eritavalla asuinpaikasta riippuen tai uudistuksen potentiaalinen hyödyntämättä jääminen, mikäli uusi tapa ei olisi käytännön työskentelyn kannalta mielekäs. Tämän vuoksi katson, että uusi tiedoksiantotapa olisi suorittamani keinokartoituksen perusteella tarkoituksenmukaisinta sitoa sellaisiin asioihin, joita asiaa käsittelevä oikeuden puheenjohtaja ehdottaisi käsiteltäväksi ROL 5a:1.1:n mukaisessa kirjallisessa menettelyssä. Lisäksi sähköisen tiedoksiannon toimittamiseen olisi oltava tiedoksiannon vastaanottajan nimenomainen suostumus.

Kirjalliseen menettelyyn sitomisen etuna on menettelyyn sopiville rikosasioille luodut selkeät reunaehdot, jotka takaavat vastaajan oikeusturvan tason riittävän täyttymisen. Kirjalliseen menettelyyn soveltuvat vain sellaiset rikosasiat, joista voidaan syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tuomita vain sakkoa tai maksimissaan kaksi vuotta vankeutta (ROL 5a:1.1:n 1 kohta). Tämä tarkoittaa sitä, että sellaiset rikosasiat, joissa vastaajan oikeusturvan vaatimus on erityisen korostunut, eivät kuuluisi sähköisen tiedoksiannon käyttöalaa. Moitittavimmissa rikosasioissa on erityisen tärkeää, että vastaaja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen eikä vain vastaanota haastehakemusta, vaan saa sen tosiasiallisesti tiedoksi vaatimuksineen ja perusteineen. Kirjallisessa menettelyssä ei ole myöskään mahdollista tuomita ankarampaa rangaistusta kuin yhdeksän kuukautta vankeutta (ROL 5a:1.2). Tehdessään valintaa kirjallisen menettelyn ja suullisen käsittelyn välillä asiaa käsittelevä oikeuden puheenjohtaja on siten jo arvioinut ennalta, että asiassa tulitaisiin tuomitsemaan enintään yhdeksän kuukautta vankeutta.²⁵¹ Siten menettelyssä käsiteltävät ja sähköisen tiedoksiannon soveltamisalaan kuuluvat rikosasiat eivät olisi kuviossa 2 tarkoitettulla tavalla erityisen moitittavia, vaikka ne olisivatkin lajissaan törkeitä.

Rikoslain mukaisen rangaistusmaksimin ja menettelyssä tuomittavan rangaistuksen enimmäismäärän lisäksi vastaajan täysi-ikäisyys on merkittävää hänen oikeusturvansa kannalta. Alle 18-

---

²⁵¹ de Godzinsky 2010, s. 41.

vuotiaan vastaajan kohdalla on oltava erityisen huolellinen siitä, että hän ymmärtää tiedoksianto-merkityksen. Hänellä ei välttämättä ole vielä nuoren ikänsä vuoksi samanlaista tietoa ja ymmärrystä rikosasian käsittelystä, jollaista täysi-ikäiseltä voitaisiin vaatia. Lisäksi nuorten vastaajien kohdalla tulee tarkoituksenmukaisuusnäkökohtien lisäksi huomioida myös esimerkiksi prosessin kasvatuksellinen näkökulma ja rikosoikeuden erityispreventiivinen vaikutus.²⁵² Mikäli nuoren vastaajan ei tarvitsisi kohdata ketään henkilökohtaisesti, vaan tiedoksianto olisi mahdollista vastaanottaa vain sähköisiä välineitä käyttämällä, hänen saattaisi olla vaikeaa mieltää tilanteen vakavuutta. Haastemiehen kanssa henkilökohtaisesti käyty keskustelu saattaisi vaikuttaa nuoreen ja hänen käyttäytymiseensä positiivisesti, ja tehdä rikosasiasta nuoren näkökulmasta konkreettisemmän.

Kirjallinen menettely edellyttää lisäksi sitä, että vastaaja on tunnustanut syytteen kuvauksen mukaisen teon (ROL 5a:1.1:n 2 kohta). Vastaajan ei ole ollut tiedoksiantovaiheessa mahdollista vielä itse nimenomaisesti tunnustaa syytteen teon kuvauksen mukaista menettelyä. Sen sijaan kyse on ennemminkin syyttäjän näkemyksestä siitä, onko vastaaja tunnustanut esitutkinnassa menelleensä syytteen teon kuvauksessa kuvatulla tavalla. Menettelyn tunnustaminen esitutkinnassa viittaa käsittelyssä olevan rikosasian selvyyteen ja riidattomuuteen sekä vastaajan haluun myötävaikuttaa asiansa selvittämiseen. Syyttäjä arvioi usein kirjallisen menettelyn edellytysten täyttymisen laatiessaan haastehakemusta esitutkinta-aineiston pohjalta, jonka jälkeen hän ehdottaa asian käsittelyä kirjallisessa menettelyssä. Asiaa käsittelevä tuomari tai notaari tekee kuitenkin lopullisen päätöksen kirjallisen menettelyn ehdottamisesta ja edellytysten täyttymisestä.²⁵³ Tässä vaiheessa vastaaja on voinut antaa esitutkinnassa alustavan suostumuksensa kirjalliseen menettelyyn, mutta suostumuksella tai sen puutteella ei kuitenkaan liene olevan valittavan menettelyn kannalta suurta merkitystä, sillä suostumus tulee kuitenkin antaa tuomioistuimelle (OK 5a:1.1:n 2 kohta).

Rikosasian haasteen sähköinen tiedoksianto edellyttäisi kirjallisen menettelyn tarjoamisen lisäksi vastaajan nimenomaista suostumusta tiedoksiantotavan käyttämiseen. Nimenomainen suostumus tulisi antaa luvussa 4.1.4 kuvatulla tavalla nimenomaiseen, yksittäiseen käsiteltävänä olevaan rikosasiaan. Suostumus sisältäisi nimenomaisen yksittäiseen asiaan annetun suostumuksen lisäksi myös prosessiosoitteen vaihtamisen sähköiseksi osoitteeksi. Suostumus

---

²⁵² HE 271/2004 vp, s. 43–44 ja Matikkala 2021, s. 8.

²⁵³ de Godzinsky 2010, s. 38 sekä 41.

tiedoksiantotavan käyttöön ilmentää vastaajan halukkuutta myötävaikuttaa oman asiansa selvittämiseen.

Käytännössä sähköisen tiedoksiannon soveltamisedellytysten olemassaolon arviointi olisi haastemiehille ja muille tiedoksiantoa toimittaville helppoa. He voisivat valita kyseisen tiedoksiantotavan aina silloin, kun haasteasiakirjojen mukana olisi suostumus kirjalliseen menettelyyn suostumisesta. Tämä korostaisi joissain määrin asiaa käsittelevän tuomarin tai notaarin velvollisuutta huolellisuuteen, sillä kirjallisen menettelyn tarjoamisella olisi siten vaikutuksia myös koko pääkäsittelyn edellytyksien olemassaoloon. Toisaalta ongelmana on se, että kaikkia kirjalliseen menettelyyn sopivia asioita ei jostain syystä ehdoteta käsiteltäväksi kyseisessä menettelyssä²⁵⁴, joka pienentää sähköiseen tiedoksiantoon soveltuvien haasteiden määrää. Tämän epäkohdan korjaaminen vaatisi erityisesti sekä tuomioistuinten että syyttäjälaitoksen käytäntöjen yhdenmukaistamista, jotta tuomari- ja syyttäjakohtaiset sekä alueelliset erot kirjallisen menettelyn soveltamisessa saataisiin minimoitua.

Ongelmana olisi myös sähköisen käyttöliittymän toiminnallisuus, sillä kyseistä tiedoksiantotapaa käyttäen tulisi myös tiedustella vastaajan suostumusta ROL 5a.1:n mukaiseen kirjalliseen menettelyyn. Mikäli suostumusta ei olisi mahdollista tiedustella ja antaa sähköisen käyttöliittymän kautta, uudistuksella ei saavutettaisi haluttuja tavoitteita. Tällöin haastemiehet joutuisivat joko postittamaan suostumuslomakkeen tai tapaamaan vastaajan henkilökohtaisesti, joka aiheuttaisi vain kaksinkertaista työtä. Sähköisen liittymän kehittäminen ja sen toiminnallisuudesta huolehtiminen olisi siten välttämätöntä sähköisen tiedoksiannon käyttöönotolle.²⁵⁵ Laissa tai sen esitöissä ei ole otettu kantaa suostumuksen antamistapaan, vaan edellytyksenä on ainoastaan suostumuksen antaminen tuomioistuimelle (ROL 5a.1 2 kohta). Suostumuksen antamiselle sähköisesti ei siten olisi lainsäädännöllisiä esteitä. Sähköisesti annetun suostumuksen tulisi kuitenkin olla nimenomainen, joka edellyttää tiedoksiannon vastaanottajalta aktiivisia toimia. Tällainen ratkaisu voisi olla esimerkiksi mahdollisuus allekirjoittaa asiakirja sähköisesti, tai antaa suostumus raksittamalla käyttöliittymässä olevan ruudun. Tämä mahdollistaisi enenevässä määrin sähköisen työskentelyn ja sillä olisi positiivisia vaikutuksia työajan tehokkaampaan kohdentumiseen. Kun suostumus kulkisi suoraan järjestelmästä toiseen, myös asiaa käsittelevä oikeuden puheenjohtaja saisi suostumuksen tietoonsa suoraan ilman välikäsiä.

---

²⁵⁴ De Godzinsky 2010, s. 10.

²⁵⁵ Sähköisen järjestelmän käyttöönottoa ei koeta mielekkääksi, mikäli järjestelmä ei ole johdonmukainen ja käytettävyydeltään ”susi”. Haastattelut, H3.

5.2 Uuden tiedoksiantotavan vaikutusten arviointi

Lakien vaikutuksia on mahdollista arvioida usealla eri arviointikehikolla. Yksi käytetyimmistä lakien vaikutusten arvioinnissa käytetyistä malleista on vuonna 2007 julkaistu oikeusministeriön ohje säädösehdotusten vaikutusten arvioinnista²⁵⁶, joka toimii täydentävänä ohjeena vuonna 2004 laadituille Hallituksen esityksen laatimisohjeille.²⁵⁷ Vaikutusarviointiohje jakautuu neljään pääluokkaan, joiden avulla tarkastellaan lain aiheuttamia vaikutuksia eri osa-alueilla: 1) taloudelliset vaikutukset 2) viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset 3) ympäristövaikutukset ja 4) muut yhteiskunnalliset vaikutukset.²⁵⁸ Tämän lisäksi lakiuudistusta valmisteltaessa voidaan tukeutua myös toisenlaisiin jaotteluihin, kuten ennakoituihin ja ennakoimattomiin sekä aineellisiin ja aineettomiin vaikutuksiin.²⁵⁹

5.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Lainsäädäntöehdotusten taloudellisten vaikutusten arvioinnilla tähdätään arvioimaan muutosten vaikutuksia julkiseen talouteen, mutta myös yrityksiin, kotitalouksien asemaan ja kokonaisvaltaisemmin koko kansantalouteen.²⁶⁰ Rikosprosessioikeuden luonteesta rikosoikeudenkäyntimenettelyä ja erityisesti tuomioistuimen ja muiden viranomaisten toimintaa ohjaavana oikeudenalana johtuu, että sähköisen tiedoksiannon käyttöönottamisella olisi suurin taloudellinen vaikutus eritoten julkiseen talouteen, kun taas vaikutukset yrityksiin ja kotitalouksien asemaan saattaisivat jäädä huomattavan pieniksi. Säädösehdotuksen suhteellisen pienen koon vuoksi siitä ei myöskään aiheutuisi sellaisia kansantaloudellisia vaikutuksia, että niiden käsitteleminen tässä tutkielmassa olisi aiheellista.

Lainsäädäntömuutoksesta aiheutuu sekä myönteisiä että kielteisiä taloudellisia vaikutuksia. Kielteiset vaikutukset tarkoittavat taloudellisten vaikutusten yhteydessä ensisijaisesti säädösehdotuksesta ja sen käyttöönotosta aiheutuneita kustannuksia. Säädösvalmistelu ei ole ilmaista, ja sen kustannusten voidaan olettaa korreloivan positiivisesti valmisteltavan uudistuksen

---

²⁵⁶ Korvattu vuonna 2022 ilmestyneellä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeella. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66, kuvailulehti. Vuoden 2022 vaikutusarviointiohjeessa viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset on sisällytetty muihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Esitysteknisistä syistä arvioin lainsäädännön vaikutuksia kuitenkin vuoden 2007 ohjeen mukaisesti, sillä lakiuudistuksella on niin merkittäviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan, että kyseisiä vaikutuksia on perusteltua käsitellä tässä tutkielmassa erillään muista yhteiskunnallisista vaikutuksista.

²⁵⁷ Keinänen – Pajujoja 2022, 53 ja Oikeusministeriön julkaisu 2007:6, esipuhe.

²⁵⁸ Oikeusministeriön julkaisu 2007:6, s. 8.

²⁵⁹ Tala 2001, s. 60–61.

²⁶⁰ Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66, s. 38.

laajuuden kanssa. Kun nyt kyseessä oleva säädösehdotus ei korvaisi mitään jo käytössä olevaa tiedoksiannotustapaa, vaan toimisi jo olemassa olevien keinojen rinnalla vaihtoehtoisena työkaluna vastaajien tavoittamiseen, on todennäköistä, että lainvalmistelusta aiheutuneet kustannukset eivät nousisi kovinkaan korkeiksi. Puhelintiedoksiannosta on jo säännelty OK 11 luvussa, ja sähköiselle tiedoksiannolle olisi mahdollista luoda oikeudellinen toimintaympäristö varsin pienin muutoksin kansallisiin prosessilakeihin. Suurimmat muutokset tulisivat juuri OK 11 lukuun, mutta myös muihin lakeihin voisi aiheutua muutos- tai tarkistustarvetta.

Lainsäädännöllisten muutosten lisäksi sähköisen tiedoksiannon ja yhdistelmä tiedoksiannon käyttöönotto vaativat sähköiseen tiedoksiantoon soveltuvan toimintaympäristön kehittämisen, jonka kustannukset riippuvat paljolti sen toteuttamistavasta. Uuden alustan koodaaminen alusta asti on huomattavasti kalliimpaa kuin jo olemassa olevan tietoturvallisen sähköisen alustan hyödyntäminen ja muokkaaminen sähköisen tiedoksiannon tarpeisiin. Lisäkustannuksia voi kuitenkin aiheutua esimerkiksi vanhojen alustojen yhteensovittamisesta tuomioistuimessa käytössä olevien muiden järjestelmien (AIPA) kanssa, kun taas uuden alustan luomisessa etuna on järjestelmien välisen kommunikaation mahdollistaminen alusta lähtien. Lisäksi sähköiseen tiedoksiantoon siirtyminen edellyttää haastemiesten ja muiden tiedoksiantoa suorittavien kouluttamista sähköisten järjestelmien käyttämiseen, mutta myös kouluttamista sähköisen tiedoksiannon soveltamisedellytyksistä. Näin ollen voidaan todeta, että sähköisen tiedoksiannon oikeudellisen toimintaympäristön luominen ja käyttöönotto vaativat huomattavaa rahallista alkupanosta, joka tarkoittaa välittömiä negatiivisia taloudellisia vaikutuksia valtiontaloudelle.²⁶¹

Vaikka säädösehdotuksen alkupanostus olisi hintava, pitkällä aikavälillä sähköisellä tiedoksiannolla olisi kuitenkin olennaisia positiivisia taloudellisia vaikutuksia. Viimeisen kymmenen vuoden aikana käräjäoikeuksiin vuosittain saapuneiden asioiden osalta on huomattavissa nouseva trendi, joskin asiamäärien vireilletulossa on ollut hienoista laskua vuosina 2020 ja 2022. Vuoden lopussa vireillä olevien asioiden määrä on kuitenkin ollut selvästi nousussa vuodesta 2021 alkaen. Vireillä olevien rikosasioiden osalta kasvun voidaan havaita alkaneen jo vuonna 2016.²⁶² Haastemiehet ilmaisivat myös itse huomanneensa asiamäärien kasvun omassa työssään lisääntyneinä tiedoksi annettavina asiakirjoina.²⁶³ Mikäli tuomioistuimeen saapuvat

---

²⁶¹ Taloudelliset vaikutukset voidaan luokitella muun muassa välittömiin ja välillisiin, sekä lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutuksiin. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66, s. 38.

²⁶² Tuomioistuinkohtaiset työtilastot 2014–2023.

²⁶³ Haastattelut, H5.

asiamäärät jatkavat kasvuaan tulevaisuudessa, se tarkoittaa myös tiedoksi annettavien asiakirjojen määrän kasvua. Tämä näkyy erityisesti haastemiesten henkilötyövuosien ja haasteiden toimittamisesta aiheutuneiden kilometrikustannusten kasvuna. Kaikki tiedoksiantotavat toisivat siten säästöjä erityisesti niiden tuomiopiirien alueilla, joissa välimatkat ovat erittäin pitkiä.²⁶⁴ Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna nykyaikaisen teknologian hyödyntämättä jättäminen saattaisi johtaa jopa suurempiin taloudellisiin kustannuksiin kuin mitä uudistuksen toteuttaminen aiheuttaisi.

5.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Uudella tiedoksiantotavalla olisi huomattavasti suurimmat vaikutukset viranomaisten ja erityisesti tuomioistuinten toimintaan. Haastemiesten näkemysten mukaan erityisesti sähköinen tiedoksianto sujuvoittaisi työskentelyä erityisesti siten, että vastaajat, jotka ovat jo nykyisellään helposti tavoitettavia ja haluavat jouduttaa asiansa käsittelyä, voisivat halutessaan myötävaihtaa tiedoksiannon toimittamiseen ja saada siten nopeammin asiansa hoidettua.²⁶⁵ Puhelintiedoksiannolla olisi oletettavasti samanlainen vaikutus. Rikosasioissa tiedoksiannon toimittaminen ei vaikuta suoraan asian ratkaisunopeuteen. Siitä huolimatta puhelimitse tai sähköisesti toteutettu tiedoksianto mahdollistaisi vastaajan kannalta asian saamisen tiedoksi nopeammin, eikä sen toimittaminen venyisi esimerkiksi haastemiehen ja vastaajan aikataulujen yhteensopimattomuuden vuoksi. Tämä vaikuttaisi erityisesti sellaisten vastaajien tavoittamiseen, jotka elävät liikkuvampaa elämää elinkeinonsa johdosta (esim. poronhoito).²⁶⁶ Kun uusi tiedoksiantotapa säästäisi haastemiesten ajan lisäksi myös tuomioistuimen varoja polttoainekustannusten vähentyessä, myös nämä vapautuneet resurssit olisivat ohjattavissa muualle.

Kun jo valmiiksi helposti tavoitettavien vastaajien tavoittaminen olisi nopeampaa eikä vaatisi haastemieheltä liikkumista toimipaikaltaan, heille jäisi enemmän aikaa tavoitella vaikeammin tavoitettavia vastaajia.²⁶⁷ Tämä tarkoittaisi haastemiesten työajan tehokkaampaa kohdentumista, ja ns. ”löysien poistamista” tiedoksiantoprosessista.²⁶⁸ Tehokkaampi työaika vaikuttaisi prosessin kokonaissujuvuuteen ja kaikkien prosessilajien tiedoksiantojen nopeampaan liikkumiseen. Vaikeasti tavoitettavissa olevien vastaajien lisääntyneellä tavoittelulla saattaisi olla

²⁶⁴ Esimerkiksi Lapin käräjäoikeuden Rovaniemen kansliasta Utsjoelle matkaa kertyy yhteen suuntaan 452 kilometriä, ja matka-aika on yli 5,5 tuntia.

²⁶⁵ Haastattelut, H2.

²⁶⁶ Haastattelut, H3.

²⁶⁷ Vaikeasti tavoitettavia vastaajia ei todennäköisesti olisi mahdollista tavoittaa tehokkaammin sähköisen tiedoksiannon avulla. Haastattelut, H1, H2, H4, H5 ja OM työryhmän mietintö 2023:16, s. 87.

²⁶⁸ Haastattelut, H1, H2.

vaikutusta pääkäsittelyiden peruuntumisen ehkäisyyn. Vuoden 1997 rikosoikeudenkäyntimenettelyn uudistuksen jälkeen toteutetussa tutkimuksessa on selvitetty, että haasteen tiedoksiantoon liittyvät ongelmat ovat jo pitkään olleet yksi merkittävimmistä syistä rikosasioiden pääkäsittelyiden peruuntumiseen.²⁶⁹ Sama ongelma mainittu sekä vuonna 2010 julkaistussa kirjallista menettelyä koskevassa tutkimuksessa²⁷⁰ että tätä tutkimusta varten helmikuussa 2024 toteutetuissa haastatteluissa.²⁷¹ Pääkäsittelyiden peruuntumista haasteen tiedoksiantoon liittyvien ongelmien johdosta on pyritty ehkäisemään esimerkiksi laajentamalla haastemiesten oikeutta saada tavoiteltavien henkilöiden tietoja muilta viranomaisilta.²⁷² Tästä huolimatta oikeuskirjallisuudessa on järjestään todettu, että rikosprosessissa olisi edelleen tarvetta sellaisille toimenpiteille, jotka edistäisivät pääkäsittelyiden toteutumista.²⁷³ Puhelimen tai sähköisen ympäristön avulla toteutettu tiedoksianto voisi siten osaltaan vaikuttaa positiivisesti rikosvastuun tehokkaampaan toteutumiseen haastamisongelmien vähenemisen ja toteutuneiden pääkäsittelyiden myötä.

Viranomaistoimintaan kohdistuvana negatiivisena vaikutuksena – tai ainakin uhkana – voidaan pitää uuden tiedoksiantotavan tarjoaman potentiaalın jäämistä hyödyntämättä. Tämä on vaarana erityisesti sähköisen ja yhdistelmä tiedoksiannon kohdalla, sillä kumpikaan tiedoksiantotapa ei ole tällä hetkellä käytössä. Puhelintiedoksiannon osalta riski on huomattavasti pienempi, sillä se on jo nyt laajalti käytössä muissa kuin rikosasioissa. Oikeusministeriön antamissa hallituksen esityksissä on ollut aiemmin ongelmia ehdotettujen uudistusten suppeuden ja kapea-alaisuuden suhteen. Tämä on johtanut monimutkaisiin rakenteisiin ja pirstaleisuuteen varsinkin rikos- ja prosessioikeudessa. Monimutkaisten järjestelmien vuoksi niiden tarjoamat mahdollisuudet saattavat jäädä käyttämättä. Esimerkiksi vuonna 2015 syyteneuvottelumenettelyä säädettäessä arvioitiin, että menettelyä sovellettaisiin noin 500 rikosasiaan vuosittain. Tämä ei ole kuitenkaan toteutunut, vaan toteutumisaste on ollut alle 10 % suunnitellusta.²⁷⁴ Sähköisen tiedoksiannon potentiaalın hyödyntämättä jäämistä voitaisiin ehkäistä tarkastelemalla tiedoksiantomenettelyä kokonaisuutena, johon kuuluisivat kaikki tiedoksiannettavat asiakirjat. Pelkästään rikosasioiden haasteita koskeva uudistus olisi liian suppea ja saattaisi johtaa tehottomaan ja

---

²⁶⁹ de Godzinsky 2000, s. 13, 19–23, 60.

²⁷⁰ De Godzinsky 2010, s. 20.

²⁷¹ Osa haastemiehistä piti pääkäsittelyjen peruuntumista alueellaan ongelmana, osan mukaan heidän alueillaan pääkäsittelyjä ei peruunnu huomattavasti haastamisongelmien takia. Haastattelut, H1-H5. Peruuntuminen on ongelma erityisesti nuorten rikostentekijöiden ja keskusta-alueilla asuvien ongelma. Haastattelut, H3.

²⁷² HE 111/1999 vp, s. 2–3.

²⁷³ Ervasti – Kallioinen 2003, s. 72 ja OM työryhmän mietintö s. 81.

²⁷⁴ Keinänen – Pajuoja 2022, s. 153–154.

monimutkaiseen prosessiin.²⁷⁵ Uudistusta tehdessä olisi tarpeen tarkastella tuomioistuimissa tapahtuvaa tiedoksiantoa suhteessa muihin tiedoksiantomenettelyihin kuten asiointilain 4 luvun mukaiseen päätöksen tiedoksiantoon, hallintoasioiden tiedoksiantoon sekä sakkomenettelyjen tiedoksiantoon.

5.2.3 Ympäristövaikutukset

Ehdotetuilla tiedoksiantotavoilla ei olisi suoria merkittäviä vaikutuksia ympäristöön, vaan niiden aiheuttamat vaikutukset olisivat pitkälti välillisiä. Nämä välilliset vaikutukset ilmenisivät todennäköisesti pidempien vaikutusketjujen kautta.²⁷⁶ Erityisesti sähköinen tiedoksianto mahdollistaisi nykyistä paremmin paperittoman työskentelyn, joka johtaisi tulostamisen vähenemiseen tuomioistuimissa.²⁷⁷ Vaikka puhelintiedoksiannolla olisi todennäköisesti samankaltaisia vaikutuksia, sähköinen tiedoksianto tukisi paperittomuutta puhelintiedoksiantoa paremmin, mikäli se toimisi saumattomasti yhdessä uuden AIPA-järjestelmän kanssa. Tulostuspaperin käytön väheneminen vaikuttaisi paperin tuottamisesta ja kuljettamisesta aiheutuneiden päästöjen vähenemiseen ja sitä kautta positiivisiin ympäristövaikutuksiin.²⁷⁸ Myös haastemiesten liikkumisesta aiheutuneet päästöt vähenisivät ajokilometrien vähetessä. Yksityisautoilusta aiheutuneiden päästöjen todellinen ympäristövaikutus ei kuitenkaan ole kovinkaan helposti arvioitavissa. Kaikki ehdotetut tiedoksiantotavat mahdollistaisivat vaikeasti tavoitettavissa olevien vastaajien ahkeramman tavoittelemisen, joka todennäköisesti lisäisi heidän tavoittelemistaan heidän koti-osoitteistaan tai muualta tuomiopiirin alueelta. Näin ollen ajokilometrien vähenemisestä aiheutuva hiilijalanjäljen pieneneminen ei todellisuudessa olisi yhtä merkittävä, kuin mitä se olisi ilman tilalle tulevien kilometrien aiheutumista.

Sähköisen käyttöliittymän käyttö johtaisi todennäköisesti energiankulutuksen lisääntymiseen, jota voidaan pitää ympäristön kannalta negatiivisena vaikutuksena. Myös puhelimen käytön lisääntyminen johtaa lisääntyneeseen energiankulutukseen. Nämä vaikutukset eivät kuitenkaan todennäköisesti olisi kovin merkittäviä. Energiankulutuksesta aiheutuvat tosiasialliset vaikutukset ympäristölle ovat kuitenkin osin riippuvaisia esimerkiksi siitä, millä tavalla tuotetulla energialla lisääntynyt energiankulutus katettaisiin.²⁷⁹ Niin positiiviset kuin negatiivisetkaan ympäristövaikutukset eivät olisi lakiuudistuksessa kovinkaan keskeisessä roolissa. On

²⁷⁵ Keinänen – Pajuoja 2022, s. 154.

²⁷⁶ Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66, s. 55.

²⁷⁷ Haastattelut, H1 ja H3.

²⁷⁸ Aydemir – Ayhan Özsoy 2020, s. 12–13.

²⁷⁹ Ympäristöministeriö 2019, s. 12.

kuitenkin huomattava, että Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ilmastotavoitteisiin, joiden tavoitteena on vähentää kasvihuonepäästöjä ja pyrkiä rajoittamaan maapallon keskilämpötilan nousua.²⁸⁰ Tavoitteisiin tulisi siten pyrkiä aktiivisesti ja edistää niitä myös niillä osa-alueilla, joilla ei ole suoria ympäristövaikutuksia. Uusilla tiedoksiantotavoilla on potentiaalia vaikuttaa myönteisesti ympäristöön, jonka vuoksi ympäristönäkökohdat tulisi ottaa huomioon mahdollisessa tulevassa lainvalmistelussa.

5.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Puhelintiedoksiannon, sähköisen tiedoksiannon ja niiden yhdistelmän valmistelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota vastaajan perusoikeuksiin. Perusoikeuksien osalta sähköisen tiedoksiannon käyttöönotto vaikuttaisi erityisesti yksilön oikeusturvaan (PL 21 §) sekä yhdenvertaisuuteen (PL 6 §). Tiedoksiantomenettelyllä ja sen uudistamisella ei sen sijaan ole juurikaan yhteyttä muihin perusoikeuksiin, kuten yksilön vapausoikeuksiin (PL 9 § ja 11–13 §) tai omaisuuden suojaan (PL 15 §). Tämän tutkielman kannalta oikeusturvan tärkeimpänä osa-alueena voidaan pitää oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä, sillä uuden tiedoksiantotavan käyttöönotto vaikuttaisi yksilön osalta eniten juuri sen toteutumiseen. Oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä tulee myös arvioida etenkin EIS 6 artiklan valossa, sillä PL 21 §:ssä luetellut oikeussuojatakeet eivät ole juurikaan relevantteja nimenomaan tiedoksiantomenettelyn kannalta.²⁸¹

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta olennaisinta on, että oikeudenkäynti on kokonaisuutena arvostellen oikeudenmukainen.²⁸² Lisäksi on huomattava, että kyse on aina tapauskohtaisesta kokonaisarvostelusta, ja oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta tulee aina tarkastella yksittäisen tapauksen valossa.²⁸³ Uusi tiedoksiantomenettely saattaisi uhata etenkin syytetyn vähimmäisoikeuksien toteutumista oikeudenkäynnissä, mikäli hänen olisi käytetyn tiedoksiantotavan johdosta vaikeampi ymmärtää häntä kohtaan esitettyjä syytteitä ja vaatimuksia. Tämä on riskinä erityisesti pelkän sähköisen tiedoksiantotavan kohdalla, sillä haastaja ja haastettava eivät ole reaaliaikaisessa vuorovaikutusyhteydessä. Mikäli tiedonsaantioikeus ei toteutuisi prosessissa riittävällä tasolla, se vaarantaisi myös muiden EIS 6(3) artiklan alakohtien

²⁸⁰ Ympäristöministeriö, kohta Kansainväliset ympäristösopimukset. Keskeisimpinä kansainvälisinä sopimuksina mainittakoon Ilmastonmuutosta koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimus (SopS 61/1994) sekä Pariisin ilmastopopimus (SopS 76/2016).

²⁸¹ PL 21 §:ssä lueteltuja oikeussuojatakeita ovat käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta. Nämä konkretisoituvat tuomioistuinkäsittelyssä pääosin vasta pääkäsittelyvaiheessa. Tosin oikeudenkäynnin kontradiktorisuus ulottuu jo pääkäsittelyä aikaisempiin prosessin vaiheisiin.

²⁸² Ervo 2005, s. 54.

²⁸³ Ervo 2008, s. 17–18.

riittävän toteutumisen. Jos vastaaja ei ymmärtäisi häntä kohtaan esitettyjen syytteiden ja vaatimusten merkitystä, hänellä ei olisi myöskään täysipainoista mahdollisuutta puolustautua oikeudenkäynnissä näitä väitteitä ja vaatimuksia vastaan. Tämä johtaisi todennäköisesti johdonmukaisesti siihen, että oikeudenkäyntiä ei pidettäisi kokonaisuutena arvostellen oikeudenmukaisena. Toisaalta uuden tiedoksiantotavan käyttöönotolla olisi positiivisia vaikutuksia erityisesti yksittäisen kansalaisen näkökulmasta. Tiedoksiantomenettelyn sujuvoittaminen vaikuttaisi yksityishenkilöihin siten, että heidän olisi mahdollista saada itseään koskevat asiakirjat nopeammin tiedoksi. Käsittelyaikojen ja jonojen lyhentyminen vaikuttaisivat siten tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvaan sitä vahvistavasti.

Rikosoikeudellisen oikeudenmukaisuusperiaatteen mukaan jokaisen rikoksen selvittämisen vuoksi toteutetun yksittäisen toimenpiteen tulee olla oikeudenmukainen ja toimenpiteiden on oltava oikeassa suhteessa niillä saavutettavaan hyötyyn nähden.²⁸⁴ Näin ollen toimenpiteistä yksilölle aiheutuvien haittojen merkitys ei saa ylittää yhteiskunnalle rikoksen selvittämisestä aiheutunutta hyötyä. Tiedoksiantomenettelyyn sovellettuna tämä tarkoittaa sitä, että vastaajalle hänen oikeusturvansa heikkenemisestä aiheutuvien haittojen tulee olla selvästi vähäisempiä kuin rikosprosessille, tuomioistuimille ja muille asianosaisille asiassa aiheutuneet hyödyt. Tiedoksiantomenettelystä mahdollisesti aiheutuvat oikeusturvaongelmat olisivat siten hyväksyttävissä ja neutraloitavissa, mikäli uudistuksen aiheuttamat hyödyt olisivat selvästi haittoja suuremmat. Tämä ei kuitenkaan tarkoittane, että oikeusturvaa olisi mahdollista heikentää huomattavasti, vaikka saavutetut hyödyt olisivat suhteessa suuria heikennyksiin verrattuna.

Muiden yhteiskunnallisten vaikutusten osalta tiedoksiantomenettelyssä tulee arvioitavaksi erityisesti se, miten uudistus vaikuttaisi ihmisten väliseen yhdenvertaisuuteen. Yhdenvertaisuusvaatimus edellyttää, että kaikki ovat lain edessä samanarvoisia. Yksilöitä tulee kohdella prosessissa yhdenmukaisesti, tasapuolisesti ja puolueettomasti, eikä heitä saa asettaa eri asemaan toistensa kanssa ilman hyväksyttävää syytä.²⁸⁵ Sähköisen tiedoksiannon käyttäminen edellyttäisi, että vastaajalla olisi käytössään tarpeelliset sähköiset välineet tiedoksiannon vastaanottamiseksi. Vaikka sähköiset asiointikanavat ja digitaalisten laitteiden saavutettavuus ovat Suomessa suurimmalle osalle väestöstä arkipäivää, niiden käyttäminen ei ole kuitenkaan kaikille itsestäänselvyys. Varsinkaan henkilöillä, joilla on vakavia ongelmia elämänhallintansa kanssa, ei välttämättä ole realistista mahdollisuutta digitaalisten asiointikanavien käyttämiseen. Samoin

²⁸⁴ Ervo 1996, s. 40–41. Ks. myös suhteellisuusperiaatteesta Lappi-Seppälä 1987, s. 166–167.

²⁸⁵ Hallberg 2011, s. 853.

ne henkilöt, joilla ei iän, terveydentilan tai muun henkilöön liittyvän syyn vuoksi ole samanlaisia edellytyksiä sähköisten kanavien käyttämiseen kuin muilla, eivät voi joutua prosessissa epäedullisempaan asemaan muihin nähden. Sähköisten kanavien saavutettavuus olisi iso oikeusturvaongelma, mikäli haasteiden toimittamisessa siirryttäisiin ainoastaan sähköisen tiedoksiannon käyttämiseen. Kun tavoitteena on kuitenkin muiden tiedoksiannotapojen korvaamisen sijaan tarjota yksi tiedoksiannotkanava enemmän vastaajien tehokkaammaksi saavuttamiseksi, sähköinen tiedoksianto ei loukkaa vastaajan oikeusturvaa tältä osin. Vastaajalla on edelleen mahdollisuus saada asia tiedoksi jotain muuta tiedoksiannotapaa käyttäen. Puhelintiedoksiannon osalta mainittakoon, että saatavuusongelmat eivät olisi yhtä merkittävässä roolissa, sillä vain hyvin harvalla ei ole puhelinta käytettävissään. On kuitenkin huomattava, että varsinkin vanhemmalla väestöllä saattaa olla käytössään vain yksi yhteinen puhelin jonkun toisen kanssa.

Toisena erityisryhmänä on otettava huomioon suomea tai ruotsia osaamattomat²⁸⁶ yksityishenkilöt. Tuomioistuimen kieltä osaamattomilla on oikeus saada tieto häntä vastaan nostetusta syytteestä ja sen perusteista ymmärtämällä kielellä (EIS 6(3) a-alakohta). Heillä on siten halutessaan oikeus tulkkiin sähköisten asiakirjojen toimittamista edeltävässä puhelinkeskustelussa haastemiehen kanssa. Tuomioistuimilla on jo nyt käytössään puhelintulkkauspalvelu, joka mahdollistaa tulkin liittämisen tiedoksiantajan ja tiedoksiannon vastaanottajan väliseen puhe- luun. Lisäksi sähköisen käyttöliittymän kautta toimitetut haasteasiakirjat tulisi käännettää tiedoksiannon vastaanottajan ymmärtämälle kielelle, jotta hän ei olisi käytännössä epäedullisessa asemassa tuomioistuimen käsitellessä hänen asiaansa.²⁸⁷ Asiakirjojen kääntämisen varmistaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä poliisin ja syyttäjän kanssa, jotta esitutkinnassa käytetty kieli tai mahdollinen tulkki kulkee koko ketjun lävitse myös tuomioistuimen tietoon. Vaikka puhelintulkkaus onnistuisi moitteettomasti ja asiakirjat saataisiin toimitettua vastaajalle asianmukaisesti käännettyinä, varsinkin vieraskielisten ja ulkomaalaisten vastaajien kohdalla saatettaisiin kohdata ongelmia sen vuoksi, ettei suomalainen rikosprosessi ole heille tuttu. Tämän vuoksi asiakirjat voivat olla heille hyvinkin vaikeita ymmärtää, vaikka ne olisi käännetty heidän ymmärtämälleen kielelle. Tällaisissa tapauksissa tiedoksiantoa toimittavan tulisi siirtyä haastemiestiedoksiannon käyttämiseen, mikäli on vaarana, ettei tiedoksiannon vastaanottaja ymmärtäisi muuten sen merkitystä. Henkilökohtaisesti tai puhelimitse tapahtuva tiedoksianto on sähköistä tiedoksiantoa vuorovaikutuksellisempi ja saattaisi sen vuoksi olla parempi vaihtoehto

---

²⁸⁶ Niissä tuomioistuimissa, joihin sovelletaan saamen kielilakia (1086/2003) kyseisen lain 2 §:n mukaisesti, erityisryhminä on otettava huomioon suomea, ruotsia ja saamea osaamattomat henkilöt.

²⁸⁷ Hirvelä – Heikkilä 2021, s. 266.

tällaisissa tilanteissa. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan se, että vieraskielisten kohdalla päädyttäisiin systemaattisesti käyttämään haastemiestiedoksiantoja, vaan kyse on tapauskohtaisesta harkinnasta. Uudistuksen tarkoituksena ei ole kohdella ihmisryhmiä eri tavoin kielellisten syiden perusteella²⁸⁸, vaan laajentaa haastemiesten käytössä olevaa työkaluvalikoimaa vastaajien tavoittamiseksi.

Sekä puhelintiedoksiannon, sähköisen tiedoksiannon että niiden yhdistelmän kannalta ongelmanna ovat rajat ylittävät tilanteet. Varsinkin Pohjois-Suomessa ja Etelä-Karjalassa on alueita, joilla valtion rajojen yli liikkuminen on arkipäiväistä. Rajat ylittävissä sähköisissä tiedoksiannoissa tulisi ottaa huomioon myös kansainväliset näkökohdat ja soveltuminen tiedoksiantoasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2020/1784, oikeudenkäynti- ja muiden kuin oikeudenkäyntiin liittyvien asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppa-oikeudellisissa asioissa) käyttöalaa. Jos rajat ylittävä tiedoksianto ei olisi Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden valossa mahdollista, sähköisen käyttöliittymän tulisi olla sellainen, joka toimisi vain valtion rajojen sisäpuolella. Tällainen teknologinen vaatimus saattaisi kuitenkin olla hankalasti toteutettavissa. Sijaintitietojen jakamisen vaatiminen tiedoksiannon vastaanottajilta ei todennäköisesti tulisi kyseeseen tiedoksiannon tapahtumisvaltion varmistamiseksi. Kontrollointi olisi sen sijaan mahdollista toteuttaa vastaajan yksityisyyteen vähemmän vaikuttavalla tavalla, esimerkiksi tiedustelemalla vastaanottajan olinpaikkaa puhelinkeskustelussa.

Sähköisen käyttöliittymän hyödyntäminen saisi aikaan sekä myönteisiä että kielteisiä tietoyhteiskuntavaikutuksia.²⁸⁹ Toisaalta sähköinen tiedoksianto parantaisi yksityishenkilöiden asemaa tarjoamalla mahdollisuuden edistää oman asiansa käsittelyä ja tiedoksisaamista tuomioistuimissa sekä asioida tiedoksiantajan kanssa ilman fyysistä läsnäoloa. Kaikki ehdotetut tiedoksiantotavat tarjoaisivat siten osaltaan osalle väestöstä esteettömämmän asiointikanavan. Toisaalta viestintäverkot ja teknologia ovat alttiita erilaisille tietoturvaloukkauksille, kuten esimerkiksi kyberhyökkäyksille ja tietomurroille. Tapahtuessaan tällainen loukkaus voisi aiheuttaa haittaa ja vahinkoja yksityishenkilöille, mutta myös heikentää ihmisten luottoa tuomioistuinten ja

---

²⁸⁸ Koska uudesta tiedoksiantotavasta aiheutuisi positiivisia vaikutuksia myös yksilöille, heidän eriävä kohtelemisen kielellisistä syistä olisi ristiriidassa PL 6.2:n kanssa. Tällöin muut kuin suomen- ruotsin- tai saamenkieliset asetettaisiin tosiasiaa eriarvoiseen asemaan kieltä osaaviin nähden, sillä he eivät pystyisi hyötymään uudistuksen eduista.

²⁸⁹ Tietoyhteiskuntavaikutuksilla tarkoitetaan vaikutuksia tiedon tuottamiseen, käsittelyyn ja hyödyntämiseen yhteiskunnassa. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66, s. 91.

viranomaisten toimintaan.²⁹⁰ Tämän vuoksi varsinkin sähköisen tiedoksiannon kehittämisessä olisi huolehdittava tietoturvan toteutumisesta korkealla tasolla ja varmistettava käytettyjen ohjelmistojen luotettavuus.

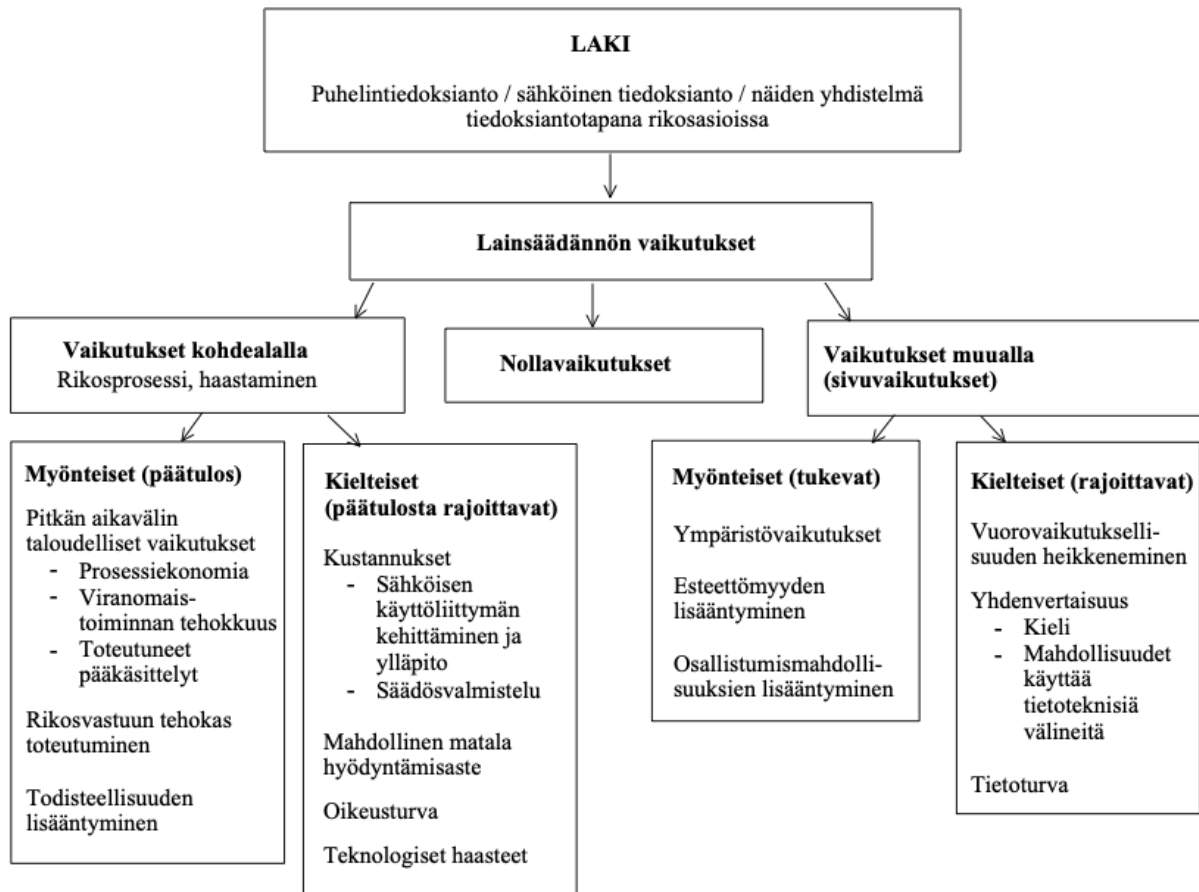
5.2.5 Kokonaisvaikutus

Uuden tiedoksiantotavan kokonaisvaikutusta on mahdollista arvioida tarkastelemalla tiedoksiannosta aiheutuneista vaikutuksista kuvioista 3 ilmenevällä tavalla. Kuvio perustuu Talan mallille lakiuudistuksen vaikutusten tarkastelukehikosta, joka pohjautuu ruotsalaisen tutkijan Evert Vedungin sivuvaikutusmalliin (*bieffektsmodellen*) poliittisten toimien pää- ja sivuvaikutuksista.²⁹¹ Tämän mallin käyttämisen tarkoituksena on havainnollistaa lainsäädännön vaikutuksia luokittelemalla niitä vaikutusalueittain, ja luoda siten kokonaiskuva sekä säädösehdotuksen vaikutuksista että niiden kohdealoista. Tämä helpottaa arvioimaan sitä, kohdistuvatko uuden tiedoksiantotavan vaikutukset oikealle alalle sekä millaisessa suhteessa myönteiset ja kielteiset vaikutukset ovat toisiinsa. On kuitenkin huomattava, että lainsäädännöstä aiheutuu aina ennakoitujen vaikutusten lisäksi myös sellaisia vaikutuksia, joita ei ole kyetty huomioimaan lainsäätämistyössä.

---

²⁹⁰ Valtioneuvoston julkaisu 2022:66, s. 91–93.

²⁹¹ Tala 2001, s. 66–67. Vedung 2009, s. 108.

Kuvio 3. Lainsäädännön vaikutukset.

Uuden tiedoksiantotavan kohdealana on rikosprosessi ja erityisesti haastaminen, sillä säädöshotuksen päätavoitteena on vaikuttaa pääasiassa niiden tehostumiseen. Lainsäädännön myönteisiä vaikutuksia sen kohdealalla voidaan nimittää myös lainsäädännön päätulokseksi, sillä säädöksellä on tähdätty juuri kyseisiin tavoitteisiin, ja ne toimivat koko säädöksen oikeutuksena.²⁹² Vedung on kuvannut tällaisia myönteisiä vaikutuksia säädösmuutoksella tavoiteltaviksi ensisijaisiksi ja tietoisesti toivotuiksi vaikutuksiksi, jotka ovat sidoksissa koko säädöksen päätavoitteeseen.²⁹³ Sähköisen tiedoksiannon, puhelintiedoksiannon ja näiden yhdistelmän käyttöönottamisen päätavoitteina voidaan siten pitää rikosprosessin tehostumista, jota kuviossa esitetyt myönteiset päävaikutukset tukevat.

²⁹² Tala 2001, s. 60.

²⁹³ Vedung 2009, s. 103.

Talan mukaan säädöksen sivuvaikutuksia voidaan luonnehtia päätavoitteeseen pääsemisen ”hintana”, ja eräänlaisena rajoitteita asettavana seurauksena säädöksen päätuloksille.²⁹⁴ Tämä kuvaus sopii kuitenkin vain kielteisiin sivuvaikutuksiin, sillä myönteiset sivuvaikutukset eivät aiheuta rajoitteita tai kustannuksia säädöksen päätavoitteiden toteutumiseksi, vaan päinvastoin ne vahvistavat säädöksen hyväksyttävyyttä ja oikeutusta. Talan näkemyksestä poiketen Vedung on alkuperäisessä mallissaan määritellyt sivuvaikutukset hieman neutraalimmin välillisesti ja ainakin joiltakin osin tehdyn muutoksen aiheuttamiksi seurauksiksi, jotka jäävät kohdealan ulkopuolelle.²⁹⁵ Tämä määritelmä kattaa mahdollisesta lakiuudistuksesta aiheutuvien positiivisten ja negatiivisten sivuvaikutusten lisäksi myös niiden mahdolliset nollavaikutukset kohdealan ulkopuolella.

Kuviota 3 tarkastelemalla voidaan havaita, että suurin osa säädösmuutoksen aiheuttamista vaikutuksista kohdistuisi sen pääkohdealoille rikosprosessiin ja haastamiseen. Uudistuksella on kohdealallaan huomattavia myönteisiä vaikutuksia talouteen ja viranomaisten toimintaan. Vaikka kuviossa kohdealaan kohdistuvia myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia on näennäisesti yhtä paljon, vaikutuslistauksen sisältöä tarkastelemalla voidaan havaita myönteisten vaikutusten olevan huomattavasti laajempia ja merkittävämpiä, kuin kielteisten. Tämä puoltaa uuden tiedoksiantotavan käyttöönottoa. Lakiuudistuksesta aiheutuisi myös potentiaalisia kielteisiä vaikutuksia sen kohdealalla, joista vakavimpana voidaan pitää vastaajan oikeusturvaa. Rikosprosessuaalisia säädösuudistuksia tehtäessä on huomioitava, että mahdollisesti saavutettavat yhteiskunnalliset edut eivät voi oikeuttaa kajoamista vastaajan puolustamisoikeuksien ytimeen.²⁹⁶ Uudesta tiedoksiantotavasta vastaajan oikeusturvalle aiheutuvat kielteiset vaikutukset olisi kuitenkin mahdollista minimoida huolehtimalla siitä, että vastaajalla olisi mahdollisuus kieltäytyä kyseisen tiedoksiantotavan käyttämisestä. Lisäksi uuden tiedoksiantotavan käyttämisessä tulisi painottaa tiedoksiannattamisen ja tiedoksisaamisen tärkeyttä ja huolehtia siitä, että vastaaja ymmärtää haasteen tiedoksiannon merkityksen.

Uuden tiedoksiantotavan käyttöönotolla olisi vaikutuksia myös muualle kuin vain sen kohdealalle. Myönteiset ja lakiuudistuksen hyväksyttävyyttä tukevat sivuvaikutukset kohdistuisivat erityisesti ympäristöön, yhteiskuntaan ja yksilöiden osallistumismahdollisuuksiin. Myös

---

²⁹⁴ Tala 2001, s. 60.

²⁹⁵ ”I den institutionaliserande interventionens perspektiv kan bieffekt definieras som en konsekvens, som åtminstone indirekt och till någon del är orsakad av interventionen och som faller utanför det som i interventionen pekats ut som området för avsedda huvudeffekter.” Vedung 2009, s. 103.

²⁹⁶ Hirvelä – Heikkilä 2021, s. 259.

kielteiset sivuvaikutukset kohdistuvat yhteiskuntaan ja erityisesti vuorovaikutuksellisuuden heikkenemiseen, ihmisten väliseen yhdenvertaisuuteen sekä tietoturvaan. Nämä kielteiset vaikutukset ovat kuitenkin ennakoitavissa ja minimoitavissa. Kielestä ja tietoteknisistä välineistä aiheutuvat ongelmat voitaisiin välttää pysyttämällä muut OK 11 luvun tiedoksiantotavat edelleen käytössä uuden tiedoksiantotavan rinnalla. Lisäksi tiedoksiannossa käytettyjen välineiden, ohjelmistojen ja muiden sähköisten työkalujen tulisi olla luotettavia ja niiden toimintakyvystä tulisi huolehtia asianmukaisella tavalla, sekä varmistaa tiedoksiantomenettelyn toimimisen jatkuminen myös poikkeusoloissa.

Lainsäädäntöuudistuksesta aiheutuvat kielteiset vaikutukset on siten mahdollista minimoida viranomaistoiminnalle asetettavien velvollisuuksien avulla. Lainsäädäntöuudistuksen kokonaisvaikutus on siten positiivinen, ja myönteiset vaikutukset ovat huomattavasti kielteisiä suuremmat. Uudistuksella saavutettavat edut olisivat huomattavia myös suhteessa siihen, ettei lainsäädäntöuudistusta tehtäisi. Tiedoksiantomenettely on jäänyt teknisiltä toteuttamiskeinoiltaan 2000-luvun alkuun, jonka jälkeen uuden tekniikan hyödyntämistä ei ole pidetty realistisena vaihtoehtona. Tämä johtuu muun muassa siitä, että on katsottu, ettei tiedoksiantojen vastaanottajilla ole käytössään sellaista teknologiaa, joka mahdollistaisi esimerkiksi sähköisen tiedoksiannon hyödyntämisen.²⁹⁷ Nykyään palvelut ja asiointi ovat siirtyneet yhä enenevässä määrin sähköisiin kanaviin ja asiakkaat kokevat niiden käytön luontevana. Yksityishenkilöillä on yleisesti käytössään sekä puhelintiedoksiannon että sähköisen tiedoksiannon mahdollistavaa teknologiaa, eivätkä heidän tietotekniset taitonsa ole enää esteenä kyseisten vaihtoehtoisten tiedoksiantotapojen käyttöönottamiselle. Uudistuksen toteuttaminen voisi vaikuttaa myös asenteisiin tuomioistuinta kohtaan, kun asiointi koettaisiin tehokkaaksi, toimivaksi ja moderniksi.²⁹⁸ Tämä voisi lisätä ainakin joidenkin vastaajien kohdalla halukkuutta myötävaikuttaa omien asioidensa käsittelyyn ja selvittämiseen.

---

²⁹⁷ HE 123/2009, s. 10.

²⁹⁸ Sekä puhelintiedoksianto että sähköinen tiedoksianto ovat vastaajien kannalta jo nykyäänkin toivottuja tiedoksiantotapoja, ja ne koetaan mielekkäämmäksi kuin haastamiehen tapaaminen tai käräjäoikeuteen saapuminen haastamista varten. Haastattelut, H1, H2, H3 ja H4.

6 LOPUKSI

6.1 Lopullinen keinovalinta

Keinotestauksen perusteella voidaan todeta, että sekä puhelintiedoksiannolla, sähköisellä tiedoksiannolla että näiden yhdistelmällä olisi positiivinen kokonaisvaikutus. Kaikki keinotestauksessa käsitellyt keinot vaikuttaisivat myönteisesti erityisesti viranomaisten toimintaan, prosessiekonomiaan ja yksityishenkilöiden osallistumismahdollisuuksien lisääntymiseen. Keinotestauksen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmä palvelisi parhaiten uudistuksella tavoiteltavia prosessiekonomisia tavoitteita sekä turvaisi vastaajan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Menettelyllisessä valinnassa tiedoksiantotapojen välillä vaikuttivat eniten vastaajan oikeusturva sekä sähköisen käyttöliittymän tarjoamat paremmat mahdollisuudet tiedoksiannon jälkikäteiseen todentamiseen. Kun tuomioistuimelle on asetettu yksinomainen vastuu tiedoksiannon onnistumisesta ja sen jälkikäteisestä osoittamisesta, tiedoksiannon epäonnistumista koskevat prosessiväitteet olisi mahdollista tutkia tehokkaammin, mikäli tiedoksiannon tapahtumisesta olisi selkeä jälki sähköisessä järjestelmässä. Nykyisin prosessiväitteen paikkansapitämättömyyden osoittamiseen saattaa kulua huomattavastikin tuomioistuimen aikaa ja resursseja.²⁹⁹ Sähköisen käyttöliittymän hyödyntämistä puolsivat myös asianhallintaan liittyvät seikat. Tiedoksiannossa olevien asiakirjojen hallinta helpottuisi, mikäli haastemies pystyisi seuraamaan omalta laitteeltaan tiedoksiannon tilaa ja ryhtymään tarvittaessa toimenpiteisiin tiedoksiannon toteuttamiseksi toista tiedoksiantokanavaa pitkin. Parhaimmillaan sähköinen järjestelmä auttaisi haastemiehiä huomaamaan riittävän ajoissa, mikäli kaavaillun mukainen uusi tiedoksiantotapa onnistuisi kyseessä olevan vastaajan kohdalla. Vaikka puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmä ei olisi tiedoksiantotapana yhtä joustava ja kevyt kuin puhelintiedoksianto, sen avulla pystyttäisiin kuitenkin paremmin varmistamaan vastaajan oikeusturvan toteutuminen. Lisäksi puhelintiedoksiannon etuna oleva vuorovaikutuksellisuus olisi mahdollista säilyttää yhdistelmätiedoksiantoa käytettäessä, joten puhelintiedoksianto ei tarjoaisi huomattavia etuja yhdistelmätiedoksiantoon nähden.

Rikosasian haaste olisi mahdollista antaa rikosasian vastaajalle tiedoksi hänen oikeusturvaansa vaarantamatta puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmänä siten, että tiedoksiannon toimittaja olisi ensin yhteydessä vastaajaan puhelimitse. Puhelinkeskustelussa

---

²⁹⁹ Haastattelut, H1.

tiedoksiantajan olisi tiedusteltava vastaajan suostumusta kyseisen tiedoksiantotavan käyttämiseen. Puhelussa tiedoksiantajan tulisi selvittää vastaajalle riittävällä tarkkuudella, mistä tapahtumasta ja rikosnimikkeestä asiassa on kyse, mikä on vastaajan asema oikeudenkäynnissä ja millaisia vaatimuksia häntä kohtaan on esitetty. Puhelussa tiedoksiantajan olisi mahdollista joko pyytää vastaajaa tutustumaan asiakirjoihin puhelun aikana, tai sopia niihin tutustumisesta puhelun jälkeen. Tiedoksiantajan tulisi toimittaa haasteasiakirjat sähköiseen käyttöliittymään vastaajan saataville ja ohjata vastaaja kuittaamaan asiakirjat vastaanotetuiksi kyseisessä käyttöliittymässä. Sähköisessä käyttöliittymässä tulisi olla ominaisuus, joka vaatisi vastaajan prosessi-osoitteen muuttamista sähköiseksi osoitteeksi tiedoksiannon vastaanottamista varten. Sähköisen tiedoksiannon käyttäminen tulisi olla mahdollista sellaisissa tilanteissa, joissa asiaa käsittelevä oikeuden puheenjohtaja ehdottaa vastaajalle asian käsittelyä kirjallisessa menettelyssä. Käyttöliittymän tulisi siksi mahdollistaa myös suostumuksen antaminen kirjalliseen menettelyyn.

Edellä kuvatun kaltainen uusi tiedoksiantomenettely mahdollistaisi tiedoksiannon toimittamisen vastaajan oikeusturvaa vaarantamatta. Hallituksen esityksen mukaan myöskään puhelintiedoksiannon käytössä ei ole ilmennyt oikeusturvaongelmia ja sen käyttöalaa on laajennettu siitä saatujen positiivisten kokemusten myötä³⁰⁰, vaikka sen käyttöönotosta alun perin pidättäydyttiin juuri siihen liittyvien oikeusturvaongelmien vuoksi. Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmä täyttäisi EIS 6(3) artiklan a-alakohdan tiedonsaantioikeudelle asetut informaation viivytyksettömyys- ja yksityiskohtaisuusvaatimukset, joten vastaajan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei vaarantuisi uudistuksen myötä. Riittävien ja oikeasuuntaisten tietojen antaminen sekä puhelinkeskustelussa että sähköisen käyttöliittymän kautta toimitetussa asiakirjassa olisi riittävää estämään vastaajan oikeusturvan vaarantuminen tiedoksiantossa. Tämän analyysin pohjalta voidaan todeta kyseisellä tavalla toteutetun sähköisen tiedoksiannon olevan tarpeellinen rikosprosessin sujuvoittamiseksi. Sillä olisi mahdollista saavuttaa haluttuja tärkeitä prosessiekonomisia tavoitteita siten, että vastaajan oikeusturva ei vaarantuisi prosessissa. Kirjallisen menettelyn ehdottamiseen sidottu sähköinen tiedoksianto olisi paras keino kyseisten tavoitteiden saavuttamiseksi, sillä siten pystyttäisiin minimoimaan lakiuudistuksesta aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia.

---

³⁰⁰ HE 190/2017 vp, s. 22.

Lakiuudistuksen tarpeen voidaan katsoa olevan sitä perustellumpi, mitä enemmän siitä aiheutuu myönteisiä vaikutuksia suhteessa kielteisiin. Säädösehdotus, josta aiheutuneet myönteiset vaikutukset eivät juurikaan ylittäisi sen kielteisiä vaikutuksia, ei olisi kovinkaan tehokas tai tarpeellinen yhteiskunnan kannalta. Sähköisen tiedoksiannon osalta on kuitenkin todettavissa myönteisten vaikutusten olevan huomattavia kielteisiin nähden, ja niiden voidaan huomata kohdistuvan säädösehdotuksen pääkohdealalle kuviossa 3 esitetyllä tavalla. Lappi-Seppälän mukaan rikosoikeuden ”justifikaatio on osaltaan riippuvainen siitä, kuinka hyvin ja millaisin uhrauksin ja kustannuksin se tuosta tehtävästä selviytyy”.³⁰¹ Rikosoikeuden ja rikosprosessioikeuden suhteen erityisen tiiviin ja erottamattoman luonteen vuoksi katson, että sama ajatus on sovellettavissa myös rikosprosessioikeuteen. Mielikuvat tuomioistuimista vaikuttavat niiden koettuun legitimitettiin ja hyväksyttävyyteen. Tuomioistuinten tulisi olla yksityishenkilöiden silmissä tehokkaita ja sen käyttämien menetelmien nykyaikaisia. Kun tuomioistuimessa asiointi koetaan sujuvaksi, myös luottamus oikeuslaitosta kohtaan nousee. Asianosaisille koettu oikeudenmukaisuus on prosessissa jopa tärkeämpää kuin sen tosiasiallinen oikeudenmukaisuus.³⁰² Siten rikosprosessin justifikaatio ei ole riippuvainen pelkästään sillä saavutettavasta tuloksesta vaan myös siitä, miten kyseiseen tulokseen päästään. Asianosaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen vaikuttaisi prosessin koettuun oikeudenmukaisuuteen positiivisesti ja edistäisi oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä tuomioistuimissa.³⁰³

Uudessa yhdistelmä-tiedoksiannossa olisi nimenomaan kyse prosessin asianosaisten aktiivisten osallistumisoikeuksien vahvistamisesta. Oikeusministeriön työryhmä on rikosprosessin sujuvoittamista koskevassa muistiossaan todennut, että kulloinkin kyseessä oleva rikos tulisi olla mahdollista käsitellä sitä keveämmällä menettelyllä, mitä lievemmästä rikoksesta asiassa on kysymys.³⁰⁴ Varsinkin lievemmissä rikoksissa olisi siten tarkoituksenmukaista antaa vastaajalle mahdollisuus valita halutessaan haastemiestiedoksianto kevyempi menettely. Tällainen valinnan mahdollisuus saattaisi muuttaa tiedoksiannon vastaanottajien mielikuvia prosessin jäykkyydestä, ja he saattaisivat kokea tiedoksiantomenettelyn yksityishenkilöt huomioonottavampana ja osallistavampana prosessitoimena. Näin prosessin koettu oikeudenmukaisuus saattaisi tiedoksiannon vastaanottajan näkökulmasta jopa vahvistua, vaikka hän itse luopuisikin

³⁰¹ Lappi-Seppälä 1997, s. 190–191.

³⁰² Ervo 2005, s. 451–452 ja KM 2003:3, s. 189.

³⁰³ KM 2003:3, s. 190–191.

³⁰⁴ OM työryhmän muistio 2023:16, s. 36.

oikeudestaan henkilökohtaiseen haastamiseen, ja suostuisi siten tosiasiallisesti oman oikeudenmukaisen oikeudenkäyntinsä tason laskemiseen säännösten tasolla.

6.2 Lainsäädännölliset muutostarpeet

Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon yhdistelmän käyttöönotto vaatisi muutoksia voimassa oleviin kansallisiin prosessilakeihin. Nykyinen lainsäädäntö ei mahdollista näitä muutoksia kattavaa tulkintaa, joten uudistukset olisi toteutettava lainsäädännön tasolla. Oikeuskirjallisuudessa on vakiintuneesti katsottu, että prosessilakien tulisi olla ennen kaikkea joustavia, jotta voitaisiin ottaa huomioon jokaisen käsiteltävänä olevan asian todellinen laatu ja erityispiirteet.³⁰⁵ Tiedoksianto tulisi siksi säännellä sellaisin joustavin normein, joiden avulla olisi mahdollista ottaa huomioon kulloinkin käsiteltävän asian erityislaatu, kuten vastaajan heikko tavoitettavuus, tiedoksiannon välttely tai muut tilanteet, joissa tiedoksi antaminen vaatii erityisiä ponnisteluja. Prosessin tosiasiallisen tehokkuuden ja vastaajan oikeusturvan kannalta on ehdottoman tärkeää, että joustaville normeille määritellään tarkat reunaehdot, joiden sisällä kyseinen jousto tapahtuu. Rikosprosessioikeuden tehtävänä on huolehtia siitä, että rikosvastuun toteuttamisen tavoittelussa huolehditaan riittävässä määrin yksilön oikeusturvasta. Koska aineellisen totuuden etsinnässä joudutaan usein kajoamaan yksilön oikeuksiin niitä rajoittavasti, rikosprosessioikeuden tulee määritellä tiukat rajat, jotka osoittavat, missä laajuudessa oikeuksiin on mahdollista puuttua.³⁰⁶

Laadukkaan ja toimivan lainsäädännön laatimiseksi tulisi tehdä myös laadukasta vaikutusarviointia. Arvioinnin tekeminen on välttämätöntä erityisesti säädösehdotusten kielteisten vaikutusten havaitsemiseksi ja niiden minimoimiseksi, mutta sen kautta on myös mahdollista saada tietoa lainsäädännön vaikutuksista yhteiskunnallisten tavoitteiden kokonaisuuteen.³⁰⁷ Vaikutusarviointia olisi mahdollista tehdä esimerkiksi keräämällä empiiristä tutkimusaineistoa ja kuulemalla asiantuntijoita lainvalmistelussa. Tiedoksiantomenettelyä tulisi tarkastella ja uudistaa kerralla haastemiesten ja muiden tiedoksiantoja toimittavien työrauhan takaamiseksi. Tämän vuoksi sähköistä tiedoksianto ei ole myöskään mielekäästä säätää koskemaan vain pientä alaa rikosasioita, ja laajentaa sen soveltamisalaa myöhemmin, mikäli haastamisessa ei ilmene oikeusturvaongelmia.

---

³⁰⁵ Virolainen 1995, s. 111–112.

³⁰⁶ Jonkka 1992, s. 20–24.

³⁰⁷ Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66, s. 11.

6.3 Tulevaisuuden näkymät ja jatkotutkimuskohteet

Laillinen haasteen tiedoksianto on erittäin tärkeä – rikosprosessissa jopa välttämätön – osa prosessia, ja sillä on vastaanottajansa kannalta merkittäviä oikeusvaikutuksia. Tästä huolimatta tiedoksiantomenettelyyn kohdistuvaa oikeustieteellistä tutkimusta on tehty verrattain vähän, eikä aihe ole saanut juurikaan palstatilaa myöskään oikeuskirjallisuudessa. Näkemykseni mukaan tiedoksiantomenettelyssä on paljon potentiaalisia tutkimuskohteita, eikä sen merkitystä osana prosessia tulisi ylenkatsoa.

Vaikka sähköinen tiedoksianto otettaisiinkin käyttöön haasteiden tiedoksiannossa, muut jo käytössä olevat tiedoksiantotavat eivät ole suinkaan poistumassa haastemiesten repertuaarista. Jo käytössä olevat menetelmät on haastemiesten keskuudessa koettu toimiviksi, ja heidän toiveenaan on erityisesti käytettävissä olevien tiedoksiantotapojen laajentaminen, ei niinkään siirtyminen vain tiettyjen tapojen käyttämiseen.³⁰⁸ Tuomioistuimiin kohdistuvan juttu- ja aikapaineen vuoksi on tarpeen pohtia laajemmin tiedoksiannossa käytettävissä olevaa keinovalikoimaa ja haastemiesten työn tehostamista tinkimättä kuitenkaan asiakkaiden oikeusturvasta. Tässä voisi olla apuna esimerkiksi inspiraation hakeminen ulkomaisista oikeusjärjestyksistä ja tarkastella muualla käytössä olevien tapojen soveltuvuutta oikeusjärjestelmäämme oikeudellisen siirännäisen (*legal transplant*) keinoin.

Rikosasioiden tiedoksiannon kehittämässä tulee ottaa kokonaisvaltaisesti huomioon kaikki tiedoksiantoon osallistuvat tahot poliisia ja syyttäjää myöten. Mikäli sähköinen tiedoksianto tulisi käyttöön esitetyllä tavalla, olisi mielestäni aiheellista tutkia, olisiko prosessin sisäisessä tehtävänjaossa tarkistamisen varaa. Olisiko esimerkiksi mahdollista, että sähköinen tiedoksianto tulisi mahdolliseksi myös syyttäjälle tai poliisille jo käytössä olevaa syyttäjähastetta mukailleen? Tässä tulee kuitenkin huomioida, että tiedoksiantojärjestelmien kehittäminen ja uudistaminen tulisi tehdä siten, että se ei tosiasiassa lisäisi jonkin toimijan työmäärää samassa suhteessa kuin käräjäoikeudesta vapautuisi resursseja. Vaikka kyse on tuomioistuimen vastuulla olevasta prosessitoimesta, menettelyn tulee olla myös rikosprosessin kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaista (nopeaa, halpaa ja varmaa). Kyse ei voi olla vain paineen siirtämisestä prosessissa eteen- tai taaksepäin.

---

³⁰⁸ Haastattelut, H1–H5.

Tiedoksiantomenettelyssä piilevät tutkimuskohteet eivät rajoitu vain rikostiedoksiantoihin, vaan haastemiesten kautta kulkee myös paljon erilaisia siviilioikeudellisia tiedoksiantoja, joiden käsittelyssä on selkeitä epäjohtonmukaisuuksia. Yksi haastatteluissa ilmi tullut räikeä epäsuhta koski varoituksen ja häädön tiedoksi antamista.³⁰⁹ Varoitus vuokrasopimuksen purkamisesta on huoneenvuokralain 62.1 §:n mukaan annettava vuokralaiselle tiedoksi kuten haaste. Koska tällainen ulkopuolelta tuleva haaste ei ole OK 11:3 §:n mukainen summaarinen riita- asia, sitä ei ole mahdollista antaa tiedoksi puhelimitse. Sen sijaan häätö katsotaan kyseisen lainkohdan mukaan tällaiseksi riidattomaksi velkomusasiaksi ja on siten mahdollista antaa tiedoksi puhelimitse (OK 11:3b.1), vaikka sillä on vastaanottajan kannalta huomattavasti merkittävämpiä oikeusvaikutuksia kuin varoituksella. Keskeistä olisikin tiedoksiantotapojen yhtenevyyden parantaminen kaikkien asiaryhmien osalta ja edellä kuvatun kaltaisten epäsuhtien poistaminen. Yhteneviin käytäntöihin tulisi panostaa eri asiaryhmien lisäksi myös tuomioistuinten välillä, jotta vastaajat olisivat toisiinsa nähden samanarvoisessa asemassa heidän kotipaikkansa maantieteellisestä sijainnista riippumatta.³¹⁰

Lopuksi mainittakoon vielä, että tutkimustani varten tekemissäni haastatteluissa tuli selkeästi ilmi haastemiesten halu osallistua ja vaikuttaa tiedoksiantomenettelyn kehittämiseen ja tehokkuuden lisäämiseen.³¹¹ Haastemiehet ovat valtakunnallisesti tarkasteltuna erittäin pieni ammattiryhmä, joka antaa tiedoksi valtaosan käräjäoikeuksiin saapuvista riita- ja rikosasioita koskevista haasteista. Tällä ammattiryhmällä on syvin asiantuntemus siitä, millaisia käytännön ongelmia tiedoksi antamiseen liittyy, mitkä tiedoksiantotavat ovat todellisuudessa tehokkaimpia ja millaisia työvälineitä tarvitaan tiedoksiantojen vastaanottajien tavoittamiseksi. Olisi erittäin ongelmallista, jos tiedoksiantamista koskevassa kehitystyössä keskityttäisiin ainoastaan näennäisen prosessiekonomian kehittämiseen siten, että tiedoksiantoja toimittavat jätetään valmistelun ulkopuolelle.³¹² Rikosprosessin sujuvuuden kannalta on välttämätöntä, että menettelyn kehittämisessä ei keskitytä vain lain uudistamiseen ja uusien tiedoksiantotapojen mahdollistamiseen, vaan kuullaan myös konkreettista tiedoksiantotyötä tekeviä kaavailtujen uudistusten käytännön edellytyksistä, riskeistä ja vaikutuksista. Huomion keskipisteenä tulisi olla uudistusten tehokkuus käytännössä, ei pelkästään lain tarjoamat teoreettiset mahdollisuudet.

---

³⁰⁹ Haastattelu, H2 ja H4.

³¹⁰ De Godzinsky 2000, s. 63 ja Ervasti – Kallioinen 2003, s. 9–10.

³¹¹ Haastattelut, H1–H5.

³¹² Haastatteluissa tuli esille kokemus siitä, että haastemiehet ja tiedoksiannon kehittäminen unohtetaan lakiuudistuksia tehtäessä.

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelun haastattelurunko

TEEMA I: Tiedoksiantomenettelyn käytännön haasteet ja kokemukset

- Kokemuksia puhelintiedoksiannosta ja sähköisestä tiedoksiannosta
- Haastamiseen liittyvät ongelmat ja pääkäsittelyiden peruuntuminen
- Asiakkaiden suhtautuminen eri tiedoksiantotapoihin
- Aikaisempien uudistusten toimivuus ja mielekkyys

TEEMA II: Puhelintiedoksiannon ja sähköisen tiedoksiannon tehostaminen ja laajentaminen rikosasioissa

- Tiedoksiantomenettelyn sujuvoittamistarve?
- Kehitysehdotukset
- Toivotut vaikutukset
- Haastemiesten suhtautuminen em. tiedoksiantotapojen laajentamiseen rikosasioissa

TEEMA III: Muutosten toteutettavuus ja käytännön soveltuvuus

- Muutosten vaikutukset käytännössä
- Mahdolliset ongelmat
- Toimivin keino muutosten toteuttamiseksi käytännön työn näkökulmasta
- Valmius muutosten käyttöönottoon